

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Lainasaatavien menetysten vähennyskelpoisuus
tuloverolain mukaan toimitettavassa luonnollisen henkilön
verotuksessa – Onko tuloverolakia aika muuttaa?

Maija-Liisa Orava

Itä-Suomen yliopisto

Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta

Oikeustieteiden laitos

Pro gradu -tutkielma

26.10.2022

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta

Oikeustieteiden laitos

Hallintotieteiden maisterin koulutusohjelma

Orava, Maija-Liisa: Lainasaatavien menetysten vähennyskelpoisuus tuloverolain mukaan toimitettavassa luonnollisen henkilön verotuksessa – Onko tuloverolakia aika muuttaa?

Opinnäytetutkielma, xxv + 100 sivua

Tutkielman ohjaaja, yliopistonlehtori Mika Nissinen

Lokakuu 2022

Asiasanat: lainasaatava, menetys, takaustappio, luovutustappio, arvopaperin lopullinen arvomenetys, tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtunut meno, tuloverolaki, hyvä verojärjestelmä

Tutkielmassa selvitetään luonnollisen henkilön tulonhankintaan liittyvien lainasaamisten lopullisten arvomenetysten vähennyskelpoisuutta tuloverolain (1535/1992, TVL) mukaan toimitettavassa verotuksessa. Tältä osin tutkielmassa arvioidaan myös TVL:n kehittämistarpeita. TVL:ssä ainoastaan arvopapereiden lopulliset arvomenetykset on säädetty vähennyskelpoiseksi. Muun omaisuuden arvomenetyksiä ei ole säädetty vähennyskelpoiseksi. TVL ei sisällä myöskään yleistä tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuvien menetysten vähennyskelpoisuutta koskevaa säännöstä. Lainasaamisten menetysten kannalta olennaista on velkakirjojen jako arvopapereina pidettäviin juokseviin velkakirjoihin sekä tavallisiin velkakirjoihin. Erityisesti tavallisten lainasaamisten menetysten osalta TVL:n sääntelyn aukollisuus sekä tulkinnallinen oikeuskäytäntö ovat johtaneet tulkinnanvaraiseen oikeustilaan. Tutkielman pääasiallinen metodi on lainoppi, jolla selvitetään voimassa olevan oikeuden sisältöä ja systematisoidaan sitä. Lisäksi lainsäädännön nykytilan ja kehittämistarpeiden havainnoimiseksi tutkielmassa tehdään arviointia hyvän verojärjestelmän keskeisiksi arvioitujen ominaisuuksien täyttymisestä. Oikeusvertailevassa osiossa tarkastellaan myös Ruotsin ja Tanskan vastaavaa sääntelyä ja laintulkintoja. Tutkielman johdopäätöksissä esitetään yhteenveto TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuudesta voimassa olevan oikeuden mukaan kansallisesti. Lisäksi esitetään de lege ferenda -ehdotuksia TVL:n kehittämiseksi.

Sisällys

Lähteet	v
Lyhenneluettelo	xxiii
Kuviot ja taulukot	xxv
1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimusaihe, kysymyksenasettelu ja rajaukset	1
1.2 Metodiset lähtökohdat	4
1.2.1 Lainoppi ja oikeuslähteet.....	4
1.2.2 Oikeusvertaileva tarkastelu	9
1.2.3 Veropoliittinen näkökulma	10
1.3 Tutkielman rakenne.....	11
2 Menetysten vähentämisen normipohja ja tulkinta tuloverolain mukaisessa verotuksessa	13
2.1 Menetyksen vähentäminen luovutustappiona tai tulonhankkimismenona.....	13
2.2 Luovutustappio ja luovutustappioon rinnastettavat menetykset	16
2.2.1 Luovutustappion ja siihen rinnastettavien menetysten sääntelystä	16
2.2.2 TVL 50.3 §:n arvonmenetysten soveltamisalasta	17
2.2.3 Arvopaperin käsite.....	20
2.2.4 Lopullinen arvonmenetys	22
2.3 Tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset.....	24
2.3.1 Nettotulon verottamisen periaate	24
2.3.2 Menojen vähennyskelpoisuus TVL:n mukaan.....	25
2.3.3 Menetysten vähennyskelpoisuuden sääntelystä ja luonteesta.....	28
2.3.4 Menetysten vähennyskelpoisuudesta TVL-tulolähteessä	31
3 Lainasaamisten menetykset.....	33

3.1	Tavalliset lainasaamiset.....	33
3.1.1	Tulkintaa ohjaava vuosikirjaratkaisu KHO 2014:21	33
3.1.2	Ratkaisun KHO 2014:21 tulkintaa ja merkityksen arviointia	36
3.1.3	Velan anteeksiannosta johtuva saatavan menetys	40
3.2	Pääomalainasaamiset.....	42
3.2.1	Pääomalainan luonne yksityisoikeudellisesti ja verotuksessa.....	42
3.2.2	Osakeyhtiön osakkaan pääomalainasaamisen menetys	44
3.2.3	Muun kuin osakkaan pääomalainasaamisen menetys	47
3.2.4	Osuuskuntalain mukaisen pääomalainasaamisen menettämisestä	48
3.3	Joukkorahoitukseen ja vertaislainaukseen liittyvät saamiset.....	49
3.3.1	Joukkorahoituksen luonteesta ja muodoista	49
3.3.2	Juoksevaan velkakirjaan perustuvien joukko- ja vertaislainojen menetykset	51
3.3.3	Tavalliseen velkakirjaan perustuvien joukko- ja vertaislainojen menetykset.....	55
3.4	Joukkovelkakirjalainat.....	56
3.5	Takaustappiot.....	59
3.5.1	Vähennyskelpoisuuden arviointi tulonhankkimismenona.....	59
3.5.2	Huomioita luovutustappion näkökulmasta.....	63
4	Oikeusvertailevat näkökulmat.....	65
4.1	Ruotsi	65
4.2	Tanska.....	70
4.3	Oikeusvertailu ja yhteenveto	73
5	Hyvän verojärjestelmän ominaisuuksien toteutumisen arviointia kansallisesti.....	77
5.1	Hyvän verojärjestelmän ominaisuuksista	77
5.2	Taloudellisesta tehokkuudesta	78

5.3	Hallinnollisesta tehokkuudesta.....	83
5.4	Oikeudenmukaisuudesta	84
6	Johtopäätökset.....	92
6.1	Yhteenveto lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden arvioinnista voimassa olevan oikeuden mukaan	92
6.2	De lege ferenda.....	95
6.3	Lopuksi.....	99

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. WSOY 1989.

Aarnio, Aulis, Tulkinnan taito – ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. WSOY 2006.

Aarnio, Aulis, Oikeutta etsimässä. Erään matkan kuvaus. Talentum 2014.

Andersson, Edward, Tuloverotus ja varallisuusverotus. 5. uudistettu painos. Lakimiesliiton kustannus 1995.

Andersson, Edward – Linnakangas, Esko – Frände, Joakim, Tuloverotus. 8. uudistettu painos. Alma Talent 2016.

Andersson, Edward – Penttilä, Seppo, Elinkeinoverolain kommentaari. 14. uudistettu painos. Alma Talent 2014.

Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika, Luotto-oikeuden perusteet. Talentum 2004.

Euroclear, Liikkeeseenlaskut ja yhtiötapahumat arvo-osuusjärjestelmässä. Toimitusjohtajan päätös. Tammikuu 2021. Euroclear Finland Oy. [[Liikkeeseenlaskut ja yhtiötapahumat arvo-osuusjärjestelmässä.pdf \(euroclear.com\)](#)] (Euroclear 2021)

Fasoúlas, Elina – Manninen, Petri – Niiranen, Ville, Sijoittajan verotus ja verosuunnittelu. Alma Talent 2019.

Haapaniemi, Ossi, Sijoitustoimintaan ja sijoitusinstrumentteihin liittyvää uutta oikeuskäytäntöä. Verotus 4/2013, s. 376–384.

Harsu, Petri, Arvonmenetysten ja eräiden luovutustappioiden vähennyskelpoisuus TVL:n mukaan – uudistuvat askelmerkit. Verotus 3/2018, s. 315–324.

Hirvonen, Ari, Oikeuden ja lainkäytön teoria. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2012.

Hoppu, Esko – Hoppu, Kari – Hoppu, Katja, Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet. 17. uudistettu painos. Alma Talent 2020.

Husa, Jaakko, Oikeusvertailu – Teoria ja metodologia. Lakimiesliiton kustannus 2013.

Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo, Kirjoitetaan juridiikkaa. 2. uudistettu painos. Talentum 2008.

Immonen, Raimo – Nuolimaa, Risto, Osakeyhtiöoikeuden perusteet. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2017.

Immonen, Raimo – Ossa, Jaakko – Villa, Seppo, Osuuskunnan pääoman hallinta. Alma Talent 2015.

Ingvarsson, Torbjörn, Fordringsrätt. 2. upplagan. Norstedts Juridik 2021.

Karhu, Juha, Tilannekohtainen oikeudellinen harkinta ja oikeuslähteoppi, s. 25–38 teoksessa Tala, Jyrki – Wikström, Kauko (toim.), Oikeus – kulttuuria ja teoriaa. Juhlakirja Hannu Tolonen 2005. Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta 2005.

Karhu, Juha, Oikeudellinen kokemus oikeuslähteenä. Lakimies 7–8/2019, s. 1068–1075.

Kartio, Leena, Esineoikeuden perusteet. 2. uudistettu painos. Talentum Media Oy 2001.

Kilpi, Lassi, Pääomanvähennys – Vero-oikeudellinen tutkimus pääomanvähennyksen suhteesta luonnollisiin vähennyksiin tulo- ja omaisuusverolaissa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu B-sarja N:o 52, 1952.

Knuutinen, Reijo, Muoto ja sisältö vero-oikeudessa – erityistarkastelussa rahoitus- ja sijoitusinstrumentit. Suomalainen lakimiesyhdistys 2009.

Knuutinen, Reijo, Legaliteettiperiaate vero-oikeudessa. Lakimies 6/2015, s. 811–833.

Koillinen, Mikael – Salminen, Janne (toim.), Oikeus, vero, talous – Juhlajulkaisu Kauko Wikström 1943 – 21/12 – 2013. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu. A. Juhlajulkaisu N:o 26, 2013.

Kolehmainen, Antti, Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä, s. 106–134 teoksessa Miettinen, Tarmo (toim.), Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteidien vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex Kirjat 16.2.2016. [www.edilex.fi/kirjat/16170]

Lehtimaja, Antti, Arvonsa menettäneet lainasaamiset yrityskauppatilanteissa. Verotus 4/2014, s. 407–413.

Leppiniemi, Jarmo, Pääomalaina. Verotus 4/2018, s. 412–416.

Leppiniemi, Jarmo – Lounasmeri, Sari, Yritysrahoitus. Alma Talent, päivittyvä hakuteos, viimeisin päivitys 25.10.2021.

Letto-Vanamo, Pia, Kiinnostaako enää pohjoinen?, s. 53–66 teoksessa Nuotio, Kimmo – Herler Casper – Boucht, Johan (toim.), Nykyajan muuttuva oikeus – Nutida rätt i förändring. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja E-sarja N:o 5, 2001.

Malmgrén, Marianne, Legaliteettiperiaate verolainsäädännön tulkinnassa. Verotus 3/2018, s. 282–291.

Malmgrén, Marianne – Myrsky, Matti, Elinkeinotulon verotus. 5. uudistettu painos. Alma Talent 2020.

Mattila, Pauli K, Osakeyhtiön tehtävien sijoitusten verokohtelu. Verotus 1/2017, s. 5–18.

Miettinen, Tarmo (toim.), Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex Kirjat 16.2.2016. [www.edilex.fi/kirjat/16170]

Myllymäki, Janne, Kapitalisaatiosopimus tuloverotuksessa, osa II. Verotus 5/2016, s. 502–513.

Myrsky, Matti, Oikeuslähteistä verotuksessa. Verotus 1/2004, s. 39–55.

Myrsky, Matti, Ennakkopäätökset verotuksessa. Alma Talent 2011.

Myrsky, Matti, Suomen veropolitiikka. Alma Talent 2013.

Myrsky, Matti, Luonnolliset vähennykset ja verotus. Defensor Legis 5/2014, s. 776–791. (Myrsky 2014a)

Myrsky, Matti, Verohallinto oikeudellisen tiedon tuottajana. Verotus 4/2014, s. 352–358. (Myrsky 2014b)

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo, Osakeyhtiö II. Pääomarakenne ja rahoitus. 4. uudistettu painos. Alma Talent 2020.

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo, Osuuskunta. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2021.

Määttä, Kalle, Veropolitiikka: Teoria ja käytäntö. Edita 2007. (Määttä, K. 2007)

Määttä, Kalle, Verolakien tulkinta. Edita 2014. (Määttä, K. 2014)

Määttä, Tapio – Paso, Mirjami, Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2019. (Määttä, T. – Paso 2019)

Nieminen, Martti – Nykänen, Pekka, Vertaistalouden tuloverokysymyksiä (referee-artikkeli). Edilex-sarja 2018/12, 25.4.2018. [www.edilex.fi/artikkelit/18703]

Niskakangas, Heikki, Veropolitiikka. Alma Talent 2011.

Niskakangas, Heikki – Knuutinen Reijo, Henkilöverotus. Alma Talent, päivittyvä hakuteos, viimeisin päivitys 2.9.2022.

Nissinen, Mika, Suomessa harjoitettavan yritystoiminnan kansallinen tuloverotusoikeus – kontekstina nykytila ja hyvän verojärjestelmän kriteerit. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 193. University of Eastern Finland. Joensuu 2019.

Norros, Olli, Velvoiteoikeus. 2. uudistettu painos. Alma Talent 2018.

Nuotio, Kimmo, Oikeuslähteet ja yleiset opit. Lakimies 7–8/2004, s. 1267–1291.

Nuotio, Kimmo, Oikeuslähteet, ”supernormistot” ja ratkaisujen perustelu, s. 127–152 teoksessa Tala, Jyrki – Wikström, Kauko (toim.), Oikeus – kulttuuria ja teoriaa. Juhlakirja Hannu Tolonen 2005. Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta 2005.

Nuotio, Kimmo – Herler Casper – Boucht, Johan (toim.), Nykyajan muuttuva oikeus – Nutida rätt i förändring. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, E-sarja N:o 5, 2001.

Nykänen, Pekka, Julkisesti noteerattujen arvopapereiden luovutusvoitot henkilöverotuksessa. Edita Publishing 2004.

Nykänen, Pekka, Luonnollisen vähennyksen käsitteestä henkilöverotuksessa. Verotus 3/2008, s. 283–297.

Nykänen, Pekka, Lainasaatavan menetys voi olla vähennyskelpoinen tulonhankkimismeno myös henkilökohtaisessa tulolähteessä KHO 2014:21. Oikeustapauskommentti. Edilex 8.2.2014. [<https://www.edilex.fi/artikkelit/15825>] (Nykänen 2014a)

Nykänen, Pekka, Menetysten vähennyskelpoisuudesta tuloverolain mukaisessa verotuksessa, s. 291–307 teoksessa Nykänen, Pekka – Urpilainen, Matti (toim.), Yritys, omistaja ja verotus – Juhla-julkaisu Seppo Penttilälle. Edita Publishing Oy 2014. (Nykänen 2014b)

Nykänen, Pekka, Juoksevan velkakirjan lopullinen arvonmenetys oli vähennyskelpoinen luovutus-tappiona – KHO 2018:11. Oikeustapauskommentti. Edilex 2.5.2018. [www.edilex.fi/artikkelit/18743] (Nykänen 2018a)

Nykänen, Pekka, Luovutusvoittoverotuksen soveltamisalasta – Eryteisesti juoksevan pääomatulon ja luovutusvoiton välisestä rajanvedosta. Edilex-sarja 2018/28, 12.9.2018. [<https://www.edilex.fi/artikkelit/18998>] (Nykänen 2018b)

Nykänen, Pekka, Kaksi velkasaatavan luovutuksen verokohtelua koskevaa ratkaisua – KHO 2018:170 ja KHO 14.12.2018 T 5890. Oikeustapauskommentti. Edilex 22.1.2019. [www.edilex.fi/artikkelit/19424] (Nykänen 2019a)

Nykänen, Pekka, Takaustappiota ei pidetty vähennyskelpoisena tulonhankkimismenona – KHO 2019:6. Edilex Uutiset 15.2.2019. [<https://www-edilex-fi.ezproxy.uef.fi:2443/uutiset/59036?all-words=takaustappiota+ei&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=699685>] (26.7.2022) (Nykänen 2019b)

Nykänen, Pekka, Omaisuuden lopullisen arvonmenetyksen vähennyskelpoisuus henkilöverotuksessa. Verotus 4/2019, s. 400–412. (Nykänen 2019c)

Nykänen, Pekka, Verohallinnon ohjeet käytännön verotuksen ja vero-oikeudellisen tutkimuksen oikeuslähteenä. Verotus 5/2020, s. 619–629.

Nykänen, Pekka, Menetyksen vähennyskelpoisuus tuloverolain mukaan. Seminaariaineisto, Keskuskaupakamari Suuri Veropäivä 2021.

Nykänen, Pekka, Ovatko menetykset vähennyskelpoisia tuloverolain mukaisessa verotuksessa? Verotus 2/2022, s. 136–147.

Nykänen, Pekka – Nieminen, Martti, Tuloverolain kommentaari. Alma Talent 2021.

Nykänen, Pekka – Rabinä, Timo, Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2013.

Nykänen, Pekka – Rabinä, Timo, Luovutusvoittoverotusta koskevaa uusinta oikeuskäytäntöä. Verotus 1/2014, s. 27–38.

Nykänen, Pekka – Rabinä, Timo, Ajankohtaiskatsaus luovutusvoiton verotukseen vuodelta 2016. Verotus 2/2017, s. 154–169.

Nykänen, Pekka – Urpilainen, Matti (toim.), Yritys, omistaja ja verotus – Juhlajulkaisu Seppo Penttilälle. Edita Publishing Oy 2014.

Orava, Maija-Liisa, Ennakkopäätösanalyysi KHO 2014:21. Itä-Suomen yliopiston kurssi Ennakkopäätösanalyysi, 24.4.2017, s. I-IV + 1–21.

Ossa, Jaakko, Tuloverolaki käytännössä. 2. uudistettu painos. Alma Talent 2020.

Penttilä, Seppo, Osakeyhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan palkkiot verolain tulkintaongelmana, s. 269–281 teoksessa Koillinen, Mikael – Salminen, Janne (toim.), Oikeus, vero, talous – Juhlajulkaisu Kauko Wikström 1943 – 21/12 – 2013. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu. A. Juhlajulkaisut N:o 26, 2013.

Penttilä, Seppo, Pääomallain määrää luettiin osakkeen hankintameno luovutustappiota laskehtaessa – KHO 2016:49. Oikeustapauskommentti. Edilex 2.5.2016. [www.edilex.fi/artikkelit/16481]

Penttilä, Seppo, Saamisten arvonalenemiset, menetykset ja konvertointi omaksi pääomaksi yritysverotuksessa. Defensor Legis 4/2018, s. 579–600.

Päläs, Jenna, Johdatus jakamistalouteen ja jakamistalousjuridiikkaan, s. 1–42 teoksessa Päläs, Jenna – Määttä, Kalle (toim.), Jakamistalousjuridiikan käsikirja. Alma Talent 2019.

Päläs, Jenna – Manninen, Petri, Vertaisluottosijoitus – arvopaperi vai ei? Sijoituksen oikeudellisen luonteen määrittely yhtenä jakamistalouden tulovero-oikeudellisena kysymyksenä, s. 211–254 teoksessa Päläs, Jenna – Määttä, Kalle (toim.), Jakamistalousjuridiikan käsikirja. Alma Talent 2019.

Päläs, Jenna – Määttä, Kalle (toim.), Jakamistalousjuridiikan käsikirja. Alma Talent 2019.

Rabe, Gunnar – Hellenius, Richard, Det svenska skattesystemet. 24. upplagan. Norstedts Juridik 2011.

Räbinä, Timo – Myrsky, Matti – Myllymäki, Janne, Henkilökohtaisen tulon verotus. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2019.

Saarnilehto, Ari – Annola, Vesa – Hemmo, Mika – Karhu, Juha – Kartio, Leena – Tammi-Salminen, Eva – Tolonen, Juha – Tuomisto, Jarmo – Viljanen, Mika, Varallisuus oikeus. Alma Talent 2012. (Saarnilehto ym. 2012)

Salmenhaara, Jaakko, Veronsaajien oikeudenvallontayksikön henkilöverotuksen ja ennakkopäätöksen muutoskehäistä vuonna 2021. Verotus 4/2022, s. 430–439.

Saraviita, Ilkka, Perustuslaki. 2. uudistettu painos. Talentum 2011.

Siltala, Raimo, Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalainen lakimiesyhdistys 2003.

Tala, Jyrki – Wikström, Kauko (toim.), Oikeus – kulttuuria ja teoriaa. Juhlakirja Hannu Tolonen 2005. Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta 2005.

Tell, Michael – Jensen, Steffen Bonde, Denmark – Taxation of Various Crowdfunding Alternatives. Finance and Capital Markets (formerly Derivatives & Financial Instruments) 17(1) 2015. Published online 22.1.2015.

Tikka, Kari S, Veropolitiikka. Lakimiesliiton kustannus 1990.

Tikka, Kari S. – Nykänen, Olli – Juusela, Janne – Viitala, Tomi, Yritysverotus I–II. Alma Talent, päivitetty hakuteos, viimeisin päivitys 16.9.2022. (Tikka ym. 2022)

Tolonen, Hannu, Oikeuslähdeoppi. WSOY Lakitieto 2003.

Villa, Seppo, Pääomalainan merkitseminen taseeseen, Defensor Legis 1/2016, s. 18–26.

Wikström, Kauko – Ossa, Jaakko – Urpilainen, Matti, Vero-oikeuden yleiset opit. Kauppakamari 2015.

Österman, Roger Persson, Vad är finansiellt instrument? Regeringsrättens dom den 29 december 2005 i mål nr 5100-2. Skattenytt 4/2006, s. 217–219.

Virallislähteet

Suomi:

HE 172/1967 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi elinkeinotulon verottamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 109/1988 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle tulo- ja varallisuusverolaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.

HE 200/1992 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle tuloverolaiksi sekä laiksi eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista annetun lain 1 ja 6 §:n muuttamisesta.

HE 354/1994 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tuloverolain muuttamisesta.

HE 1/1998 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi.

HE 129/1998 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tuloverolain, tuloverolain 77 §:n muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen, verotusmenettelystä annetun lain 16 §:n ja veronilityslain 12 §:n muuttamisesta.

HE 109/2005 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.

HE 32/2012 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle arvopaperimarkkinoita koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 185/2012 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle osuuskuntalaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 31/2015 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2016 tuloveroasteikkolaiksi sekä laeiksi eräiden muiden lakien muuttamisesta.

HE 46/2016 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle joukkorahoituslaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 29/2018 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 257/2018 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

PeVM 25/1994 vp, Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 309/1993 vp) perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

Työ- ja elinkeinoministeriö, Jakamistalous Suomessa 2016 – Nykytila ja kasvunäkymät. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, TEM raportteja 9/2017. (TEM 2017)

Valtiovarainministeriö, Kilpailukykyiseen verotukseen. Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio. Työryhmämuistioita, 12/2002. (VM 2002)

Valtiovarainministeriö, Eri sijoitusmuotojen verokohtelu. Työryhmäraportti. Valtiovarainministeriön julkaisu 14/2018. (VM 2018)

VaVM 74/1992 vp, Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksen (HE 200/1992 vp) johdosta tuloverolain ja laiksi eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista annetun lain 1 ja 6 §:n muuttamisesta.

Verohallinto, Henkilöverotuksen käsikirja 2012: verovuosi 2011. Verohallinnon julkaisu 43.12. Edita Prima Oy 2012. (Verohallinto 2012)

Verohallinto, Joukkovelkakirjalainojen verotuksesta tuloverolain mukaan. Verohallinnon ohje, A9/200/2013. Antopäivä 29.1.2013. (Verohallinto 2013)

Verohallinto, Velkajärjestelyn vaikutus verotuksessa. Verohallinnon ohje A112/200/2015. Antopäivä 17.9.2015. (Verohallinto 2015)

Verohallinto, Yritystoiminta, tulonhankkimistoiminta ja harrastustoiminta henkilöverotuksessa. Verohallinnon ohje VH/417/00.01.00/2019. Antopäivä 25.1.2019. (Verohallinto 2019a)

Verohallinto, Vertaislainat yksityishenkilöille ja lainamuotoinen joukkorahoitus yrityksille – velkää pääoman luovuttamisen ja menettämisen verokohtelu. Verohallinnon kannanotto VH/1804/00.01.00/2019. Antopäivä 4.6.2019. (Verohallinto 2019b)

Verohallinto, Pääomalainojen ja muiden yhtiölle annettujen lainojen luovutukset ja menetykset tuloverotuksessa. Verohallinnon ohje VH/1746/00.01.00/2019. Antopäivä 10.10.2019. (Verohallinto 2019c)

Verohallinto, Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa. Verohallinnon ohje VH/330/00.01.00/2019. Antopäivä 31.10.2019. (Verohallinto 2019d)

Verohallinto, Joukkovelkakirjalainojen verotuksesta tuloverolain mukaan. Verohallinnon ohje, VH/3802/00.01.00/2020. Antopäivä 2.6.2020. (Verohallinto 2020a)

Verohallinto, Saamisten arvonalenemisten vähennyskelpoisuus elinkeinotulon verotuksessa. Verohallinnon ohje VH/8342/00.01.00/2020. Antopäivä 14.12.2020. (Verohallinto 2020b)

Verohallinto, Arvopaperien luovutusten verotus. Verohallinnon ohje VH/4177/00.01.00/2021. Antopäivä 3.12.2021. (Verohallinto 2021)

Verohallinto, Verotettavan tulon laskeminen henkilöverotuksessa. Verohallinnon ohje VH/5594/00.01.00/2021. Antopäivä 27.1.2022. (Verohallinto 2022a)

Verohallinto, Arvopaperisijoittamisen tulolähde. Verohallinnon ohje VH/850/00.01.00/2022. Antopäivä 17.2.2022. (Verohallinto 2022b)

Verohallinto, Osuuskunnan ja sen jäsenen verotuksesta. Verohallinnon ohje VH/2873/00.01.00/2022. Antopäivä 16.6.2022. (Verohallinto 2022c)

Euroopan unioni:

COM (2014) 172 final, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, 27.3.2014. Joukkorahoituksen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen Euroopan unionissa.

Euroopan komissio, Assessing the size and presence of the collaborative economy in Europe. Vaughan, Robert – Daverio, Raphael / PwC UK. European Commission April 2016. (Euroopan komissio 2016)

Ruotsi:

Prop. 1989/90:110, Regeringens proposition om reformerad inkomst- och företagsbeskattning.

Regeringskansliet, Finansdepartementet, Statens offentliga utredningar: Gräsrotsfinansiering. 19 mars 2018. SOU 2018:20.

Skatteverket, Förluster på fordringar på eget bolag. Ställningstaganden 1.6.2009. Dnr: 131 424735-09/111. [<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/2218.html>] (Skatteverket 2009)

Skatteverket, Avdrag för förlust på fordran vid definitiv avstående. Ställningstaganden 7.9.2010. Dnr: 131 582206-10/111. [<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/2111.html?date=2010-09-07>] (Skatteverket 2010)

Skatteverket, Kartläggning och analys av delningsekonomis påverkan på skattesystemet. Uppdrag i regleringsbrevet 2016, delrapport 15.3.2016. Dnr 1 31 129651-16/113. (Skatteverket 2016)

Skatteverket, Aktieägartillskott. Vägledning 2022. [<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2022.12/331685.html>] (Skatteverket 2022a)

Skatteverket, Internetinkomster m.m. Vägledning 2022. [<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/364826.html>] (Skatteverket 2022b)

Skatteverket, Kapitalvinstbeskattning. Vägledning 2022. [<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2022.12/2712.html>] (Skatteverket 2022c)

Skatteverket, Svenska fordringsrätter. Vägledning 2022. [<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2022.12/2815.html>] (Skatteverket 2022d)

Skatteverket, Vad utlöser beskattning och när infaller avyttringstidpunkten? Vägledning 2022.

[<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2022.12/2799.html>]

(Skatteverket 2022e)

Tanska:

Ministry of Business and Growth Denmark, Crowdfunding in Denmark. May 2015.

Skattestyrelsen, Fordringer. Vejledninger til borgere. Serienr P nr. 119. Version 1.7 digital.

9.1.2019. [<https://skat.dk/data.aspx?oid=9377&lang=da>] (Skattestyrelsen 2019)

Skattestyrelsen, C.A Personbeskatning. Juridisk vejledning. Version 2022-2.

[<https://skat.dk/data.aspx?oid=1920415&vid=218293>] (Skattestyrelsen 2022a)

Skattestyrelsen, C.B. Kapitalgevinstbeskatning. Juridisk vejledning. Version 2022-2.

[<https://skat.dk/data.aspx?oid=1945976&chk=218293>] (Skattestyrelsen 2022b)

Skattestyrelsen, Crowdfunding. [<https://skat.dk/skat.aspx?oid=2234858>] (29.5.2022) (Skattestyrelsen 2022c)

Internetlähteet

Finanssivalvonta. Uudet sijoittajat, uudet tietolähteet. 4.4.2022. [<https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/toimintakertomukset/toimintakertomus-2021/teemat/uudet-sijoittajat-uudet-tietolahteet/>] (31.8.2022) (Fiva 2022)

Högsta förvaltningsdomstolen. Historia och bakgrund. Päivitetty 22.3.2022.

[<https://www.domstol.se/hogsta-forvaltningsdomstolen/om-hogsta-forvaltningsdomstolen/historik/>] (11.7.2022) (HFD 2022)

Kauppalehti. Valuuttamuunnin. 2022. [<https://www.kauppalehti.fi/porssi/valuutat/valuuttamuunnin/>] (4.9.2022) (Kauppalehti valuuttamuunnin 2022)

Minilex. Haltijavelkakirja. [<https://www.minilex.fi/a/haltijavelkakirja>] (23.1.2022) (Minilex 2022)

Suomen Pankki. Joukkorahoitusta ja vertaislainoja välitettiin vuonna 2021 enemmän kuin koskaan aikaisemmin. 4.4.2022. [https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/Joukkorahoitus-ja-vertaislainaus/tiedotehistoria_/2022/joukkorahoitusta-ja-vertaislainoja-valitettiin-vuonna-2021-enemman-kuin-koskaan-aikaisemmin/] (31.8.2022) (Suomen Pankki 2022)

Oikeustapaukset

Korkein hallinto-oikeus

KHO 16.9.1974 t. 3427 (ATK)

KHO 8.12.1982 t. 5529 (ATK)

KHO 1983 II 568

KHO 1985 B II 576

KHO 1986 B II 566

KHO 1988 B 550

KHO 1988 B 556

KHO 1993 B 522

KHO 20.6.1994 t. 2895 (ATK)

KHO 2000:5

KHO 2000:67

KHO 2000:71
KHO 2000:75
KHO 2000:76
KHO 29.4.2003 t. 1064 (LRS)
KHO 11.4.2005 t. 802 (LRS)
KHO 12.1.2010 t. 19 (LRS)
KHO 26.5.2010 t. 1290 (julkaisematon)
KHO 2010:66
KHO 2010:74
KHO 2012:37
KHO 2013:117
KHO 2014:21
KHO 2014:88
KHO 2016:49
KHO 2016:180
KHO 14.11.2017 t. 5903 (julkaisematon)
KHO 2018:11
KHO 2018:170
KHO 14.12.2018 t. 5890 (LRS)
KHO 2019:6
KHO 2022:107
KHO 2022:108
KHO 9.9.2022 t. H2628 (julkaisematon)

Hallinto-oikeudet

Kuopion HAO 21.9.2004 t. 04/0575/3

Vaasan HAO 26.11.2012 t. 12/0589/3

Keskusverolautakunta

KVL 216/1994, 18.8.1994

KVL 111/1996, 29.4.1996

KVL 28/2021, 24.9.2021

Ruotsin korkein hallinto-oikeus

RÅ 1985 Aa 204

RÅ 2001 ref. 57

RÅ 2002 ref. 105

RÅ 2002 ref. 106

RÅ 2003 not. 56

RÅ 2003 ref. 12

RÅ 2004 ref. 142

RÅ 2005 not. 166

RÅ 2009 ref. 41

RÅ 2010 ref. 34

Lyhenneluettelo

ABL	aktieavancebeskatningsloven (bekendtgørelse af lov om den skattemæssige behandling af gevinster og tab ved afståelse af aktier m.v.) (172/2021) (Tanska)
AML	arvopaperimarkkinalaki (746/2012)
ATK	KHO:n lyhyt ratkaisuseloste, joka on julkaistu ennen 30.9.2002
DKK	Tanskan kruunu
EUR	euro
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta (360/1968)
Fiva	Finanssivalvonta
HAO	hallinto-oikeus
HE	hallituksen esitys
HFD	högsta förvaltningsdomstolen (Ruotsi)
IL	inkomstskattelag (1999:1229) (Ruotsi)
KGL	kursgevinstloven (bekendtgørelse af lov om skattemæssig behandling af gevinst og tab på fordringer, gæld og finansielle kontrakter) (1390/2022) (Tanska)
KHO	korkein hallinto-oikeus
KVL	keskusverolautakunta
LRS	KHO:n lyhyt ratkaisuseloste, joka on julkaistu 30.9.2002 jälkeen
MVL	maatilatalouden tuloverolaki (543/1967)
not.	notis (Ruotsi)
OKL	osuuskuntalaki (421/2013)
OYL	osakeyhtiölaki (624/2006)
PeVM	perustuslakivaliokunnan mietintö
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
prop.	proposition (Ruotsi)
PSL	personskatteloven (bekendtgørelse af lov om indkomstskat for personer m.v.) (1284/2021) (Tanska)
ref.	referat (Ruotsi)
RÅ	regeringsrättens årsbok (Ruotsi)

SIL	lag om statlig inkomstskatt (1947:576) (Ruotsi)
SOU	Statens offentliga utredningar (Ruotsi)
TakausL	laki takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta (361/1999)
TEM	työ- ja elinkeinoministeriö
TOL	tulo- ja omaisuusverolaki (888/1943)
TVL	tuloverolaki (1535/1992)
VaVM	valtiovarainvaliokunnan mietintö
VH	Verohallinto
VJL	laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993)
VKL	velkakirjalaki (622/1947)
VM	valtiovarainministeriö
VML	laki verotusmenettelystä (1558/1995)
VOVA	veronsaajien oikeudenvallontayksikkö
vp	valtiopäivät
YSL	laki yrityksen saneerauksesta (47/1993)

Kuviot ja taulukot

Taulukko 1. Tutkielmassa tarkasteltavat hyvän verojärjestelmän kriteerit ja periaatteet.

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaihe, kysymyksenasettelu ja rajaukset

Yksityishenkilöiden sijoittaminen on lisääntynyt ja erilaisten sijoituskohteiden määrä on kasvanut viime vuosina.¹ Sijoittamisen ja tulonhankinnan muodot myös kehittyvät ja muuttavat muotoaan ajan myötä. Digitaalisuus ja digitaaliset palvelut tekevät osaltaan sijoittamisesta aiempaa helpompaa². Viime vuosien laajaa kehityskulkua ilmentävät muun muassa alustatalouteen kuuluvan joukkorahoituksen ja vertaislainauksen merkityksen kasvu³. Yleisesti kaikelle sijoittamiselle ja muulle vastaavalle tulonhankinnalle on ominaista riskin olemassaolo. Sijoitetut tai lainatut pääomat voidaan menettää joko osittain tai kokonaan: Omaisuuden arvon alentumisen lisäksi omaisuus voi menettää arvonsa lopullisesti. Tällaisia lopullisia arvonmenetyksiä voi syntyä myös tuloverolain (1535/1992, TVL) mukaan verotettavan luonnollisen henkilön sijoitustoiminnassa tai muussa tulonhankkimistoiminnassa. Esimerkiksi arvopaperit voivat menettää lopullisesti arvonsa yhtiön konkurssissa, tai yksityishenkilön tulonhankintaan liittyvä saaminen voi menettää lopullisesti arvonsa muun muassa velallisen maksukyvyttömyyden vuoksi.

TVL:ssä kuitenkin ainoastaan arvopaperin lopullinen arvonmenetys on säädetty vähennyskelpoiseksi (TVL 50.3 §:n 2 kohta). Sen sijaan muun omaisuuden lopullisten arvonmenetysten vähennyskelpoisuudesta ei ole TVL:ssä nimenomaisia säännöksiä. TVL:n luonnollisia vähennyksiä koskevien säännösten (TVL 29 § ja 54 §) mukaan vähennyskelpoisia ovat vain tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot, eivät niistä johtuneet menetykset.⁴ Siten, mikäli muuhun kuin arvopaperiin perustuvan lainasaamisen pääoma menetetään lopullisesti, se ei ole

¹ Ks. esim. VM 2018, s. 13; Fiva 2022.

² Ks. esim. Fiva 2022.

³ Ks. joukkorahoituksen kasvavista markkinoista ja roolista yritysten vaihtoehtoisena rahoituslähteenä ja sijoittajien sijoituskohteena esim. HE 46/2016 vp, s. 6–11; Suomen Pankki 2022.

⁴ Vrt. elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968, EVL) 7 §, jonka mukaan vähennyskelpoisia ovat tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset.

TVL:n sanamuodon mukaan vähennyskelpoinen. Oikeuskäytännössä on kuitenkin KHO:n vuosikirjapäätöksenä julkaistu ratkaisu 2014:21, jossa KHO piti luonnollisen henkilön tavallisen lainasaamisen menetystä vähennyskelpoisena tulonhankkimismenona TVL-tulolähteessä. Menetyksen vähennyskelpoisuutta perusteltiin muun muassa tulonhankkimistoiminnan laajuudella ja luonteella. Kyseinen ratkaisu poikkeaa vakiintuneesta verotuskäytännöstä. Ratkaisua on oikeuskirjallisuudessa ja verotuskäytännössä pidetty poikkeuksellisenä päätöksenä, jonka sovellettavuuden on katsottu olevan rajoitettua. Tämä oikeustapaus on toiminut tulkinnanvaraisuudessaan myös tämän tutkielman aiheenvalinnan keskeisenä kimmokkeena.

Lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuus TVL:n mukaisessa verotuksessa kiteytyy keskeisiltä osin velkakirjojen jakoon tavallisiin ja juokseviin velkakirjoihin, mihin siviilioikeudellinen ja samalla vero-oikeudellinen arvopaperin määritelmä perustuu. Lainasaamisten arvopaperiluonteeseen liittyen on myös KHO:n oikeuskäytännössä tehty viime vuosina rajanvetoja. Lisäksi oman alueensa lainasaamisissa ja niiden menetyksissä muodostaa osakeyhtiölain (624/2006, OYL) 12 luvussa tarkoitettu pääomalaina, joka poikkeaa puhtaasti vieraan pääoman sijoituksista siten, että sillä on myös oman pääoman piirteitä. Tällä perusteella pääomalainan menetysten käsittelyssä on tietyt ominaispiirteensä, jotka ovat hahmottuneet viimeaikaisessa oikeuskäytännössä.

Eryteisesti muiden kuin arvopapereina pidettävien lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuteen liittyy tulkinnanvaraisuutta, jota on tarkoitus tässä tutkielmassa avata tarkemmin. Mikäli kyseessä on luonnollisen henkilön vakaassa tulonhankkimistarkoituksessa antama laina, jonka menetystä ei pidettäisi vähennyskelpoisena, herättää tämä lisäksi kysymyksiä siitä, onko verojärjestelmä tältä osin hyvän verojärjestelmän mukainen vai tulisiko sitä kehittää jollakin tavoin. Selvää on, että tulonhankkimisen muodot sekä erilaiset sijoitus- ja lainamuotoiset sijoituskohteet kehittyvät ajan myötä⁵. On tärkeää havaita, onko tuloverolainsäädäntöä tarvetta muuttaa, koska sen sääntelykohde muuttuu. Siten, voimassa olevan oikeuden (de lege lata) selvittämisen lisäksi, tutkielmassa on myös de lege ferenda -näkökulma: Perusteltuja kannanottoja lainsäädännön ke-

⁵ Ks. esim. Nykänen 2008, s. 284; VM 2018, s. 29–31; Päläs – Manninen 2019, s. 229.

hittämiseksi tulevaisuudessa voidaan esittää muun muassa säännösten veropoliittisen arvioinnin pohjalta, jolloin de lege ferenda -kannanotot perustuvat voimassa olevan oikeuden ja parhaan mahdollisen saavutettavissa olevan lainsäädännön erojen analysointiin⁶. Kansallisen lainsäädännön kehittämiseksi voidaan myös selvittää, miten muissa maissa on säädetty samasta asiasta ja millaisia tulkintoja muualla on tehty. Tältä osin tutkielmassa tarkastellaan oikeusvertailevalla otteella myös Ruotsin ja Tanskan säännöksiä ja laintulkintoja luonnollisen henkilön saatavien menetysten vähennyskelpoisuuden osalta.

Tutkielma on rajattu koskemaan TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön lainasaamiin liittyvien menetysten vähennyskelpoisuutta. Tarkastelun kohteena ovat kotimaan valuuttaiset lainasaamiset, eli ulkomaan valuuttaiset saamiset ja niihin liittyvät kurssitappiot on rajattu tarkastelun ulkopuolelle tutkielman rajatun laajuuden vuoksi. Tutkielmassa keskitytään tulonhankkimistarkoituksessa annettujen rahalainojen menetysten vähennyskelpoisuuteen – arvioiden kuitenkin myös tulonhankkimistarkoituksen ja muun tarkoituksen välistä rajanvetoa. Tarkastelu kohdistuu siten lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuteen eli laajuusongelmaan. Sen sijaan menetyksen jaksottamiseen liittyviä kysymyksiä ei käsitellä syvällisesti, mutta kuitenkin yleisemmällä tasolla kokonaisuuden hahmottamiseksi. Lisäksi selvennyksenä todettakoon, että tutkielman ulkopuolelle rajataan erilaisista sijoitusvakuutuksista (kuten TVL 35 §:ssä tarkoitettuista säästöhenkivakuutuksista ja kapitalisaatiosopimuksista) aiheutuneiden menetysten vähennyskelpoisuuteen sekä TVL 50.4 ja 53 b §:ssä tarkoitettuihin osakesäästötilin tappioihin liittyvät kysymykset.

Tutkielman tarkoituksena on siis selvittää, millä edellytyksillä TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön lainasaamisten menetykset ovat vähennyskelpoisia Suomen voimassa olevan oikeuden mukaan. Lisäksi tutkielmassa arvioidaan lainasaamisten menetysten vähennyskelpoi-

⁶ Ks. Myrsky 2013, s. 5; Nissinen 2019, s. 40. Nissinen toteaa, että muutoksia verolainsäädäntöön esitettäessä olennaista painoarvoa on sillä, toteuttavatko ja parantavatko ehdotetut muutokset hyvää verojärjestelmää ja hyvän verojärjestelmän kriteereiden tavoitteita, Nissinen 2019, s. 44.

suutta hyvälle verojärjestelmälle asetettavien kriteerien näkökulmasta. Tarkoituksena on selvittää TVL:n mahdollisia kehittämistarpeita tältä osin. Tutkielman **tutkimuskysymykset** ovat seuraavat:

- Millä edellytyksillä lainasaamisten lopulliset arvonmenetykset ovat vähennyskelpoisia TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön verotuksessa, ja mihin säännöksiin vähennyskelpoisuus perustuu (de lege lata)?
 - Millä edellytyksillä nämä menetykset ovat vähennyskelpoisia TVL 50.1 §:ssä ja/tai 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuna luovutustappiona?
 - Millä edellytyksillä näitä menetyksiä voidaan pitää TVL 29 §:ssä / 54 §:ssä tarkoitettuna tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneena menona?
- Tulisiko lainasaamisten lopullisten arvonmenetysten vähennyskelpoisuutta koskevaa TVL:n sääntelyä kehittää, erityisesti hyvän verojärjestelmän ominaisuuksien näkökulmasta arvioituna (de lege ferenda)?

1.2 Metodiset lähtökohdat

1.2.1 Lainoppi ja oikeuslähteet

Tutkielman pääasiallisena metodina on oikeusdogmatiikka eli lainoppi. Lainopin tarkoituksena on oikeuslähteitä tulkitsemalla selvittää voimassa olevan oikeuden sisältö sekä systematisoida eli jäsentää voimassa olevaa oikeutta⁷. Systematisoinnilla luodaan ja kehitetään oikeudellista käsitejärjestelmää sekä hahmotetaan kokonaiskuvaa oikeusjärjestyksestä.⁸ Tutkielmassa painottuu lainopin käytännöllinen puoli, koska tavoitteena on oikeuslähteiden ja laintulkinnan avulla tuottaa perusteltuja tulkintakannanottoja voimassa olevasta oikeudesta eli TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuudesta⁹. Tutkielmassa

⁷ Aarnio 1989, s. 48. Ks. myös Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008, s. 20.

⁸ Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008, s. 20–21.

⁹ Ks. Siltala 2003, s. 109. Määttä, T. ja Paso toteavat, että käytännöllisen lainopillisen tutkimuksen lähtökohdaksi on relevanttien tulkintaongelmien, esimerkiksi epäselvien käsitteiden tai säännösten tunnistaminen. Käytännöllinen lainoppi on luonteeltaan tulkintatiede. Määttä, T. – Paso 2019, s. 8.

on kuitenkin myös teoreettista lainoppia¹⁰, sillä tutkielmassa tarkastellaan lainasaamisten menetyksiin liittyvää käsitteistöä vero-oikeuden kontekstissa ja systematisoidaan eli jäsennetään näitä käsitteitä sekä lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden edellytyksiä. Tarkoituksena on systematisoida ja muodostaa kokonaiskuva TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön erilaisten lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuudesta.

Tutkielmassa keskeistä on TVL 50.3 §:n 2 kohdan, 29.1 §:n ja 54.1 §:n tulkinta. Näistä säännöksistä kahta viimeksi mainittua voidaan luonnehtia joustaviksi normeiksi, joille tyypillistä ovat muun muassa avoimet ilmaukset ja soveltamislaajuutta kuvaavat yleislausekkeet¹¹. Tulkinnassa eli säännösten merkityksen täsmentämisessä tarvitaan oikeuslähteitä ja tulkintaperusteita.¹² Suomalaisessa oikeustieteessä keskeisen aseman saaneen¹³ **Aarnion** kehittämän oikeuslähdeopin mukaan oikeuslähteet jaetaan velvoittavuutensa mukaan i) vahvasti velvoittaviin: laki, maantapa ja kansallisesti voimaan saatetut kansainväliset sopimukset sekä EU-oikeuden normistot, ii) heikosti velvoittaviin: lainsäätäjän tarkoitus ja tuomioistuinratkaisut sekä iii) sallittuihin oikeuslähteisiin: yleiset oikeusperiaatteet, oikeustiede, vertailevat argumentit, käytännölliset argumentit (taloudelliset, historialliset, yhteiskunnalliset) sekä eettiset ja moraaliset perusteet.¹⁴ Myös vero-oikeuden tärkeimpänä periaatteena pidettävästä legaliteettiperiaatteesta johtuen laki on vero-oikeudessa aina ensisijainen oikeuslähde: Suomen perustuslain (731/1999, PL) 81.1 §:n mukaan valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron

¹⁰ Teoreettisen lainopin tavoitteena on rakentaa oikeudesta johdonmukainen järjestelmä tutkimalla ja kehittämällä oikeudellisia käsitteitä, periaatteita, teorioita ja oikeudenalan yleisiä oppeja, Siltala 2003, s. 110 ja 123–124; Määttä, T. – Paso 2019, s. 11–13. Vero-oikeuden yleisistä opeista ks. esim. Wikström – Ossa – Urpilainen 2015.

¹¹ Ks. joustavista normeista Aarnio 1989, s. 77–78; Hirvonen 2012, s. 68–70.

¹² Aarnio 1989, s. 161–162 ja 218–219; Hirvonen 2012, s. 140 ja 151.

¹³ Ks. esim. Tolonen 2003, s. 27; Hirvonen 2012, s. 153.

¹⁴ Aarnio 1989, s. 218–247; Aarnio 2006, s. 291–293. Ks. myös Husa – Mutanen – Pohjolainen, s. 33. Aarnion oikeuslähdeopille ovat tarjonneet vaihtoehtoja esimerkiksi Juha Karhun tilannekohtaisen oikeudellisen harkinnan oikeuslähdeoppi ja oikeudellisen kokemuksen huomioiva oikeuslähdeoppi, ks. tarkemmin Karhu 2005; Karhu 2019. Yhtä oikeaa oikeuslähdeoppia ei ole olemassa, Hirvonen 2012, s. 152; Myrsky 2014b, s. 352. Eri oikeuslähdekäsityksiä ja oikeuslähdeteorioita koskevasta keskustelusta ks. esim. Tolonen 2003; Nuotio 2004; Nuotio 2005; Hirvonen 2012, s. 151–176.

suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta¹⁵. Legaliteettiperiaatteen vuoksi verotuksen tulee aina perustua eduskunnan säätämään lakiin. Lisäksi verovelvollisuuden keskeiset perusteet on ilmaistava laissa riittävän täsmällisesti, jotta verovelvollinen voi ennakoida verotustaan. Lainsäädännön tarkkuuden vaatimuksesta huolimatta aivan kaikkia yksityiskohtia lakiin ei ole kuitenkaan mahdollista sisällyttää.¹⁶ Lisäksi lainsäädännössä käytetään joustavia normeja, joilla lainsäätäjä on tarkoituksellisesti jättänyt normin sisällön täsmentymisen tulkinta- ja soveltamisvaiheeseen tuomioistuinten ratkaisutoiminnassa ja viranomaisten soveltamiskäytännöissä. Joustavien normien avulla lakia voidaan soveltaa yhteiskunnan muuttuessa myös uusissa olosuhteissa¹⁷. Siten lain soveltaminen edellyttää aina jossain määrin tulkintaa.¹⁸ Legaliteettiperiaatteen vuoksi lainaukkotilanteet tulisi kuitenkin ratkaista lainsäädännöllä.¹⁹

Tutkielman oikeuslähteenä on käytetty myös lain esitöitä. Esityöt ovat kuitenkin melko vanhoja, eikä niissä ole voitu ennakoida kaikkia tilanteita, jotka seuraavat esimerkiksi yhteiskunnan kehityksestä. Esitöistä ei siten saada kovin paljoa tulkinta-apua juuri lainasaamisten menetysten osalta. Lisäksi koska tulonhankkimismenoja koskevat säännökset (29.1 § ja 54.1 §) ovat avoimia yleislausekkeita, niiden sisältö ja soveltamisala muotoutuvat vahvasti oikeuskäytännössä²⁰. Tämän vuoksi tutkielman keskeinen tulkinta-aineisto koostuu oikeuskäytännöstä, pääosin korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) ratkaisuksista. KHO:n verotusta koskevia päätöksiä, erityisesti vuosi-

¹⁵ Säännöksen esitöiden mukaan laista tulisi yksiselitteisesti ilmetä verovelvollisuuden piiri. Lain säännösten tulee myös olla sillä tavalla tarkkoja, että lakia soveltavien viranomaisten harkinta veroa määrättäessä on sidottua harkintaa. HE 1/1998 vp, s. 134.

¹⁶ Knuutinen 2015, s. 813–814 ja 820; Malmgrén 2018, s. 282–283 ja 291. Ks. tarkemmin verolakien epätäydellisyydestä esim. Määttä, K. 2014, s. 37–44.

¹⁷ Saraviita tuo esiin, että "[v]erovelvollisuuden perusteisiin joudutaan väistämättä sijoittamaan arvostuksenvaraisia määreitä", joita ovat esimerkiksi verovähennykseen oikeuttavat seikat. Näissä tilanteissa tulkintojen yhtenäistäminen tapahtuu muutoksenhaun ja viime kädessä KHO:n ennakkopäätösten kautta. Saraviita 2011, s. 712–713.

¹⁸ Hirvonen 2012, s. 68–69. Ks. myös Aarnio 1989, s. 77–78; Knuutinen 2015, s. 820–821; Malmgrén 2018, s. 283.

¹⁹ Malmgrén 2018, s. 291.

²⁰ Ks. edellä joustavat normit. Ks. oikeuskäytännön merkityksestä myös Myrsky 2011, s. 53 ja 215.

kirjapäätöksiä, pidetään yleisesti verotuksessa ennakkopäätöksinä, jotka voivat toimia ratkaisuhjeena myöhemmin esille tulevassa samanlaisessa tapauksessa²¹.²² Ennakkoratkaisujen tosiasiallinen sitovuus riippuu tosin ratkaisun perustelujen painavuudesta.²³

Tutkielman keskeisenä lähteenä on käytetty lisäksi oikeuskirjallisuutta, joka antaa tietoa voimassa olevan oikeuden sisällöstä ja tarjoaa systematisointiapua.²⁴ TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön menetysten vähennyskelpoisuuteen liittyviä kysymyksiä on tarkastellut syvällisesti erityisesti **Pekka Nykänen** useissa artikkeleissaan. Vero-oikeudellisen kirjallisuuden lisäksi tutkielman lähteenä on käytetty jonkin verran siviili- ja yhtiöoikeudellista kirjallisuutta sekä myös veropoliittista ja hyvää verojärjestelmää käsittelevää lähdeaineistoa.

Tutkielman lähteenä on hyödynnetty myös Verohallinnon ohjeita²⁵, jotka ovat yleensä informatiivisia ja perustuvat oikeuskäytäntöön.²⁶ **Myrskyn** mukaan Verohallinnon ohjeita on aiheellista hyödyntää – kriittisyys huomioiden²⁷ – lainopillisessa tutkimuksessa, sillä ohjeet antavat realistisen kuvan verotuskäytännöstä.²⁸ Sallittuina oikeuslähteinä verolakien tulkintasuosituksia sisältävät Verohallinnon ohjeet voidaan ottaa huomioon laintulkinnassa ja niillä voidaan vahvistaa tai täydentää argumentaatiota. Ohjeiden merkitys laintulkinnassa riippuu ohjeissa olevien tulkintakannanottojen perusteluiden vakuuttavuudesta.²⁹

²¹ Myrskyn mukaan prejudikaattien merkitystä verotuksessa korostavat muun muassa valituslupajärjestelmän olemassaolo (ks. verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995, VML) 70 § ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 107.1 § ja 111 § sekä HE 29/2018 vp, s. 47–48 ja 56), säännösten yleisluontoisuus sekä talouselämän nopeasta kehityksestä ja kansainvälistymisestä johtuvat tulkintaongelmat, joihin verolainsäädäntö ei ole ehtinyt reagoida, Myrsky 2011, s. 215–216.

²² Myrsky 2011, s. 8–9.

²³ Aarnio 1989, s. 232. Aarnion mukaan ennakkoratkaisut saavat oikeustieteessä vahvan aseman silloin, kun niiden perustelut kestävät tieteellis-teoreettisen kritiikin, Aarnio 2014, s. 244.

²⁴ Ks. esim. Myrsky 2004, s. 50–51.

²⁵ Verohallinto antaa erilaisia ohjeita, sillä verohallinnosta annetun lain (503/2010) 2.2 §:n mukaan Verohallinnon on edistettävä oikeaa ja yhdenmukaista verotusta sekä kehitettävä Verohallinnon palvelukykyä. Ks. Myrsky 2014b, s. 354; Nykänen 2020, s. 620.

²⁶ Myrsky 2014b, s. 354–355. Ks. myös Nykänen 2020, s. 621–622.

²⁷ Nykänen toteaa, että Verohallinnon ohjeissa olevat tulkinnat herättävät välillä kysymyksiä, mikä on toisaalta luonnollista, koska tulkinnanvaraisissa kysymyksissä voidaan perustellusti päätyä useampaan erilaiseen lopputulokseen, Nykänen 2020, s. 622.

²⁸ Myrsky 2014b, s. 357–358. Samansuuntaisesti myös Nykänen 2020, s. 628–629.

²⁹ Nykänen 2020, s. 622 ja 628–629.

Säännösten tulkinnassa hyödynnetään lisäksi tulkintaperusteita³⁰, joiden avulla tulkinnat myös perustellaan. Lähtökohtana on etenkin vero-oikeudessa legaliteettiperiaatteen vuoksi *sanamuodon mukainen* tulkinta³¹, jossa pitäydytään luonnollisen kielen ja oikeudellisen kielen määritelmässä. Säännöksen tulkinnassa voidaan myös käyttää analogiaa, jolloin oikeusnormin merkitystä laajennetaan niin, että se soveltuu myös lainaukkotilanteeseen. Jos analogia ei sovellu, käytetään vastakohtaispäättelyä, jonka mukaisesti oikeusnormi ei sovellu sanamuodon ulkopuolisiin aukkotilanteisiin^{32, 33}. TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön menetysten vähennyskelpoisuuden osalta oikeusjärjestelmässä voidaan todeta olevan tulkinnanvaraisuutta aiheuttava normatiivinen aukko³⁴, koska TVL:ssä ei ole nimenomaista säännöstä tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneiden menetysten vähennyskelpoisuudesta. Oikeusaukon täyttämässä voidaan hyödyntää säännösanalogiaa, jossa tiettyä säännöstä sovelletaan tilanteisiin, joita ei ole laissa säännelty, mutta jotka tulkitaan olennaisesti samankaltaisiksi kuin laissa säännellyt tilanteet³⁵.

³⁰ Hirvosen luokittelun mukaisesti tulkintaperusteet voidaan jakaa semanttisiin, systemaattisiin, intentionaalisiin sekä materiaalsiin tulkintaperusteisiin, ks. tarkemmin Hirvonen 2012, s. 140–145. Vastaavanlaisesti esim. Määttä, T. ja Paso luokittelevat keskeiset tulkintaopit kielelliseen, systeemiseen ja tavoitteelliseen laintulkintaan, ks. tarkemmin Määttä, T. – Paso 2019, s. 30–46.

³¹ Ks. Knuutinen 2015, s. 821.

³² Analogian tai vastakohtaispäättelyn käyttö tulisi perustella muilla kuin kieli- ja merkitysopillisilla perusteilla; eli systemaattisilla, lainsäätäjän tarkoitukseen liittyvillä tai tavoitteellis-arvoperäisillä perusteilla. Hirvonen 2012, s. 141–143.

³³ Hirvonen 2012, s. 140–141 ja 144–145. Ks. myös Aarnio 1989, s. 247.

³⁴ Ks. normatiivisesta aukosta Aarnio 1989, s. 166 ja 170–171.

³⁵ Aarnio 1989, s. 166, 173 ja 243–245; Knuutinen 2009, s. 179. Vero-oikeudessa analogian käyttöön voi kuitenkin liittyä rajoituksia legaliteettiperiaatteen vuoksi, ks. esim. Knuutinen 2015, s. 823–824. Analogian käytön rajoitukset liittyvät vahvemmin tilanteisiin, joissa on kyse veron määräämisestä eli muutoksesta verovelvollisen vahingoksi. Määttän mukaan keskustelua on käyty analogian käytön sallittavuudesta tilanteissa, jossa verolakia tulkitaan verovelvollisen vahingoksi verrattuna tilanteisiin, joissa lakia tulkitaan verovelvollisen eduksi, Määttä, K. 2014, s. 79 ja alaviite 289. Ks. analogian käytön sallittavuuteen liittyvästä keskustelusta myös Knuutinen 2009, s. 178–183. Aarnion mukaan analogian käyttö on perustellumpaa esimerkiksi silloin, kun tulkitaan vanhempaa lainsäädäntöä, koska kaikkia yhteiskunnan kehityksestä seuraavia uusia tilanteita ei ole voitu ennakoida lakia säädettäessä, Aarnio 1989, s. 246–247.

Sanamuodon mukainen tulkinta korostuu täsmällisesti muotoiltujen säännösten tulkinnassa.³⁶ Sen sijaan yleiskäsitteisiin perustuvien joustavien säännösten, kuten TVL 29.1 §:n ja 54.1 §:n, tulkinnassa tarvitaan myös muita tulkintaperusteita³⁷: *Systemaattisessa* tulkinnassa tulkinta sovitaan oikeuden kokonaisuuteen, jolloin tulkinnassa huomioidaan tulkittavan säännöksen lisäksi muut säännökset, tuomioistuinratkaisut ja oikeusjärjestyksen kokonaisuuden systematiikka. *Intentionaalissa* tulkinnassa keskeinen merkitys on lain esitöistä ilmenevällä lainsäätäjän alkupe- räisellä tarkoituksella. Esitöistä ei kuitenkaan välttämättä saada aina tulkinta-apua, koska esityöt voivat olla ristiriitaisia ja puutteellisia. Lisäksi lait on aina tarkoitettu säätämisaikansa olosuhteisiin, joten yhteiskunnan muutosten ja ajan kulumisen myötä esitöiden merkitys vähenee, kun lain sisältö täsmentyy oikeuskäytännön myötä. *Teleologisessa eli tavoitteellisessa* laintulkinnassa säännöksen tulkintavaihtoehtoista valitaan puolestaan se, joka tosiasiallisilta seurauksiltaan parhaiten edistää sääntelyn yhteiskunnallisia tavoitteita.³⁸

1.2.2 Oikeusvertaileva tarkastelu

Kuten edellä on todettu, tutkielman päämetodi on lainoppi, sillä pääasiallisena tarkoituksena on selvittää voimassa olevan oikeuden sisältö tutkimuskysymysten osalta Suomessa eli kansallisesti. Tutkielmassa hyödynnetään kuitenkin myös oikeusvertailevaa tarkastelua, jolloin tutkitaan vähintään kahden maan oikeusjärjestysten oikeussääntöjä ja oikeudellisia ilmiöitä suhteessa toisiinsa. Oikeusvertailu auttaa muun muassa ymmärtämään paremmin kansallista oikeutta ja tarjoaa mahdollisuuksia kehittää sitä.³⁹

³⁶ Ks. Knuutinen 2015, s. 820.

³⁷ Ks. Määttä K. 2014, s. 70; Knuutinen 2015, s. 820 ja 826–827.

³⁸ Hirvonen 2012, s. 141–145; Määttä, T. – Paso 2019, s. 30–38. Myrskyn mukaan verolakien tulkinnassa tulisi painottaa enemmän tavoite- ja seuraamusharkintaa ja reaalisia argumentteja kuten taloustieteellisiä tekijöitä, koska verotus koskee taloudellisia ilmiöitä, Myrsky 2004, s. 53. Wikströmin, Ossan ja Urpilaisen mukaan verolakien tulkinnassa oikeudellista muotoa painottavan sanamuodon mukaisen tulkinnan ja toisaalta taloudellista sisältöä korostavan joustavan tulkinnan voidaan ajatella täydentävän toisiaan, koska verolait eivät voi uudistua samassa tahdissa kuin niiden sääntelemät nopeasti muuttuvat taloudelliset ilmiöt, ks. tarkemmin Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s. 38–40.

³⁹ Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008, s. 23; Husa 2013, s. 14, 30 ja 47.

Tässä tutkielmassa on tarkoitus selvittää, miten luonnollisten henkilöiden lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuudesta on säädetty vertailuvaltioissa ja miten vähennyskelpoisuutta on tulkittu vertailuvaltioissa⁴⁰. Tavoitteena on havainnoida lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden sääntelyn ja tulkintojen keskeisimpiä yhtäläisyyksiä ja eroja siltä osin kuin se on tutkielman tutkimuskysymysten kannalta tarkoituksenmukaista. Tämän vertailun pohjalta pyritään tekemään johtopäätöksiä, jotka voivat tarjota uusia näkökulmia kansallisiin tulkintakysymyksiin sekä näkemyksiä kansallisen lainsäädännön kehittämiseksi^{41, 42}.

Vertailuvaltioiksi on valittu Ruotsi ja Tanska. Valintaan ovat vaikuttaneet osittain kielitaidolliset seikat. Suomen ja vertailuvaltioiden oikeusjärjestykset kuuluvat samaan pohjoismaiseen oikeusperinteeseen ja ovat oikeuskulttuurisesti⁴³ lähellä toisiaan – kuitenkin siten, että kun Suomi ja Ruotsi kuuluvat pohjoismaisen oikeuden itäiseen oikeusryhmään, edustaa Tanska puolestaan sen läntistä oikeusryhmää⁴⁴. Vertailuvaltioiden oikeuden oikeuslähteinä tutkielmassa on käytetty pääasiallisesti lakia sekä Ruotsin ja Tanskan Verohallintojen ohjeistuksia, muuta virallismateriaalia sekä jonkin verran oikeuskirjallisuutta. Ruotsin osalta on tarkasteltu myös oikeuskäytäntöä.

1.2.3 Veropoliittinen näkökulma

Voimassa olevaa oikeutta (de lege lata) selvittävän lainopillisen metodin ja oikeusvertailevan tarkastelun lisäksi tutkielmassa on myös veropoliittinen näkökulma. Veropolitiikalla voidaan **Tikan** mukaan viitata muun muassa toimintaan, jossa arvioidaan ja kehitetään verojärjestelmää⁴⁵.

⁴⁰ Tämä on mikrovertailua, koska tarkastelun kohteena ovat yksittäiset tuloverolainsäädännön säännökset sekä tietty konkreettinen tulkintakysymys eli lainasaamiin liittyvien menetysten vähennyskelpoisuus. Ks. mikrovertailusta tarkemmin, ja vrt. makrovertailu, Husa 2013, s. 125–130.

⁴¹ Kyseessä on käytännössä suuntautunut oikeusvertailu, ks. tarkemmin Husa 2013, s. 80 ja 90–93.

⁴² Husa 2013, s. 43–44, 80 ja 90–93.

⁴³ Oikeuskulttuuri koostuu vakiintuneista oikeutta koskevista asenteista sekä tavasta, jolla arvot, käytännöt ja juridiset käsitteet muodostuvat osaksi oikeusjärjestelmän tosiasiallista toimintaa. Oikeuskulttuuri selittää (osaltaan), minkä vuoksi esimerkiksi kahden eri maan lähes samantyyppiset säännökset voivat johtaa erilaisiin oikeudellisiin ratkaisuihin kyseisissä maissa. Husa 2013, s. 21–22.

⁴⁴ Ks. tarkemmin pohjoismaisesta oikeusperinteestä esim. Letto-Vanamo 2001, s. 59–60 ja 63–64; Husa 2013, s. 270–271.

⁴⁵ Tikka 1990, s. 2. Yleisemmin veropolitiikalla tarkoitetaan niitä julkisen vallan sääntely- ja ohjaustoimia, joita toteutetaan verojen avulla, ks. esim. Tikka 1990, s. 2; Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s. 25–28.

Tässä tutkielmassa tehtävällä veropoliittisella arvioinnilla pyritään havainnoimaan, miten luonnollisen henkilön lainasaamisten vähennyskelpoisuus täyttää hyvän verojärjestelmän keskeisiä kriteereitä – tavoitteena on tämän tarkastelun avulla arvioida, tulisiko luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähentämiseen liittyvää TVL:n sääntelyä kehittää. Tällöin keskeisenä näkökulmana on lainsäädännön kehittäminen tulevaisuudessa (de lege ferenda).

Lainsäädännön mahdollisten kehittämistarpeiden havainnoimiseksi ja perustelemiseksi tutkielmassa arvioidaan veropoliittisen kirjallisuuden ja erityisesti **Nissisen** väitöskirjassaan⁴⁶ tekemän systematisoinnin pohjalta tutkielman aihepiirin kannalta keskeisiksi arvioitujen hyvän verojärjestelmän ominaisuuksien täyttymistä; tutkielman rajatun laajuuden vuoksi arvioinnissa on tullut tehdä valintaa ja rajauksia siitä, mitä hyvän verojärjestelmän ominaisuuksia tutkielmassa on tarkoituksenmukaista tarkastella. Tarkastelu on rajattu siten, että luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuutta TVL-tulolähteessä arvioidaan taloudelliseen tehokkuuteen, hallinnolliseen tehokkuuteen sekä oikeudenmukaisuuteen kuuluvien, tiettyjen tarkasteluun valittujen periaatteiden osalta. Näitä kuvataan tarkemmin luvussa 5⁴⁷.

1.3 Tutkielman rakenne

Johdanto-luvun jälkeisessä luvussa kaksi selvitetään, mihin säännöksiin ja millaisiin tulkintalinjoihin luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuus voi perustua TVL:n mukaisessa verotuksessa. Lisäksi esitetään tutkielman kannalta keskeistä käsitteistöä ja sen soveltamisalaa. Luvussa kolme tarkastellaan erityyppisten lainasaamisten vähennyskelpoisuutta TVL:n mukaisessa verotuksessa voimassa olevan oikeuden mukaan. Tarkastelussa tuodaan esiin oikeuskäytäntöä eritellen tarkemmin tutkimuksen kannalta keskeisimpien KHO:n ratkaisujen sisältöä ja tulkintaa.

⁴⁶ Nissinen käsittelee väitöskirjassaan Suomessa harjoitettavan yritystoiminnan kansallista tuloverotusoikeutta voimassa olevan lainsäädännön sekä hyvän verojärjestelmän kriteerien näkökulmasta. Nissisen systematisointia hyvän verojärjestelmän kriteereistä ja periaatteista voidaan kuitenkin hyödyntää yleisemminkin, sillä hyvä verojärjestelmä koskee kaikkia verolajeja ja on universaali. Ks. Nissinen 2019, s. 26 ja 47.

⁴⁷ Ks. erityisesti tämän tutkielman Taulukko 1, s. 78.

Luvussa neljä tarkastellaan oikeusvertailevalla näkökulmalla luonnollisten henkilöiden lainasääntävien menetyksiin liittyviä Ruotsin ja Tanskan säännöksiä ja niiden tulkintoja, ja tehdään vertaailua Suomen, Ruotsin ja Tanskan voimassa olevasta oikeudesta. Tämän jälkeen luvussa viisi tutkielmassa tehdään arviointia kansallisesta näkökulmasta siitä, miten TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten verotuskohtelu täyttää hyvälle verojärjestelmälle asetettuja, taloudellisen tehokkuuden, hallinnollisen tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden kriteereitä ja niihin kuuluvia periaatteita.

Tutkielman viimeisessä luvussa kuusi esitetään johtopäätökset TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön lainasaamisiin liittyvien menetysten vähennyskelpoisuudesta Suomen voimassa olevan oikeuden mukaan. Lisäksi johtopäätöksissä tuodaan esiin perusteltuja kehitysehdotuksia aihepiiriin liittyvän tuloverolainsäädännön kehittämisen pohjaksi. Lisäksi kootaan lyhyesti yhteen tutkimusaihe ja esitetään joitakin jatkotutkimuksen tarpeita.

2 Menetysten vähentämisen normipohja ja tulkinta tuloverolain mukaisessa verotuksessa

2.1 Menetyksen vähentäminen luovutustappiona tai tulonhankkimismenona

Tuloverolain sanamuodon mukaan ainoastaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ovat vähennyskelpoisia (TVL 29.1 § ja 54.1 §), eivät menetykset.⁴⁸ Myöskään lainasaamisen lopullista arvonmenetystä ei ole tuloverolaissa erikseen säädetty vähennyskelpoiseksi – tai vähennyskelvottomaksi. Tuloverolaissa vain arvopaperin lopullinen arvonmenetys on säädetty vähennyskelpoiseksi (TVL 50.3 §:n 2 kohta).

Lainasaamisen menetyksessä on kyseessä velkojalle – esimerkiksi velallisen lopullisesta maksukyvyttömyydestä – aiheutuva menetys/tappio, joka syntyy niin sanotusti omistajan kädessä, eli ilman, että saaminen vaihtaisi omistajaa. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että Suomen tuloverotuksen pääperiaatteen mukaan vain *luovutuksen* kautta realisoituneet omaisuuden arvonlaskut eli luovutustappiot ovat vähennyskelpoisia luovutustappiona (TVL 50.1 §)⁴⁹. Omaisuudesta saatu tulo/tappio, joka realisoituu muutoin kuin luovutuksen johdosta, kuuluu lähtökohtaisesti juoksevan tuloverotuksen piiriin. Tästä pääperiaatteesta poiketen TVL:ssä on kuitenkin erikseen säädetty tilanteista, jolloin tulo/tappio kuuluu luovutusvoittoverotuksen alaan, vaikka varsinaista luovutusta ei tapahdu. Yksi tällainen säännös on edellä mainittu TVL 50.3 §:n 2 kohta, jonka mukaan luovutustappioon rinnastetaan arvopaperin lopullinen arvonmenetys.⁵⁰ Lainasaamisen lopullinen arvonmenetys voi siten tulla *luovutustappiona* vähennettäväksi, mikäli lainasaamista voidaan pitää TVL 50 §:ssä tarkoitettuna *arvopaperina*.

⁴⁸ Sen sijaan EVL 7.1 §:n mukaan vähennyskelpoisia ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset.

⁴⁹ Vastaavasti vain luovutuksen kautta realisoituneet omaisuuden arvonnousut eli luovutusvoitot ovat TVL:ssä veronalaista tuloa (TVL 45.1 §), joten omaisuuden realisoitumatonta arvonnousua ei veroteta, Nykänen – Rabinä 2013, s. 9–10.

⁵⁰ Nykänen – Rabinä 2013, s. 9–10. Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s. 188–189; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 228, 232–233 ja 342.

Muun omaisuuden kuin TVL 50.3 §:ssä tarkoitettujen arvopapereiden lopulliset arvonmenetykset⁵¹ eivät siis kuulu vähennysoikeuden piiriin TVL:n sanamuodon mukaan. Oikeuskäytännössä⁵² on kuitenkin tapauksia, joissa muitakin kuin TVL 50.3 §:n mukaisia menetyksiä on pidetty vähennyskelpoisina, vaikka TVL:ssä ei ole yleistä säännöstä menetysten vähennyskelpoisuudesta. Näissä oikeustapauksissa menetyksiä on pidetty tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneena menona (TVL 29 § / 54 §).⁵³ Keskeinen oikeustapaus tämän tutkielman aiheen kannalta on KHO:n vuosikirjapäätös 2014:21, jossa lainasaatavan menetys katsottiin vähennyskelpoiseksi tulonhankkimismenoksi TVL:n mukaisessa verotuksessa. Koska muiden kuin arvopapereiden arvonmenetysten vähennyskelpoisuudesta ei ole nimenomaisesti säädetty TVL:ssä, on niiden vähennyskelpoisuus ratkaistava TVL:n tulonhankkimismenoja (29.1 § ja 54.1 §) ja elantomenoja (31.4 §) koskevien säännösten mukaan⁵⁴.

Tuloverolain, oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuuden perusteella lainasaamisten lopulliset arvonmenetykset luonnollisen henkilön tuloverotuksessa voivat siis tulla vähennettäväksi joko luovutustappiona (TVL 50.3 §) tai tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneena menona (TVL 29.1 § ja 54.1 §)⁵⁵. TVL 50.3 §:n soveltumisen kannalta olennaista on, pidetäänkö lainasaamista arvopaperina vai ei. Mikäli lainasaaminen ei ole arvopaperi, arvioidaan lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuutta tulonhankkimismenon edellytysten täyttymisen perusteella.⁵⁶ Näitä rajanvetoja on käsitelty oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa.

⁵¹ Arvopaperin lopullisen arvonmenetyksen lisäksi luovutustappioon rinnastetaan TVL 50.3 §:n 1 kohdan mukaan säännellyn markkinan johdannaissopimuksen raukeaminen tai siitä aiheutunut tappio (johdannaiset voivat olla arvopapereita tai sopimuksia, ks. esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 296). Johdannaisten verotuskysymyksiä ei käsitellä tässä tutkielmassa.

⁵² Esim. KHO 1986 B II 566, jossa postivirkailija sai vähentää tulonhankkimismenonaan aiheuttamansa ja takaisin maksamansa kassavajeen. Lisäksi vahingonkorvauksia on pidetty vähennyskelpoisina tulonhankkimismenoina esim. tapauksissa KHO 1983 II 568 ja KHO 2000:75. Ks. myös esim. Nykänen 2014b, s. 297; Niskakangas – Knuutinen 2022, k. 12 > Luonnolliset vähennykset > Tulonhankintaan liittyvät menetykset > Oikeuskäytäntöä.

⁵³ Esim. HE 257/2018 vp, s. 6; Nykänen 2019c, s. 401. Ks. myös Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s. 188.

⁵⁴ Ks. Nykänen 2019c, s. 409.

⁵⁵ Luonnollisen henkilön sijoitustoiminnan katsotaan pääsääntöisesti kuuluvan henkilökohtaiseen tulolähteeseen eli siihen sovelletaan tavallisesti TVL:n säännöksiä. EVL:n soveltaminen luonnollisen henkilön sijoitustoimintaan on harvinaista. Ks. tarkemmin KHO 2000:67; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 242–243; Verohallinto 2022b, k. 1 ja 2.

⁵⁶ Ks. esim. Nieminen – Nykänen 2018, s. 18; Nykänen 2018b, s. 16.

Mikäli lainasaamisen menetys vähennetään luovutustappiona, se kuuluu luovutusvoittoverosäännösten (TVL 45 § – 50 §) soveltamisalaan. Jos lainasaamisen menetystä sen sijaan käsitellään tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneena menona, se kuuluu juoksevan pääomatulon verotukseen.⁵⁷ Suurin verovaikutusta koskeva ero muodostuu siitä, että vähennettäessä menetys pääomatuloihin kohdistuvana tulonhankkimismenona, menetys voi tulla vähennettäväksi myös ansiotulojen veroista alijäämähyvityksenä. Tämä ei ole mahdollista, mikäli menetys vähennetään luovutustappiona⁵⁸. Lisäksi tulonhankkimismenona vähennettäessä se osuus, joka jää verovuonna vähentämättä, voidaan vähentää pääomatulolajin tappiona seuraavan 10 vuoden ajan.⁵⁹ Sen sijaan, mikäli menetys vähennetään luovutustappiona, se voidaan vähentää verovuoden lisäksi viitenä seuraavana vuotena (TVL 50 §).⁶⁰ Eli verovelvolliselle on edullisempaa, mikäli menetys vähennetään tulonhankkimismenona. Valtion verotulojen näkökulmasta tilanne on vastaavasti toisinpäin.

⁵⁷ Ks. tarkemmin luovutusvoittoverotuksen ja juoksevan pääomatulon välisestä rajanvedosta esim. Nykänen 2018b.

⁵⁸ Luovutustappion perusteella ei myönnetä alijäämähyvitystä (TVL 50.1 §), joten luovutustappio ei voi tulla vähennettäväksi ansiotulojen veroista. Ks. esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 91.

⁵⁹ TVL 54 §:n mukaiset pääomatulojen tulonhankkimismenot vähennetään pääomatuloista, ja vain pääomatulolajissa. Jos kuitenkin pääomatulojen tulonhankkimismenot ovat pääomatuloja suuremmat, tulonhankkimismenojen perusteella vahvistetaan tältä osin pääomatulolajin alijäämä (TVL 60 §), jolloin pääomatulojen tulonhankkimismenot tulevat vähennettäväksi ansiotulojen veroista alijäämähyvityksenä (TVL 131 §). Jos pääomatulojen tulonhankkimismenot eivät tule alijäämähyvityksenäkään kautta vähennetyksi kokonaan, muodostuu TVL 60 §:ssä tarkoitettu pääomatulolajin tappio, joka vähennetään pääomatuloista seuraavan 10 vuoden aikana (TVL 118 §). Ks. esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 91 ja 363.

⁶⁰ Luovutustappio vähennetään ensisijaisesti luovutusvoitoista, ja toissijaisesti puhtaasta pääomatulosta (TVL 50.1 §). Luovutustappiota voidaan vähentää puhtaasta pääomatulosta kuitenkin vain puhtaan pääomatulon määrään saakka. Siten vähentämättä jäänyt luovutustappio voidaan vähentää seuraavan viiden vuoden aikana jälleen luovutusvoitoista ja puhtaasta pääomatulosta. Ks. esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 89–91.

2.2 Luovutustappio ja luovutustappioon rinnastettavat menetykset

2.2.1 Luovutustappion ja siihen rinnastettavien menetysten sääntelystä

Luovutustappion vähennyskelpoisuudesta säädetään tuloverolain 50 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan vähennyskelpoista on omaisuuden luovutuksesta syntynyt tappio.⁶¹ TVL 50.1 §:ssä tarkoitettua luovutustappiota voi syntyä omaisuuden vastikkeellisissa luovutuksissa, joista yleisimpiä ovat kauppa ja vaihto.⁶² Omaisuuden käsitettä ei ole määritelty TVL:ssä. Oikeuskäytännön perusteella TVL:n omaisuuden käsitteen tulkinnassa huomioidaan varallisuus oikeudellinen ja siviilioikeudellinen sääntely; omaisuudella tarkoitetaan samaa kuin yksityisoikeudessa. TVL:n luovutusvoittoverotuksen alaan kuuluvaa omaisuutta on siten lähtökohtaisesti kaikki kiinteä ja irtain omaisuus, jolla on varallisuusarvoa: muun muassa arvopaperit ja saamisoikeudet^{63, 64}

TVL 50.3 §:n mukaan luovutustappioon rinnastetaan myös 1) sellaisen johdannais sopimuksen raukeaminen tai siitä aiheutunut tappio, jolla käydään kauppaa kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitettulla säännellyllä markkinalla sekä 2) sellainen arvopaperin arvomenetykset, jota voidaan konkurssin tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi pitää lopullisena. Tässä tutkielmassa mielenkiinto kohdistuu luovutustappioiden osalta TVL 50.3 §:n 2 kohdan tulkintaan ja soveltamiseen.

Vähennyskeltvottomista luovutustappioista säädetään TVL 50.2 §:ssä, jonka mukaisesti tappio on vähennyskeltvotonta, jos verovuonna luovutetun omaisuuden yhteenlasketut luovutushinnat ja

⁶¹ TVL 50.1 §:n mukaan luovutustappio vähennetään luovutusvoitosta verovuonna ja viitenä sitä seuraavana vuotena sitä mukaan kuin voittoa kertyy. Se osa luonnollisen henkilön ja kotimaisen kuolinpesän luovutustappiosta, joka jää vähentämättä luovutusvoitosta, vähennetään puhtaasta pääomatuloista ennen muita pääomatuloista tehtäviä vähennyksiä. Luovutustappiota ei oteta huomioon pääomatulojen alijäämää vahvistettaessa. Hallituksen esityksen mukaan luovutustappioista ei ole perusteltua myöntää (ansiotulojen verosta tehtävää) alijäämähyvitystä, koska tällöin siirrettäisiin sijoittajan riskiä huomattavasti yhteiskunnalle, HE 31/2015 vp, s. 8.

⁶² Ks. esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 233; Verohallinto 2019d, k. 2.2.

⁶³ Oikeuskäytännön mukaan TVL 50.1 §:ssä tarkoitettua omaisuutta ovat muun muassa juokseviin velkakirjoihin perustuvat vertaislainasijoitukset (KHO 2018:11) ja pääomalainasaatavat (KHO 2018:170).

⁶⁴ Nykänen 2018b, s. 15; Nykänen 2019c, s. 401; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 229–230.

yhteenlasketut hankintamenot ovat kummatkin enintään 1 000 euroa. Lisäksi vähennyskelvotonta on muun muassa tavanomaisen koti-irtaimiston luovutuksesta aiheutunut tappio. Kyseisen säännöksen tarkoitus on estää elantokustannusten vähentäminen luovutustappiona. Tällaisten tappioiden vähennyskelvottomuus saa tukea myös symmetriaperiaatteesta, jonka mukaisesti voiton ollessa verovapaa vastaava tappio on vähennyskelvoton.⁶⁵

2.2.2 TVL 50.3 §:n arvonmenetysten soveltamisalasta

TVL 50.3 §:ssä tarkoitetut arvonmenetykset **rinnastetaan** luovutustappion muodostavaan luovutukseen. Siten vaikka luovutusta ei tapahdu, syntynyt tappio tai menetys käsitellään verotuksessa kuten luovutustappio. Kyseessä eivät siis ole TVL 50.1 §:n mukaiset luovutustappiot, koska TVL 50.3 §:n tilanteissa verovelvollinen ei luovuta omaisuutta vastiketta vastaan, vaan hänen omistamansa omaisuus menettää arvonsa omistajan hallussa. TVL 50.3 §:ssä tarkoitetut menetykset ja tappiot realisoituvat siis ilman omaisuuden luovutusta toiselle.⁶⁶

Oikeuskirjallisuuden mukaan pääsääntönä TVL:n mukaisessa verotuksessa on, että arvonmenetykset eivät ole vähennyskelpoisia luovutustappiona tai pääomatulon hankkimisesta johtuvana menonakaan.⁶⁷ Myös Verohallinnon ohjeistuksessa on todettu, että omaisuuden arvonmenetyksen perusteella voidaan vahvistaa luovutustappio vain, jos asiasta on erillinen säännös.⁶⁸ Arvonmenetysten vähennyskelvottomuutta koskevasta pääsäännöstä poiketen TVL 50.3 §:ssä on erikseen säädetty luovutustappioon rinnastettavista tappioista ja arvonmenetyksistä. Sanamuotonsa vuoksi TVL 50.3 §:ää on tulkittava suppeasti^{69,70} Säännöksen sanamuodon mukaan luovutustappioon rinnastetaan vain säännellyn markkinan johdannaissopimuksista aiheutuneet tappiot ja

⁶⁵ Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s. 188–189.

⁶⁶ Nykänen 2019c, s. 401–402; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 232–233 ja 342.

⁶⁷ Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 342. Ks. myös Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s. 188.

⁶⁸ Verohallinto 2019d, k. 13.2.2

⁶⁹ Ks. myös esim. VOVA:n perustelut ratkaisussa KHO 2018:11 (k. Käsittely korkeimmassa hallinto-oikeudessa / Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö), jossa VOVA perusteli näkemystään TVL 50.3 §:n suppeasta tulkinnasta kyseisen säännöksen poikkeussäännösluonteella. Ks. poikkeussäännöksen suppeasta tulkinnasta esim. Määttä, K. 2014, s. 150–157.

⁷⁰ Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 342–343.

menetykset, sekä arvopapereiden lopulliset arvonmenetykset. Siten oikeuskirjallisuudessa on vakiintuneesti katsottu, että muun omaisuuden kuin arvopaperin, esimerkiksi tavallisen velkakirjan, lopullinen arvonmenetys ei ole **luovutustappiona** vähennyskelpoinen⁷¹. Myös Verohallinnon ohjeistuksen mukaan luovutustappioon ei rinnasteta velallisen maksukyvyttömyydestä johtuvaa muun kuin arvopaperina pidettävän saamisen raukeamista tai menetyksiä. Esimerkiksi pääomailain ei ole arvopaperi, joten sen arvonmenetystä ei voida rinnastaa TVL 50.3 §:ssä tarkoitettuun arvopaperin lopulliseen arvonmenetykseen.⁷²

Nykänen⁷³ nostaa kuitenkin esiin havainnon TVL 50.3 §:n sanamuodon ja lain esitöiden välisestä ristiriidasta. Hallituksen esityksessä⁷⁴ todetaan, että "[t]appioon rinnastettaisiin vastaisuudessa myös sellainen *omaisuuden*⁷⁵ arvonmenetys, jota voidaan pitää lopullisena. Näitä tilanteita ovat ainakin konkurssi ja option raukeaminen." TVL:n⁷⁶ sanamuodon mukaan puolestaan "[l]uovutustappioon rinnastetaan myös option raukeaminen ja sellainen *arvopaperin*⁷⁷ arvonmenetys, jota voidaan konkurssin tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi pitää lopullisena."⁷⁸

Nykänen toteaa, että "[h]allituksen esityksen perusteella TVL 50.3 §:ssä mainitut erät olisivat vain esimerkkejä vähennyskelpoisista omaisuuden arvonmenetyksistä ja erilaiset omaisuuden lopulliset arvonmenetykset voisivat olla laajemminkin vähennyskelpoisia luovutustappioina." Tätä tukee Nykäsen mukaan muun muassa se, että tuloverolakia säädettäessä tarkoituksena oli luovutustappioiden vähennyskelpoisuuden laajentaminen. Toisaalta hän toteaa, että jos TVL 50.3 § olisi tarkoitettu esimerkkiluetteloksi, kävisi se todennäköisesti ilmi lain sanamuodosta. Kuitenkaan lain sanamuotokaan ei Nykäsen mukaan sulje täysin pois sitä, että muitakin omaisuuden

⁷¹ Nykänen – Rabinä 2013, s. 54; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 345; Ossa 2020, s. 258–259.

⁷² Verohallinto 2019d, k. 13.2.2; Verohallinto 2021, k. 24.

⁷³ Vastaavasti Nykänen – Nieminen 2021, s. 661.

⁷⁴ HE 200/1992 vp, s. 39 / Yksityiskohtaiset perustelut.

⁷⁵ [kursivointi tässä]

⁷⁶ Tuloverolakia säädettäessä silloisen TVL 50.1 §:n toinen lause, joka vastaan nykyistä TVL 50.3 §:ää.

⁷⁷ [kursivointi tässä]

⁷⁸ Ks. Nykänen 2019c, s. 402.

arvonmenetyksiä voitaisiin pitää luovutustappiona.⁷⁹ Lain sanamuodon mukaan TVL 50.3 § koskee kuitenkin ainoastaan arvopaperin (ei omaisuuden) lopullista arvonmenetystä. Legaliteettiperiaatteen ja vakiintuneen oikeuslähdeopin vuoksi lain sanamuoto on ensisijainen esimerkiksi hallituksen esityksen perusteluihin nähden⁸⁰.

Myöskään oikeuskäytännöstä ei löydy ratkaisuja, joissa muun omaisuuden kuin TVL 50.3 §:ssä nimenomaisesti todetun omaisuuden arvonmenetystä olisi pidetty luovutustappiona vähennyskelpoisena.⁸¹ Sen sijaan, mikäli tällaiset muut menetykset on katsottu vähennyskelpoiseksi TVL:n mukaisessa verotuksessa, niiden vähennyskelpoisuus on perustunut luonnollisia vähennyksiä koskeviin säännöksiin, jolloin ne on vähennetty **tulonhankkimismenoina** TVL 29 / 54 §:n (tai nykyistä tuloverolakia edeltävien lakien vastaavien säännösten) nojalla. Lisäksi KHO on katsonut tuoreessa julkaisemattomassa ratkaisussaan 9.9.2022 t. H2628, ettei tavallista velkakirjaa voida pitää TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuna arvopaperina eikä sen arvonmenetyksestä siten voida vahvistaa luovutustappiota.

⁷⁹ Nykänen 2019c, s. 402. Ks. myös Nykänen 2021, s. 39. Hallituksen esityksen (HE 200/1992 vp) perusteissa on toisaalla todettu, että myyntitappioon rinnastetaan *arvopaperin* arvonmenetys (s. 19), ja toisaalla puolestaan, että tappioon rinnastetaan *omaisuuden* arvonmenetys (s. 39). Joka tapauksessa legaliteettiperiaatteen (PL 81.1 §) mukaisesti laki on aina ensisijainen oikeuslähde, ja lakia olisi tulkittava sanamuotonsa mukaisesti silloin kun tosiseikat vastaavat säännöksen tunnusmerkistöä, ks. Malmgrén 2018, s. 291.

⁸⁰ Ks. perusteluilla säätämisen kritiikistä esim. Määttä, K. 2014, s. 161. Ks. myös Malmgrén, joka toteaa, että verotuksesta ei voida säätää hallituksen esityksen perusteluissa, Malmgrén 2018, s. 283. Vrt. Nykäsen 2019c, s. 402 alaviite 9, viittaus Seppo Penttilä 2013, s. 269–273, joka tuo esiin, että vero-oikeuden korostetusta laillisuuden periaatteesta huolimatta joissakin tilanteissa KHO on ratkaissut asian hallituksen esityksen perusteluiden mukaisesti lain sanamuodon sijaan. Nämä tilanteet ovat olleet kuitenkin sellaisia, jossa tulkinnalla ei ole poikettu verotuksen yleisistä periaatteista. Ks. tarkemmin Penttilä 2013, s. 269–273.

⁸¹ Mikäli muun omaisuuden arvonmenetyksiä on hyväksytty *luovutustappiona* vähennyskelpoiseksi, vähennys on perustunut TVL 50.1 §:ään, ei 50.3 §:ään. Esimerkiksi osuus henkilöyhtiössä ei ole arvopaperi, joten sen arvonmenetys ei kuulu TVL 50.3 §:n soveltamisalaan. Henkilöyhtiön purkaminen on kuitenkin rinnastettu vaihtoon, jossa yhtiöosuus vaihdetaan jako-osaan, jolloin purkutappio on vähennyskelpoinen luovutustappiona (KHO 2000:71). Råbinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 345–346; Niskakangas – Knuutinen 2022, k. 5 > Luovutustappio > Arvopaperi.

2.2.3 Arvopaperin käsite

Arvopaperin käsitteen määrittäminen on olennaista TVL 50.3 §:n 2 kohdan soveltamisalan kannalta, sillä säännöksen sanamuodon (sekä oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuuden) perusteella luovutustappioon rinnastetaan ainoastaan arvopaperin lopulliset arvonmenetykset.

Arvopaperin käsitettä ei ole määritelty TVL:ssä tai sen esitöissä (HE 200/1992 vp). Vero-oikeudellisessa kirjallisuudessa on vakiintuneesti katsottu, että TVL:n arvopaperin käsitteellä tarkoitetaan samaa kuin siviilioikeudessa.⁸² Siviilioikeudellisesti arvopaperi määritellään asiakirjaksi, jonka hallinta on siitä ilmenevän oikeuden käyttämisen välttämätön edellytys. Siten suoritus on tehtävä sille, jolla on arvopaperi hallinnassaan⁸³. Lisäksi arvopaperin keskeinen ominaisuus on vaihdantakelpoisuus.⁸⁴

Siviilioikeudellisen määritelmän mukaisesti arvopapereita ovat muun muassa osakkeet, osuustodistukset, muut yhteisön omaan pääomaan oikeuttavat todistukset, osuuskuntien osuudet ja sijoitusrahasto-osuudet.⁸⁵ Myös velkakirjat voivat olla arvopapereita (KHO 2018:11, KHO 2022:107⁸⁶). Velkakirjalla tarkoitetaan siviilioikeudellisesti rahamääräistä velkasitoumusta [velkakirjalain (622/1947, VKL) 1 § ja 7 §]⁸⁷. Velkakirjan arvopaperiluonteen arvioinnissa merkityksellistä on se, onko kyseessä juokseva velkakirja vai tavallinen velkakirja.⁸⁸

⁸² Esim. Nykänen 2004, s. 33–34; Nykänen – Rabinä 2013, s. 545; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 343–344; Päläs – Manninen 2019, s. 82.

⁸³ Arvopaperin fyysiseen hallintaan rinnastetaan kirjaus arvo-osuusjärjestelmän arvo-osuustilille, ks. esim. Päläs – Manninen 2019, s. 216 ja alaviite 20.

⁸⁴ Kartio 2001, s. 84; Päläs – Manninen 2019, 216–217. Suomen lainsäädännössä ei ole yleistä arvopaperin määritelmää. Yleinen arvopaperioikeus perustuu velkakirjalain (622/1947, VKL) 2 luvun juoksevia velkakirjoja koskeville säännöksille. Ks. HE 32/2012 vp, s. 101; Saarnilehto ym. 2012, k. VI Esineoikeus > 2. Esineet ja omaisuus > Esineet > Irtaimet esineet. Ks. tarkemmin arvopaperin siviilioikeudellisestä määrittelystä ja luonteesta esim. Kartio 2001, s. 84–89; Saarnilehto ym. 2012, k. VI Esineoikeus > 2. Esineet ja omaisuus > Esineet > Irtaimet esineet; Päläs – Manninen 2019, s. 215–219.

⁸⁵ Esim. Kartio 2001, s. 85–86; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 343–344; Nykänen 2019c, s. 404.

⁸⁶ Ratkaisua KHO 2018:11 käsitellään tarkemmin tutkielman luvussa 3.3.2. Myös aivan tuoreessa vuosikirjaratkaisussa KHO 2022:107 on käsitelty velkakirjasaatavan menetyksen vähennyskelpoisuutta; tapauksessa oli riidatonta, että kyseessä oli juokseva velkakirja ja TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettu arvopaperi.

⁸⁷ Ks. tarkemmin velkakirjan käsitteestä ja tunnusmerkeistä esim. Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 95–100.

⁸⁸ Esim. Kartio 2001, s. 86–87; Päläs – Manninen 2019, s. 215–219.

Juoksevia velkakirjoja ovat haltijalle sekä nimetylle henkilölle tai hänen määräämälleen asetettut velkakirjat. Haltijalle asetettuna pidetään myös velkakirjaa, josta ei käy ilmi kenelle maksu on suoritettava. (VKL 11 §.) Juoksevia velkakirjoja ovat siten haltijavelkakirjat sekä määrännäisvelkakirjat. *Haltijavelkakirja* on siis velkakirja, i) jossa velkojaksi on nimetty asiakirjan haltija, tai ii) josta ei käy ilmi, kenelle maksu suoritetaan.⁸⁹ *Määrännäisvelkakirja* puolestaan asetetaan nimetylle henkilölle tai hänen määräämälleen henkilölle. Eli määrännäisvelkakirjassa velallinen sitoutuu maksamaan velan nimetylle henkilölle, mutta tavallisesta velkakirjasta poiketen määrännäisvelkakirjassa nimetty henkilö voi myös määrätä toisen henkilön velkojaksi luovuttamalla tälle velkakirjan.⁹⁰ Juokseville velkakirjoille on ominaista, että niistä ilmenevä saamisoikeus kytkeytyy itse asiakirjaan ja sen hallintaan, jolloin velkakirjan osoittamaa oikeutta ei voida toteuttaa ilman velkakirjaa. Juokseva velkakirja on siirtokelpoinen, eli se pitää sisällään velallisen suostumuksen saatavan siirtämiseen⁹¹. Tällaisia asiakirjoja pidetään *arvopaperina*.⁹²

Tavallinen velkakirja on asetettu nimetylle henkilölle (VKL 26 §). Toisin sanoen velka tulee maksaa velkakirjassa nimeltä mainitulle henkilölle. Tavalliseen velkakirjaan perustuvan velan periminen ei edellytä velkakirjan hallintaa (kunhan velan olemassaolo, määrä ja muut ehdot voidaan todistaa ilman velkakirjaa). Tavallinen velkakirja ei ole vaihdantakelpoinen tai siirtokelpoinen eikä se siten ole siviilioikeudellisesti arvopaperi.⁹³

Siviilioikeudellinen arvopaperin määritelmä on laajempi kuin arvopaperimarkkinalain (746/2012, AML) mukainen arvopaperin määritelmä. AML 2:1:n mukaan arvopaperin tulee olla vaihdantakelpoisuuden lisäksi sellainen, joka saatetaan yleiseen liikkeeseen useiden samansisältöisistä oikeuksista annettujen arvopapereiden kanssa. Siten esimerkiksi yksittäinen haltijavelkakirja ei ole AML:n mukainen arvopaperi, mutta siviilioikeudellisesti se on arvopaperi.⁹⁴

⁸⁹ Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 95 ja 100; Minilex 2022, k. Haltijavelkakirja.

⁹⁰ Hoppu – Hoppu – Hoppu 2020, s. 226; Minilex 2022, k. Haltijavelkakirja.

⁹¹ Määrännäisvelkakirjassa velkojan oikeuteen vaaditaan kuitenkin velkakirjan hallinnan lisäksi asianmukainen siirtomerkintä. Hoppu – Hoppu – Hoppu 2020, s. 226.

⁹² Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 101; Päläs – Manninen 2019, s. 219; Hoppu – Hoppu – Hoppu 2020, s. 226.

⁹³ Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 101; Päläs – Manninen 2019, s. 219; Hoppu – Hoppu – Hoppu 2020, s. 223–224 ja 226. Ks. myös edellä luvussa 2.2.2 mainittu julkaisematon päätös KHO 9.9.2022 t. H2628.

⁹⁴ Kartio 2001, s. 85; Päläs – Manninen 2019, s. 217–218.

Velkakirjoista siviilioikeudellisesti arvopapereita ovat siis VKL 11 §:ssä tarkoitetut juoksevat velkakirjat, joita ovat haltija- ja määrännäisvelkakirjat. Nämä voivat olla sekä joukkovelkakirjalainan että yksittäisvelkakirjan ehtoisia juoksevia velkakirjoja. Arvopaperi voi olla joko fyysinen velkakirja tai arvo-osuusjärjestelmässä oleva velkakirja.⁹⁵ TVL:n mukaisen arvopaperin käsitteen kannalta ei ole merkitystä, onko arvopaperi listattu julkisen kaupankäynnin kohteeksi (KHO 2013:117)⁹⁶ tai täyttääkö arvopaperi AML:n arvopaperin määritelmän.⁹⁷

2.2.4 Lopullinen arvonmenetys

TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitetun luovutustappion vähentämisen edellytyksenä on, että arvopaperi on menettänyt lopullisesti arvonsa konkurssin tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi⁹⁸. Omaisuus menettää lopullisesti arvonsa, kun se menettää taloudellisen käyttöarvonsa pysyvästi tai kun sen todennäköinen luovutushinta alenee pysyvästi nolnaan. Olennaista on tällöin se, että omaisuuden kerran menetetty arvo ei voi enää palautua. Tämän vuoksi esimerkiksi velallisen tilapäinen maksukyvyttömyys tai osakkeen tilapäinen markkina-arvon lasku eivät vielä merkitse omaisuuden lopullista arvonmenetystä.⁹⁹ KHO on todennut arvopaperina pidettävän velkakirjan pääoman leikkauksen vähennyskelpoisuutta TVL-tulolähteessä koskevan päätöksensä 2022:107 perusteluissa (k. 19), että saatavan lopullista arvonmenetystä pidetään lopullisena, kun on selvää, ettei velkoja saa suoritusta saatavalleen.

TVL 50.3 §:n 2 kohdan mukaisen lopullisen arvonmenetyksen tulee johtua konkurssista tai muuhun siihen rinnastettavasta syystä. Tällaisia konkurssiin rinnastettavia tilanteita ovat muun muassa arvopaperina pidettävän joukkolainan pääoman menettäminen esimerkiksi velan ehtojen

⁹⁵ Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 344; Nykänen 2019c, s. 404.

⁹⁶ Ks. myös Nykänen – Rabinä 2014, s. 32.

⁹⁷ Nykänen 2019c, s. 404. Ks. myös Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 101 alaviite 27, jotka toteavat, että *osaa* arvopapereista säännellään arvopaperimarkkinaissa.

⁹⁸ Tämä edellytys koskee osittain myös jaksottamista, johon liittyvien kysymysten tarkastelu ei ole tämän tutkielman keskiössä. Ks. tarkemmin arvonmenetyksiin liittyvästä luovutustappion jaksottamisesta ja arvonmenetyksen lopullisuuden tilanteista esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 345; Verohallinto 2019d, k. 13.2.1; Verohallinto 2021, k. 24.2 ja 24.3.

⁹⁹ Nykänen 2019c, s. 401.

vuoksi¹⁰⁰, tai juoksevan velkakirjan arvonmenetyksesi esimerkiksi ulosoton toteaman velallisen maksuvelvollisuuden vuoksi.¹⁰¹ Juoksevan velkakirjan muotoisia vertaislainoja koskeneessa tapauksessa KHO 2018:11 saatava katsottiin lopullisesti menetetyksi viimeistään silloin, kun ulosottoviranomainen antaa velallisesta varattomuustodistuksen, jonka perusteella vertaislainoja välittävä verkkopalvelu kirjaa saatavan luottotappioksi. Kyseisessä tapauksessa verkkopalvelu hoiti perintätoimet velkojan puolesta. Voitaneen olettaa, että velkoja itse ei voinut hoitaa perintätoimia, koska kyseisessä verkkopalvelussa velkoja ja velallinen jäivät toisilleen tuntemattomiksi.¹⁰²

Nykäsen mukaan ulosotossa todetun varattomuusesteen merkitys saatavan menetyksen lopullisuuteen tulee kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti, sillä saatavaa ei voida pitää menetettynä vain sen vuoksi, että velkaa ei ole saatu perittyä ulosoton kautta. Juokseva velkakirja menettää lopullisesti arvonsa, kun velkaa ei voida enää periä takaisin. Tämä tapahtuu viimeistään velan vanheneamisen johdosta, tai kun velallinen kuolee ja kuolinpesän varat eivät riitä velan maksuun.¹⁰³

Henkilökohtaisen tulon verotusta koskevassa ratkaisussaan KHO 2022:107 KHO ei pitänyt käräjäoikeuden vahvistamassa saneerausohjelmassa¹⁰⁴ tehtyä arvopaperimuotoisen lainasaatavan leikkausta lopullisena TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla.¹⁰⁵ Tämä perustui siihen, että velkojien leikatuille velkasaataville oli mahdollista maksaa lisäjako-osuutta. Siten selvää ei ollut, ettei velkoja voinut vielä saada suoritusta leikatulle saatavalleen.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Ks. myös Verohallinto 2020a, k. 3.1.2.

¹⁰¹ Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 344; Verohallinto 2021, k. 24.

¹⁰² Nykäsen mukaan KHO 2018:11 olosuhteissa ulosoton varattomuustodistusta voidaan pitää riittävänä osoituksena saatavan menetyksen lopullisuudesta, jos vertaislainoja välittävä verkkopalvelu luopui tällöin lopullisesti kaikista perintätoimista, eikä velkoja voinut itse jatkaa perintätoimia. Nykänen 2019c, s. 406.

¹⁰³ Nykänen 2019c, s. 405–406.

¹⁰⁴ Kyseessä oli yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993, YSL) mukainen saneerausmenettely, johon velallisyhtiö oli taloudellisten vaikeuksiensa vuoksi hakeutunut. Saneerausohjelman tavoitteena oli velallisyhtiön liiketoiminnan tervehdyttäminen. Ks. YSL:n tarkoituksesta YSL 1.1 §.

¹⁰⁵ Vrt. elinkeinotulon verotusta koskeva KHO 2022:108, jossa vastaavassa käräjäoikeuden vahvistamassa saneerausohjelmassa tehtyä saatavan leikkausta pidettiin EVL 17 §:n 2 k:n mukaisena lopulliseksi todettuna arvonalennemisenä ja siten vähennyskelpoisena osakeyhtiön verotuksessa sinä vuonna, kun saneerausohjelma oli vahvistettu.

¹⁰⁶ Vrt. KVL 28/2021, jossa KVL piti velallisen saneerausohjelmassa tehtyä lainapääoman leikkausta sellaisena arvopaperin lopullisena arvonmenetyksenä, jonka perusteella voitiin vahvistaa luovutustappio TVL

2.3 Tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset

2.3.1 Nettotulon verottamisen periaate

Tuloverotus perustuu nettotulon verottamisen periaatteelle. Nettotulo eli puhdas tulo lasketaan (tulolähteittäin) vähentämällä tulosta luonnolliset vähennykset. Luonnollisilla vähennyksillä tarkoitetaan kaikkia niitä menoja, jotka verovelvollisen on ollut suoritettava tulon hankkimiseksi tai säilyttämiseksi. TVL:n mukaan verotettavassa henkilökohtaisessa tulolähteessä nettotulon verotus ilmaistaan TVL 29.1 ja 54.1 §:ssä, joiden mukaan tulosta saa vähentää tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot eli luonnolliset vähennykset.¹⁰⁷ Siten kaikki tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ovat vähennyskelpoisia, jos niitä ei ole erikseen säädetty vähennyskelpottomaksi.¹⁰⁸ Nettotulon verottamisen tarkoitus on verottaa verovelvollista hänen veronmaksukykynsä mukaan.¹⁰⁹

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että tuloverotuksen nettotulon verotus edellyttää tulojen ja menojen symmetristä verotuskohtelua. Symmetriaperiaatteen mukaisesti veronalaiseen tuloon kohdistuvan menon tulisi olla vähennyskelpoinen. Poikkeuksiakin tästä on, mutta niistä on säädetty erikseen^{110, 111}. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että laajaan veropohjaan ja nettotulon verotukseen perustuvassa hyvässä tuloverojärjestelmässä tulojen veronalaisuuden laajuudesta tulisi seurata myös laaja menojen vähennyskelpoisuus.¹¹²

50.3 §:n 2 kohdan nojalla sinä vuonna, kun käräjäoikeuden saneerausohjelma oli vahvistettu. KHO kumosi tämän KVL:n päätöksen ratkaisullaan KHO t. H2628 9.9.2002 (julkaisematon), jossa KHO katsoi, että kyseinen velkakirja oli tavallinen velkakirja eikä ollut siten TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettu arvopaperi.

¹⁰⁷ HE 109/1988, s. 20; HE 200/1992 vp, s. 32 ja 39; Nykänen 2008, s. 285–286; Myrsky 2014a, s. 776 ja alaviite 1; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 98. Ks. nettotulon verottamisesta ja verotettavan tulon laske-
misesta HE 200/1992 vp, s. 32–33; Verohallinto 2022a.

¹⁰⁸ Nykänen 2014b, s. 292; Nykänen 2022, s. 137. Ks. myös Myrsky 2014a, s. 777–778.

¹⁰⁹ Nykänen 2008, s. 286; Myrsky 2014a, s. 776.

¹¹⁰ Esim. TVL 54.2 §:n mukaan arvopapereiden hoito- ja säilyttämismenot ovat vähennyskelpoisia vain siltä osin kuin ne ylittävät 50 euron omavastuuosuuden. Ks. Nykänen – Nieminen 2021, s. 280 ja alaviite 2.

¹¹¹ Nykänen – Nieminen 2021, s. 280. Ks. myös Harsu 2018, s. 320.

¹¹² Penttilä 2018, s. 579. Ks. myös Tikka 1990, s. 69.

Nettotulon verottamisen periaatetta noudatetaan henkilökohtaisen tulolähteen lisäksi myös elinkeinotoiminnan ja maatalouden tulolähteissä.¹¹³ Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että eri tuloverolakien säännösten (TVL 29.1 § ja 54.1 §, EVL 7.1 § ja maatilatalouden tuloverolaki (543/1967, MVL) 4.1 §) lähes samanlaisen sanamuodon perusteella eri tulolähteiden tulonhankkimismenon käsitteen ja vähennyskelpoisuuden tulkinnan tulisi olla yhteneväistä. Siten eri tulolähteiden oikeuskäytäntöä voidaan käyttää tulkinta-apuna TVL:n tulonhankkimismenon käsitteen määrittelyssä, huomioiden kuitenkin eri tulolähteiden luonteiden erot.¹¹⁴ Lisäksi on huomioitava, että säännökset poikkeavat toisistaan siten, että TVL:ssä (ja MVL:ssä) vähennyskelpoiseksi on säädetty tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot, kun puolestaan EVL:n mukaan vähennyskelpoisia ovat tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset.¹¹⁵

2.3.2 Menojen vähennyskelpoisuus TVL:n mukaan

TVL 29.1 §:n mukaan verovelvollisella on oikeus vähentää tuloistaan niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot. TVL 29.1 § koskee sekä ansiotulojen että pääomatulojen tulonhankkimismenoja¹¹⁶. Lisäksi TVL 54.1 §:n mukaan verovelvollisella on oikeus vähentää pääomatuloistaan niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot. Myös TVL 54.1 §:ssä tarkoitettut menot ovat luonnollisia vähennyksiä.¹¹⁷ Luonnolliset vähennykset ovat kustannuksia, joille on ominaista pyrkimys uuden tulon hankkimiseen.¹¹⁸

Elantomenot sen sijaan eivät ole vähennyskelpoisia (TVL 31.4 §¹¹⁹). Nämä menot ovat sellaisia yleisiä elämiseen liittyviä menoja, jotka eivät johdu tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä. Niissä

¹¹³ Ks. esim. Nykänen 2008, s. 286; Nykänen 2022, s. 137.

¹¹⁴ Nykänen 2008, s. 286–287.

¹¹⁵ Ks. Nykänen 2014b, s. 292; Andersson – Penttilä 2014, s. 255–256; Niskakangas – Knuutinen 2022, k. 12 > Luonnolliset vähennykset > Tulonhankintaan liittyvät menetykset.

¹¹⁶ TVL 29 § sijaitsee TVL:n III osan Tulon veronalaisuus ja tulosta tehtävät vähennykset 1-luvussa Yleiset säännökset. Ks. myös esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 98 ja 790.

¹¹⁷ HE 200/1992, s. 39. Ks. myös esim. Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 191; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 106.

¹¹⁸ Kilpi 1952, s. 114.

¹¹⁹ Elantomenot ovat lähtökohtaisesti vähennyskeltottomia jo TVL 29.1 ja 54.1 §:n nojalla. Ks. esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 791.

on kyseessä tulon käyttäminen tuloa tuottamattomaan tarkoitukseen.¹²⁰ Elantomenot syntyvät verovelvolliselle riippumatta siitä, harjoittaako hän tulonhankkimistoimintaa vai ei. Henkilöverotuksessa elantomenojen ja tulonhankkimismenojen rajanvetoon voi liittyä tulokinnonvaraisuutta¹²¹, ja aihepiiristä on laajasti oikeuskäytäntöä^{122, 123}.

Kun ratkaistaan sitä, onko jokin meno luonnollinen vähennys, on määriteltävä ensinnäkin tulon ja menon käsitteet sekä tulon hankkimisen ja tulon säilyttämisen käsitteet.¹²⁴ Veronalaista tuloa on TVL 29.1 §:n mukaan verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot jäljempänä tuloverolaissa säädetyin rajoituksin¹²⁵. Tarkemmalla tasolla pääomatulo määritellään TVL 32 §:ssä ja ansiotulo TVL 61 §:ssä. Menon käsitettä ei ole sen sijaan määritelty TVL:ssä tai muusakaan tuloverolainsäädännössä. Oikeuskirjallisuuden mukaan meno on ulkopuoliselle taholle rahana tai rahanarvoisena etuutena suoritettu erä, joka on reaalinen. Tulon hankkimista ovat kaikki toimet, joilla pyritään hankkimaan TVL:n mukaista veronalaista tuloa. Tulon säilyttämisestä johtuneet menot ovat puolestaan menoja, jotka varmistavat tulon kertymistä tulevaisuudessa.¹²⁶

Lisäksi olennaista menon vähennyskelpoisuuden arvioinnissa on tulon ja menon välinen yhteys, ja vakaata tulon hankkimisen tai säilyttämisen tarkoitus. Vähennyskelpoisilla menoilla on oltava riittävän läheinen yhteys tulonhankkimistoimintaan. Menon suorittamisen tarkoituksena on oltava tulon hankkiminen tai säilyttäminen, ja menon tulee johtua tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä; tällöin meno on suoritettu vakaassa tulonhankkimistarkoituksessa.¹²⁷

¹²⁰ Nykänen 2014b, s. 293; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 791.

¹²¹ HE 109/1988, s. 20.

¹²² Ks. yleisemmin tulonhankkimismenojen ja elantomenojen välisestä rajanvetokysymyksistä esim. Nykänen 2008, s. 290–292; Myrsky 2014a, s. 778–780; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 99–104. Oikeuskäytäntöä tulonhankkimismenojen ja elantomenojen välisestä rajanvedosta ks. esim. KHO 12.1.2010 t. 19 (LRS); KHO 2012:37 vrt. KHO 1988 B 556 ja KHO 1988 B 550; KHO 2014:88.

¹²³ Esim. Nykänen 2008, s. 290; Myrsky 2014a, s. 779; Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 378; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 100 ja 791.

¹²⁴ Nykänen 2008, s. 291.

¹²⁵ Tuloverotus perustuu laajaan tulokäsitteeseen, ks. HE 200/1992 vp, s. 32.

¹²⁶ Nykänen 2008, s. 291–292; Myrsky 2014a, s. 778; Nykänen 2021, s. 27.

¹²⁷ Nykänen 2008, s. 291 ja 293–294; Myrsky 2014a, s. 778; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 99–100.

Vakaata tulonhankkimistarkoitusta arvioitaessa keskeinen merkitys annetaan verovelvollisen omalle subjektiiviselle tarkoitukselle ja näkemykselle menon tarpeellisuudesta tulon kerryttäjä. Verovelvollisella on oikeus tavoitella tuloa parhaaksi katsomallaan tavalla, ja kaikki verovelvollisen tulon hankkimisen tai säilyttämisen tarkoituksessa suorittamat menot tulee vähentää verotuksessa. Menon ei tarvitse olla välttämätön tulonhankkimisen kannalta. Vähennyskelpoisia ovat siten myös menot, jotka eivät ole tosiasiallisesti kerryttäneet tuloa tai vaikuttaneet tulon säilyttämiseen, kunhan ne on alun perin suoritettu vakaassa tulonhankkimistarkoituksessa. Jos menot on suoritettu ensisijaisesti muussa kuin vakaassa tulonhankkimistarkoituksessa, esimerkiksi perhesyistä¹²⁸ tai harrastuksen vuoksi¹²⁹, tulon hankkimisesta johtuneita menoja on tällöin pidetty vähennyskelpoisena enintään tulon määrään saakka, jolloin tappiollisesta toiminnasta ei ole vahvistettu verotuksessa tappiota (KHO 5.3.1987 t. 706; KHO 29.4.2003 t. 1064 (LRS)).¹³⁰

Koska luonnollisen henkilön kaikki menot voidaan jakaa tuloverotuksessa joko tulonhankkimismenoiksi (TVL 29.1 ja 54.1 §), elantomenoiksi (TVL 31.4 §) tai korkomenoiksi (TVL 58 §)¹³¹, seuraa tästä se, että mikäli menoa ei voida pitää elantomena tai korkomenona, olisi se tällöin tulonhankkimismeno.

Tulonhankkimismenojen vähennyskelpoisuuden kannalta olennaista on myös huomioida, että tulonhankinnan käsite muuttaa muotoaan yhteiskunnallisten muutosten myötä. Tulonhankkimi-

¹²⁸ Ratkaisussa KHO 29.4.2003 t. 1064 (LRS) katsottiin, että vuokraaminen ei ollut tapahtunut ensisijaisesti tulonhankkimistarkoituksessa vaan perhesyistä, kun omalta lapselta peritty vuokra alitti olennaisesti käyvän vuokran. Vaikka ensisijainen tarkoitus ei ollut tulon hankkiminen, nettotulon verottamisen periaatteen vuoksi tosiasiallisesti tuloa kerryttäneet tulot sai vähentää, kuitenkin vain tulon määrään saakka. Koska vakaa tulonhankkimistarkoitus puuttui, tulon ylittävältä osalta kuluja ei siis pidetty pääomatulon hankkimisesta johtuneina menoina, vaan elantomenoina, eikä tappiota vahvistettu. Ks. Nykänen 2008, s. 294; Myrsky 2014a, s. 778.

¹²⁹ Jos toiminta on jatkuvasti tappiollista, kyse voi olla muusta kuin tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä, Myrsky 2014a, s. 778 alaviite 8. Esimerkiksi harrastustoiminnan ensisijaisena tarkoituksena ei ole tulon hankkiminen, eli toimintaa ei harjoiteta vakaassa tulonhankkimistarkoituksessa, ja kulut ovat pääsääntöisesti tuloja suuremmat; ks. Nykänen 2008, s. 294, ja tulonhankkimistoiminnan ja harrastustoiminnan rajanvedosta esim. Verohallinto 2019a, erityisesti k. 2.3 ja 2.4.

¹³⁰ Nykänen 2008; s. 293–295; Myrsky 2014a, s. 778 ja 780, Ossa 2020, s. 113–114.

¹³¹ Ks. esim. Nykänen 2008, s. 289.

sen tavat kehittyvät ja syntyy uusia ansaintamahdollisuuksia. Tällöin myös esimerkiksi tulonhankinnan menorakenne voi muuttua. Tulonhankkimistoiminnan ja tulonhankkimismenon käsitteet ovat toisiinsa sidottuja ja muuttuvia, joten niiden yksiselitteinen määrittely on hankalaa.¹³²

2.3.3 Menetysten vähennyskelpoisuuden sääntelystä ja luonteesta

Kuten edellä on todettu, tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneita menetyksiä ei ole säädetty tuloverolaissa (TVL 29.1 § ja 54.1 §) nimenomaisesti vähennyskelpoiseksi¹³³, toisin kuin elinkeinotulon verotuksesta annetussa laissa (EVL 7.1 §). TVL:ssä menetyksen käsite vähennyskelpoisuuden yhteydessä ilmaistaan ainoastaan 50 §:n 3 momentin 2 kohdassa, jonka mukaan luovutustappioon rinnastetaan arvopaperin lopullinen arvonmenetykset.¹³⁴

Menetyksen käsitettä ei ole määritelty tuloverolainsäädännössä (TVL / EVL). Menetyksen käsitteen tulkinnassa voidaan kuitenkin käyttää apuna EVL:n säännöksiä ja esitöitä sekä oikeuskirjallisuutta.¹³⁵ EVL 7.1 §:n mukaan vähennyskelpoisia ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset¹³⁶. EVL 17 §:n esimerkkiluettelon mukaan vähennyskelpoisia menetyksiä ovat muun muassa 1) rahoitusomaisuuteen kohdistuvasta kavalluksesta, varkaudesta tai muusta rikoksesta johtuneet menetykset sekä 2) myyntisaamisten arvonalenemiset, muun rahoitusomaisuuden lopullisiksi todetut arvonalenemiset sekä muuhun omaisuuden kuuluvien saamisten lopullisiksi todetut arvonalenemiset, EVL 16 §:ssä säädettyin poikkeuksin¹³⁷. Rahoitusomaisuutta ovat rahat, saamiset ja muut rahoitusvarat (EVL 9 §).¹³⁸

¹³² Nykänen 2008, s. 284–285.

¹³³ Niemisen ja Nykäsen mukaan yksi syy menetysten vähennyskelpoisuutta koskevien säännösten puuttumiseen TVL:sta voi olla muiden kuin kirjapitovelvollisten verotuksessa noudatettava kassaperiaate, jonka mukaan tulo on sen verovuoden tuloa, jona se tosiasiallisesti saadaan (TVL 110.1 §), ks. Nieminen – Nykänen 2018, s. 22 alaviite 91.

¹³⁴ Ks. myös esim. Nykänen 2022, s. 139.

¹³⁵ Ks. Nykänen 2021, s. 28–29.

¹³⁶ 1.1.2020 voimaan tulleen, eräiden yhteisöjen tulolähdejaon muutoksen (EVL 1.2 §) yhteydessä ei muutettu EVL 7.1 §:ää. Ks. tarkemmin Malmgrén – Myrsky 2020, s. 172, 180–181 ja 195.

¹³⁷ EVL 16 §:n mukaan vähennyskelpoisia eivät ole esimerkiksi konserniyhtiöiltä olevien muiden saamisten kuin myyntisaamisten menetykset ja arvonalenemiset (säännöksen 7 kohta).

¹³⁸ Rahoitusomaisuuteen kohdistuvien menetysten vähentämisestä on säädetty EVL:ssä erikseen, koska rahoitusomaisuudella ei ole EVL:n systematiikassa vähennyskelpoista hankintamenoa, Tikka ym. 2022, k.

EVL:n esitöiden mukaan menon ja menetyksen vähentämistä koskevan EVL 7 §:n yleissäännöksen lähtökohtana on laaja vähennyskelpoisen menon käsite. Siten vähennyskelpoisia ovat kaikki menot, jotka on suoritettu vakaassa tulon hankkimis- tai säilyttämistarkoituksessa tai ovat siihen johtaneet.¹³⁹ Koska EVL:n tarkoituksena on todellisen voiton verottaminen, ovat myös elinkeinotoiminnassa toteutuneista riskeistä syntyneet tappiot eli menetykset vähennyskelpoisia.¹⁴⁰ Tämän vuoksi elinkeinotulon verotuksessa ei ole enää merkitystä vähennyskelvottoman pääomanhäviön / pääomanvähennyksen käsitteellä¹⁴¹, jota käytettiin EVL:ää edeltävässä lainsäädännössä, eli tulo- ja omaisuusverolaissa (888/1943, TOL).¹⁴²

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että TOL:n pääomanhäviön käsite on ainakin osittain EVL:n menetyksen käsitteen taustalla.¹⁴³ Pääomanvähennys oli kulua, josta ei syntynyt vastaavaa saantia eli varallisuutta kasvattavaa erää. Sillä ei kuitenkaan tarkoitettu henkilökohtaista kulutusta (elantomenoja).¹⁴⁴ EVL:n (360/1968) voimaantuloon asti¹⁴⁵ vähennyskelvottomana pääomanhäviönä pidettiin muun muassa rikoksesta, onnettomuudesta ja muusta ennakoimattomasta syystä johtuneita omaisuuden tuhoutumisia, sekä sellaisia takaustappioita, jotka eivät liittyneet kiinteästi verovelvollisen ansiotoimintaan. Saamisen arvonalentumista pidettiin vähennyskelvottomana pääomanhäviönä, tai liiketoimintaan liittyessään vähennyskelpoisena menona.¹⁴⁶

11 > Rahoitusomaisuus > Menetykset. Sitä vastoin menetyksenä ei pidetä vaihto-, sijoitus- tai käyttöomaisuuden arvon menetyksestä syntyvää tappiota. Niiden hankintamenot on erikseen säädetty vähennyskelpoiseksi, ja niiden menettäessä arvoaan on kyse vain poistamattoman hankintamenon jaksottamisesta. Ks. HE 172/1967 vp, s. 10; Andersson – Penttilä 2014, s. 265; Nykänen 2021, s. 28–29. Ks. myös Tikka ym. 2022, k. 8 > Yleistä > Käsitteitä > Menot. Nykänen toteaa, että menon ja menetyksen käsitteiden erottelu elinkeinotulon verotuksessa liittyy lähinnä jaksottamiseen, Nykänen 2022, s. 139 alaviite 23.

¹³⁹ HE 172/1967 vp, s. 5–7.

¹⁴⁰ HE 172/1967 vp, s. 10; Penttilä 2018, s. 580.

¹⁴¹ Pääomanhäviön käsite vastasi pääomanvähennyksen käsitettä, ks. Kilpi 1952, s. 20–21. Kilpi on analysoinut väitöskirjassaan TOL:n mukaista pääomanvähennyksen käsitettä, ks. Kilpi 1952.

¹⁴² Andersson – Penttilä 2014, s. 266–267; Nykänen 2021, s. 29–30.

¹⁴³ Nykänen 2021, s. 29.

¹⁴⁴ Kilpi 1952, s. 20 ja 117–118; Nykänen 2021, s. 29 alaviite 12. Kilven mukaan vähennyskelvottomaa pääomanvähennystä oli mm. sellainen ”fyysillinen kulutus”, jossa hyödyke häviää sellaisesta syystä, joka ei liity millään tavalla sen tavanmukaiseen taloudelliseen käyttöön, ks. Kilpi 1952, s. 105–106 ja 111–117.

¹⁴⁵ Pääomanvähennyksen vähentämiskiellon poistaminen ei Anderssonin mukaan tarkoittanut kuitenkaan sitä, että kaikki tappiot ja menetykset olisivat muuttuneet vähennyskelpoiseksi, Andersson 1995, s. 307.

¹⁴⁶ Nykänen 2021, s. 29–30. Ks. myös esim. Kilpi 1952, s. 411–443.

Liiketuloerotukseen verrattuna henkilökohtaisen tulon verotuksessa erilaisia tappioita pidettiin laajemmin vähennyskeltottomana pääomanhäviönä. Esimerkiksi yksityishenkilöille annetuista suuristakaan lainoista johtuneita tappioita ei katsottu vähennyskelpoiseksi. **Nykäsen** mukaan pääomanvähennyksen käsite saattaa kummitella vielä TVL:n mukaisessa verotuksessa menetysten vähennyskelpoisuuden arvioinnissa, koska tulonhankkimismenoja koskeva sääntely on pysynyt samansisältöisenä tuloverolainsäädännön alusta alkaen.¹⁴⁷

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että menetyksen käsitettä on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Menon ja menetyksen välinen raja ei myöskään ole selvä.¹⁴⁸ Tyypillisesti kuitenkin meno suoritetaan vapaaehtoisesti ja tulonhankkimisen tarkoituksessa, kun taas menetys syntyy vastoin verovelvollisen tahtoa.¹⁴⁹ Menetys aiheutuu taloudelliseen toimintaan liittyvän riskin toteutumisesta, mutta sitä ei vastaa vähennyskelpoinen hankintameno.¹⁵⁰ Toisaalta monissa menetyksen luonteisissa erissä on myös menon piirteitä. Oikeuskirjallisuudessa on myös oikeuskäytännön¹⁵¹ viitaten todettu, että menon ja menetyksen käsitteet eivät sulje toisiaan pois – menetyksiäkin voidaan pitää menoina, ja toisaalta tietyt menot voivat olla luonteeltaan menetyksiä.¹⁵² Lainsäätäjäkään ei ole aina tehnyt eroa menojen ja menetysten välillä, sillä EVL 16 §:n mukaan vähennyskelpoisia *menoja* eivät ole esimerkiksi säännöksen 7 kohdassa tarkoitettut *menetykset*.¹⁵³

Oikeuskirjallisuuden mukaan menetyksinä voidaan pitää esimerkiksi EVL 17 §:n mukaisten saamisten arvonalentumisten eli luottotappioiden lisäksi muun muassa yleisemmin velkakirjoista ja

¹⁴⁷ Nykänen 2021, s. 30. Ks. myös Nykänen 2008, s. 285.

¹⁴⁸ Esim. Nykänen 2014b, s. 296; Penttilä 2018, s. 582.

¹⁴⁹ Esim. Andersson – Penttilä 2014, s. 266; Malmgrén – Myrsky 2020, s. 236.

¹⁵⁰ Tikka ym. 2022, k. 8 > Yleistä > Käsitteitä > Menetykset.

¹⁵¹ Esimerkiksi päätöksessä KHO 2014:21 velkasaamisen menetystä pidettiin tulonhankkimisesta johtuneena *menona*. Kyseiseen päätökseen viitaten Nykänen toteaa, että ”velan pääoma muuttuu mitä ilmeisemmin tuloverotuksen kannalta menoksi, kun se menetetään lopullisesti”, mikä on perusteltua, koska tällöin velkapääoma jää lopullisesti toiselle. Nykänen 2022, s. 137–138.

¹⁵² Nykänen 2021, s. 30–31; Nykänen 2022, s. 140. Ks. myös Penttilä 2018, s. 582.

¹⁵³ Ks. Penttilä 2018, s. 582.

arvopapereista aiheutuneita tappioita ja arvonmenetyksiä, takausvastuun realisoitumisesta aiheutuneita tappiota sekä vahingonkorvauksia.¹⁵⁴

2.3.4 Menetysten vähennyskelpoisuudesta TVL-tulolähteessä

Menetysten vähennyskelpoisuudesta tulonhankkimismenona TVL-tulolähteessä on oikeuskirjallisuudessa esitetty erilaisia näkemyksiä. On katsottu, että (EVL 7 §:ää vastaavan) nimenomaisen menetyksiä koskevan säännöksen puuttuessa lähtökohtaisesti esimerkiksi pääomatuloa kerryttävän varallisuuden, kuten saatavien, menetykset eivät ole vähennyskelpoisia tulonhankkimisesta johtuneina menoina, koska TVL:ssä (29 § ja 54 §) vain menot on säädetty vähennyskelpoiseksi. Tämän vuoksi on katsottu, että menetykset ovat vähennyskelpoisia TVL-tulolähteessä vain, i) jos niiden vähennyskelpoisuudesta on erikseen säädetty, eli TVL 50.3 §:n mukaisissa tilanteissa, tai ii) mikäli esimerkiksi arvoaan menettänyt velkakirja luovutetaan omistajanvaihdoksin (TVL 50.1 §), tai iii) mikäli vähennysoikeus perustuu oikeuskäytäntöön, jolloin menetys voi poikkeuksellisesti tulla vähennettäväksi tulonhankkimismenona (esim. KHO 2014:21).¹⁵⁵

Oikeuskirjallisuudessa on toisaalta todettu, että vaikka TVL:n luonnollisia vähennyksiä koskevissa säännöksissä (29 §, 31 §, 54 §) ei mainita nimenomaisesti menetyksiä, toisin kuin EVL:ssä, ei tästä voida tehdä sellaista päätelmää, etteivät mitkään menetykset olisi vähennyskelpoisia TVL-tulolähteessä.¹⁵⁶ Tätä voidaan perustella nettoverotuksen periaatteella sekä sillä, että raja menon ja menetyksen välillä on liukuva.¹⁵⁷ Nimenomaisen säännöksen puuttumisen vuoksi menetysten vähennyskelpoisuutta on kuitenkin TVL:n mukaisessa verotuksessa pidetty rajoitetumpana kuin

¹⁵⁴ Nykänen 2014b, s. 296; Malmgren – Myrsky 2020, s. 237; Nykänen 2022, s. 140; Tikka ym. 2022, k. 8 > Yleistä > Käsitteitä > Menetykset.

¹⁵⁵ Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 104, 345 ja 363.

¹⁵⁶ Esim. Andersson – Penttilä 2014, s. 265 alaviite 12; Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 377; Ossa 2020, s. 119; Niskakangas – Knuutinen 2022, k. 12 > Luonnolliset vähennykset > Tulonhankintaan liittyvät menetykset > Menetys. Ks. myös Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s. 209.

¹⁵⁷ Niskakangas – Knuutinen 2022, k. 12 > Luonnolliset vähennykset > Tulonhankintaan liittyvät menetykset > Menetys.

EVL-tulolähteessä.¹⁵⁸ Esimerkiksi **Niskakangas ja Knuutinen** toteavat, että TVL-tulolähteessä menetykset voinevat olla lähinnä vahingonkorvauksia^{159, 160}.

Yleisemmin oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin katsottu, että TVL:n mukaisessa verotuksessa menetysten vähennyskelpoisuuden kannalta olennaista on se, miten läheinen liityntä menetyksellä on tulon hankkimiseen.¹⁶¹ TVL:n yleisen menetysten vähennyskelpoisuutta koskevan säännöksen puuttumisen vuoksi menetyksen luonteinen erä voi olla vähennyskelpoinen vain, jos sitä voidaan pitää menona.¹⁶² Vähennyskelpoisuuden arviointi perustuu tällöin pääosin luonnollisen vähennyksen käsitteeseen: Jos menetys liittyy läheisesti tulonhankkimistoimintaan, sen vähentäminen on mahdollista. Ja toisaalta, jos menetys kohdistuu verovelvollisen henkilökohtaiseen tulon käyttöön, se ei oikeuta vähennykseen.¹⁶³ Menetyksiin liittyvä oikeuskäytäntö koskee erityisesti vahingonkorvauksia¹⁶⁴, mutta myös esimerkiksi lainasaamisen menetystä (KHO 2014:21).

Verotuskäytännössä on sen sijaan vakiintuneesti katsottu, että muut kuin TVL 50.3 §:n 2 kohdan mukaiset arvopaperin lopulliset arvonmenetykset, esimerkiksi tavallisen lainasaamisen menetykset, eivät pääsääntöisesti ole vähennyskelpoisia TVL:n mukaisessa verotuksessa. Tätä on perusteltu sillä, että lainasaamisen raukeamista ei rinnasteta arvopaperin lopulliseen arvonmenetykseen, eikä sitä ole erikseen säädetty TVL:ssä vähennyskelpoiseksi.¹⁶⁵ Verohallinnon ohjeistuksessa katsotaan tapauksen KHO 2014:21 perusteella, että TVL-tulolähteessä tavallisen lainasaamisen menetys voi olla vähennyskelpoinen tulonhankkimismenona vain poikkeuksellisesti.¹⁶⁶

¹⁵⁸ Harsu 2018, s. 320.

¹⁵⁹ Esim. KVL 216/1994, KHO 1986 B II 566, 2000:75 vrt. 2000:76.

¹⁶⁰ Niskakangas – Knuutinen 2022, k. 12 > Luonnolliset vähennykset > Tulonhankintaan liittyvät menetykset > Menetys / > Oikeuskäytäntöä.

¹⁶¹ Andersson – Penttilä 2014, s. 265 alaviite 12; Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 377; Nykänen 2019c, s. 409 ja 410; Ossa 2020, s. 260; Nykänen 2022, s. 141.

¹⁶² Nykänen 2022, s. 141.

¹⁶³ Andersson – Penttilä 2014, s. 265 alaviite 12; Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 377; Nykänen 2019c, s. 409 ja 410; Ossa 2020, s. 260; Nykänen 2021, s. 37–38.

¹⁶⁴ Oikeuskäytännöstä ks. edellä alaviite 159.

¹⁶⁵ Verohallinto 2015, k. 3.2; Verohallinto 2019d, k. 13.2.2; Verohallinto 2021, k. 24.4. Aikaisemmasta ohjeistuksesta ks. esim. Verohallinto 2012, s. 158.

¹⁶⁶ Verohallinto 2019c, k. 3.3. Ks. myös Ossa 2020, s. 120.

3 Lainasaamisten menetykset

3.1 Tavalliset lainasaamiset

3.1.1 Tulkintaa ohjaava vuosikirjaratkaisu KHO 2014:21

Velkakirjalain 26 §:ssä tarkoitettu tietylle henkilölle asetettu tavallinen velkakirja ei ole siviilioikeudellisesti eikä tuloverotuksessa arvopaperi, joten sen lopullinen arvonmenetys ei ole TVL 50.3 §:n 2 kohdan sanamuodon mukaan vähennyskelpoinen luovutustappiona.¹⁶⁷ Tavallisen velkakirjan lopullisen arvonmenetyksen vähentämisestä ei ole muutoinkaan erillistä säännöstä TVL:ssä. Oikeuskäytäntöä asiasta ei ole juurikaan ollut ennen ratkaisua KHO 2014:21¹⁶⁸, joka on myös toistaiseksi ainoa julkaistu KHO:n ratkaisu tavalliseen velkakirjaan perustuvan saatavan menetyksen vähennyskelpoisuudesta. Verotuskäytännössä tällaisten saamisten menetyksiä luonnollisten henkilöiden tuloverotuksessa on vakiintuneesti pidetty vähennyskeltvottomana.¹⁶⁹

KHO:n vuosikirjaratkaisun 2014:21 perusteella tavalliseen velkakirjaan perustuvan lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuutta voidaan kuitenkin arvioida tulonhankkimismenoja koskevien

¹⁶⁷ Ks. KHO 2018:11; Nieminen – Nykänen 2018, s. 22; Nykänen 2018a, s. 8. Vastaavasti on todettu myös julkaisemattomassa päätöksessä KHO 9.9.2022 t. H2628.

¹⁶⁸ Ks. myös Nykänen 2021, s. 38 ja alaviite 52. Vanhemmassa oikeuskäytännössä on verovuotta 1969 koskeva ratkaisu KHO 16.9.1974 t. 3427 (ATK), jossa luonnollisen henkilön X toisen henkilön Y kanssa solmimasta rahoitussopimuksesta aiheutunutta 50 000 markan suuruista häviötä pidettiin X:n yksityisestä sijoituksesta aiheutuneena menetyksenä, jota ei voitu vähentää X:n kiinteistö-, liike- tai ammattitulosta eikä henkilökohtaisesta tulosta. Kyseisen rahoitussopimuksen perusteella X oli antanut Y:lle liikeyritystä varten 50 000 markkaa. Alkuperäisestä päätöstä tulkintatarkoituksena ei käy ilmi, oliko tapauksessa sovittu esimerkiksi koron maksusta eikä siitä käy tarkemmin ilmi, miten menetys oli aiheutunut. Kyseisen KHO:n lyhyen ratkaisuselosteen asiasanoina mainitaan mm. 'Pääomanvähennys'. Vuotta 1969 koskevan ratkaisun oikeusohjeena on mainittu TOL 28.1 §:n 4 kohta, jonka mukaan verovelvollisella oli oikeus vähentää tuloistaan mm. 4) tulolähteensä tappio, mikäli se ei johtunut elantokustannuksista. (EVL:n säätämisen myötä vuodesta 1969 alkaen TOL 28.1 §:n 4 kohdan säännöstä (364/1968) oli muutettu, eikä se enää koskenut elinkeinotoiminnan tappiota tai pääomanvähennystä.)

¹⁶⁹ Ks. esim. Verohallinto 2015, k. 3.2; Verohallinto 2019d, k. 13.2.2; Verohallinto 2021, k. 24.4. Aikaisemmasta ohjeistuksesta ks. esim. Verohallinto 2012, s. 158. Ks. myös esim. Nykänen 2014b, s. 303.

TVL:n säännösten 29.1 § ja 54.1 § mukaan.¹⁷⁰ Arvioinnissa tulee tällöin ottaa huomioon myös elantomenojen vähennyskelvottomuutta koskeva TVL 31.4 §.¹⁷¹

Kyseisessä KHO:n ratkaisussa 2014:21 (äänestys 2+1 – 2)¹⁷² TVL:n mukaan verotettavalle luonnolliselle henkilölle laajasta rahanlainaustoiminnasta aiheutunut lainasaatavan menetys katsottiin vähennyskelpoiseksi pääomatulon hankkimisesta johtuneena menona TVL 54.1 §:n nojalla¹⁷³. Päätös on merkittävä, koska se poikkeaa tavallisten lainasaamisten menetyksiä koskevasta vakiintuneesta verotuskäytännöstä. Päätöksen on myös todettu vahvistaneen aiempaa oikeuskäytännön linjaa siitä, että menetys voi olla TVL:n mukaisessa verotuksessa vähennyskelpoinen tulonhankkimismeno.¹⁷⁴

Tapauksessa KHO 2014:21 A oli useana vuonna harjoittanut rahan lainaamista yksityisille henkilöille ja yrityksille. A:n lainaustoimintaan sijoittamat pääomat vuosittain vaihtelivat noin kolmen miljoonan ja yhdeksän miljoonan euron välillä. A oli saanut lainaustoiminnastaan korkotuottoja vuosittain noin 220 000 – 700 000 euroa. A:n verotus oli toimitettu ilmoituksen mukaisesti TVL:n

¹⁷⁰ Myös julkaisemattomassa KHO:n ratkaisussa 14.11.2017 t. 5903 lainapääoman menetys katsottiin vähennyskelpoiseksi luonnollisen henkilön tuloverotuksessa TVL 54.1 §:n nojalla. Ks. ratkaisusta tarkemmin alla alaviite 173. Ratkaisun seloste: [Edilex Uutiset 16.11.2017](#). Lisäksi julkaisemattomassa päätöksessään KHO 9.9.2022 t. H2628 KHO kumosi velkasaatavien leikkausta koskeneen KVL:n päätöksen (KVL 28/2021) ja palautti asian KVL:lle ratkaistavaksi tulonhankkimismenon vähennyskelpoisuuden osalta. KVL oli päätöksessään pitänyt kyseisiä velkakirjoja TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuina arvopapereina, eikä siten ollut ottanut kantaa hakijan toissijaiseen vaatimukseen velkapääoman leikkauksen vähennyskelpoisuudesta TVL 54.1 §:n mukaisena tulonhankkimismenona.

¹⁷¹ Ks. Nykänen 2019c, s. 409; Nykänen 2021, s. 37–38. Ks. myös Andersson – Penttilä 2014, s. 265 alaviite 12; Ossa 2020, s. 260.

¹⁷² Tässä tutkielmassa on käytetty lähteenä alkuperäistä päätöstaltiota.

¹⁷³ Myös julkaisemattoman ratkaisun KHO 14.11.2017 t. 5903 perusteluissa KHO toi esiin 950 000 euron suuruisen lainapääoman menetystä vähennyksenä vaatineen luonnollisen henkilön X sijoitustoiminnan laajuuden. X:n sijoitusvarallisuus oli noin 12 000 000 euroa, joka koostui erilaisista sijoitustuotteista sekä yhtiöiden osakkeista. X oli lisäksi antanut lainana yhteensä 1 600 000 euroa, josta osan Y Oy:lle – jolle annetun velkakirjan menetyksestä oli kyse – sekä osan kolmelle muulle yhtiölle ja yhdelle yksityishenkilölle. Tapauksessa KHO katsoi X:n Y Oy:lle antaman velkakirjalainan määrä sekä velan antamiselle esitetyt syyt huomioiden, että velka oli osa X:n tulonhankkimistoimintana harjoittamaa sijoitustoimintaa, ja että näissä oloissa lainapääoman menetys oli X:n verotuksessa vähennyskelpoinen TVL 54.1 §:n mukaisena menona.

¹⁷⁴ Nykänen 2014a, s. 1 ja 2; Nykänen 2014b, s. 304.

mukaan. A oli antanut B Oy:lle 935 000 euron lainan, jonka korko oli 12 prosenttia. B Oy asetettiin myöhemmin konkurssiin, ja B Oy:n konkurssissa A sai saatavalleen suorituksia 645 000 euroa ja korkoja 5 314 euroa. Tämän vuoksi A:lle aiheutui lainaustoiminnassa 284 686 euron menetys, jota hän oli vaatinut vähennettäväksi pääomatulojen tulonhankkimismenona.

Päätöksessään KHO ei muuttanut Helsingin hallinto-oikeuden (HAO) päätöstä, jossa HAO oli hyväksynyt A:n valituksen 284 686 suuruisen saamisen menetyksen vähentämisestä tulonhankkimismenona. Hallinto-oikeuden mukaan asiassa ei ollut ilmennyt, että A:lla ja B Oy:llä tai A:lla ja kiinteistön pakkohuutokaupassa ostaneella henkilöllä olisi ollut erityinen intressiyhteys. Kun otettiin huomioon A:n harjoittaman rahanlainaustoiminnan laajuus ja luonne, saatavan menetys velallisen konkurssin johdosta oli liittynyt A:n tulonhankkimistoimintaan ja A:lla oli näissä oloissa oikeus vähentää kyseinen menetys pääomatuloistaan TVL 54.1 §:ssä tarkoitettuna tulon hankkimisesta johtuneena menona.¹⁷⁵

KHO:n päätös oli äänestyspäätös (2+1 – 2). Yksi hallintoneuvos päätyi samaan lopputulokseen KHO:n enemmistön kanssa, mutta ei kiinnittänyt huomiota rahanlainaustoiminnan laajuuteen. Sen sijaan hän katsoi rahanlainaustoiminnan luonne huomioiden, että saatavan menetys oli liittynyt A:n tulonhankkimistoimintaan ja hänellä oli näissä oloissa oikeus vähentää kyseinen menetys tulon hankkimisesta johtuneena menona.

Äänestyslauseunsa kaksikin muuta hallintoneuvosta hyväksyivät VOVA:n valituksen siitä, että lainasaatavan menetys ei ole vähennyskelpoinen TVL:n mukaisessa verotuksessa. Hallintoneuvokset totesivat, että TVL:ssä menetyksiä ei ole säädetty vähennyskelpoiseksi lukuun ottamatta

¹⁷⁵ Tästä HAO:n päätöksestä Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö (VOVA) valitti KHO:een. VOVA:n valituksen mukaan verovelvollisella ei ollut oikeutta vähentää saatavan menetystä pääomatuloistaan TVL 54.1 §:ssä tarkoitettuna tulonhankkimismenona eikä muullakaan perusteella. VOVA perusteli valitustaan muun muassa sillä, että rahan lainaukseen liittyvän saamisen menetys on luonteeltaan pääoman vähennys eikä pääomatulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtunut meno. VOVA totesi, että TVL:ssä ei säädetä pääoman menetyksen vähennyskelpoisuudesta, eikä TVL:ssä ole viittausta EVL 7 tai 17 §:n soveltamisesta. Lisäksi kyseisiä rahanlainaukseen liittyviä lainoja ei voida pitää TVL 50 §:ssä tarkoitettuina arvopapereina.

arvopapereita ja johdannaissopimuksia koskevaa, TVL 50.3 §:ssä nimenomaisesti säädettyä poikkeusta. Äänestyslausunnossa viitattiin myös vakiintuneeseen tulkintakäytäntöön, jonka mukaan menetykset eivät ole TVL:n mukaisessa verotuksessa vähennyskelpoisia. Vaikka menetysten riski kasvaa pääomien ja tuottojen kasvaessa, laajaa sijoitustoimintaa ei ole perusteltua asettaa eri asemaan kuin pienimuotoisempaa toimintaa, koska TVL:ssä ei ole tästä nimenomaisesti säädetty. Lisäksi äänestyslausunnon mukaan menetysten vähentämisen kaavamaisuutta puoltaa se, että henkilökohtaisen tulolähteen varallisuuden menetykset voivat johtua monista syistä, joiden selvittäminen verotuksessa on käytännössä ongelmallista.

3.1.2 Ratkaisun KHO 2014:21 tulkintaa ja merkityksen arviointia

Päätöksen KHO 2014:21 perusteella tavalliseen velkakirjaan perustuva lainasaamisen menetys voi olla vähennyskelpoinen tulonhankkimismenona TVL:n mukaan toimitettavassa luonnollisen henkilön verotuksessa. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin nostettu esiin kyseisen päätöksen olosuhteiden erityislaatuisuutta, ja katsottu, että päätös voisi käytännössä tulla sovellettavaksi vain poikkeuksellisesti. Ollakseen vähennyskelpoinen saatavan menetyksen tulee liittyä hyvin laajamuotoiseen tulonhankkimistoimintaan.¹⁷⁶ Oikeuskirjallisuudessa on myös esitetty näkemys, jonka mukaan ratkaisusta KHO 2014:21 ei voida tehdä yleisiä johtopäätöksiä, koska tapauksen olosuhteet olivat niin poikkeukselliset – toiminta oli niin laajamittaista, että se olisi todennäköisesti täyttänyt elinkeinotoiminnan tunnusmerkit.¹⁷⁷ Toisaalta ratkaisun on katsottu olevan periaatteellisesti tärkeä, koska siinä kuitenkin hyväksyttiin menetys vähennyskelpoiseksi.¹⁷⁸

Verotuskäytännössä ratkaisua KHO 2014:21 on myös pidetty erityistapauksena, ja siten tavallisen lainasaatavan menetystä on verotuskäytännössä vain harvoin pidetty vähennyskelpoisena TVL-

¹⁷⁶ Ks. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 345–346; Ossa 2020, s. 119–120 ja 260; Malmgren – Myrsky 2020, s. 241.

¹⁷⁷ Myllymäki 2016, s. 511 ja alaviite 38. Myös Nykänen on tuonut esiin, että toiminta saattaisi täyttää elinkeinotoiminnan tunnusmerkit, mutta että tunnusmerkkien täyttymisen arviointiin ei ole käytettävissä riittävästi tapauksen yksityiskohtia, ks. Nykänen 2014b, s. 303 alaviite 42.

¹⁷⁸ Ossa 2020, s. 120. Ks. myös Nykänen 2014b, s. 304.

tulolähteessä.¹⁷⁹ Verohallinnon ohjeistuksen mukaan muut kuin TVL 50.3 §:n mukaiset arvopaperin lopulliset arvonmenetykset, kuten yksityishenkilöiden välisestä lainanannosta johtuneet menetykset, eivät ole luovutustappioina tai muutoinkaan vähennyskelpoisia henkilöverotuksessa.¹⁸⁰ Verohallinnon ohjeen mukaan esimerkiksi konkurssitilanteessa muun kuin pääomalainana pidettävän tavallisen lainan menetyksestä ei vahvisteta luovutustappiota (sitä ei lisätä osakkeen hankintamenoon), eikä menetys ole myöskään tulonhankkimiskuluna vähennyskelpoinen kuin poikkeustapauksissa (KHO 2014:21, vrt. KHO 2019:6).¹⁸¹ **Nieminen ja Nykänen** arvioivat, että Verohallinnon näkemys ratkaisun KHO 2014:21 poikkeustapauksellisuudesta ovat vaikuttaneet ratkaisun viittaukset rahanlainaustoiminnan laajuuteen ja luonteeseen.¹⁸²

KHO:n päätöksestä on syytä huomata, että sen perusteluiden mukaan rahanlainaustoimintaa harjoittanut henkilö A sai "näissä oloissa" vähentää menetyksen tulonhankkimismenona. Näissä oloissa -toteamuksen vuoksi ratkaisun ohjausarvon voidaan katsoa olevan jossain määrin rajoitettua, eikä ratkaisun perusteella voida siten tehdä kovin pitkälle meneviä yleistyksiä. Siten konkreettisen tapauksen olosuhteiden tulisi olla hyvin lähellä ratkaisun KHO 2014:21 olosuhteita, jotta siihen voidaan soveltaa KHO 2014:21 oikeusohjetta.¹⁸³

Oikeuskirjallisuudessa esitettyjen näkemysten mukaan ratkaisussa KHO 2014:21 esitettyä toiminnan laajuuden merkitystä vähennyskelpoisuuden edellytyksenä voidaan pitää jossain määrin kiistanalaisena ja kritiikille alttiina. Tuloverolaissa ei ole tulonhankkimistoiminnalle mitään rajoja, vaan lähtökohtaisesti kaikki tulonhankkimistoimintaan liittyvät menot ovat vähennyskelpoisia

¹⁷⁹ Ossa 2020, s. 120.

¹⁸⁰ Verohallinto 2021, k. 24.4. Ks. myös Verohallinto 2015, k. 3.2; Verohallinto 2019d, k. 13.2.2.

¹⁸¹ Verohallinto 2019c, k. 3.3.

¹⁸² Nieminen – Nykänen 2018, s. 23.

¹⁸³ Ks. Myrsky 2011, s. 124–125; Määttä, K. 2014, s. 240–241. Tämän tutkielman kirjoittaja on tehnyt vastavan päätelmän ratkaisun KHO 2014:21 "näissä oloissa" -toteamuksesta johtuvasta ratkaisun erityisluonteesta maisteriopintojensa kurssille tekemässään ennakkopäätösanalyysissa, Orava 2017, s. 19 ja 21. Kyseisessä ennakkopäätösanalyysissa kirjoittaja arvioi ratkaisun KHO 2014:21 ohjausarvoon vaikuttavia tekijöitä, eikä analyysissa käsitelty ratkaisua aineellisesta näkökulmasta muutamia lyhyitä mainintoja lukuun ottamatta.

toiminnan laajuudesta¹⁸⁴ tai menon suuruudesta riippumatta, jos ei erikseen ole toisin säädetty. Siten oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että vähennyskelpoisuuden arvioinnissa olennaista tulisi olla vain se, onko toiminnalla tosiasiallisesti tähdätty tulonhankintaan eli onko kyseessä **vakaa tulonhankkimistarkoitus**.¹⁸⁵ Myöskään päätöksen KHO 2014:21 äänestyslausunnossa toiminnan laajuutta ei ole asetettu vähennyskelpoisuuden edellytykseksi. Nieminen ja Nykänen toteavat, että veronalaisen tulon hankkimiseen tähtäävää pienimuotoistakin toimintaa tulisi pitää tulonhankintana. He katsovat, että lain sanamuoto (TVL 29 § ja 54 §) ja lainsäätäjän tarkoitus¹⁸⁶ huomioiden pienimuotoisenkin rahan lainaaminen vakaassa tarkoituksessa saada tuloa on tulonhankkimistoimintaa.¹⁸⁷ Pienimuotoinen rahan lainaaminen on ominaista erityisesti vertaislainauksessa.¹⁸⁸ Jos luonnollinen henkilö lainaa rahaa korkoa vastaan joukko- tai vertaislainapalvelun kautta, laina on selvästi annettu tulonhankkimistarkoituksessa, ei muussa tarkoituksessa.¹⁸⁹ Joukkorahoitukselle on nimenomaan ominaista, että sen kautta varoja lainaamalla sijoittajan on mahdollista tavoitella keskimääräistä korkeampaa tuottoa.¹⁹⁰

Oikeuskirjallisuudessa on myös esitetty näkemys, jonka mukaan ratkaisussa KHO 2014:21 viitattua toiminnan laajuutta tulisi tulkita siten, että sillä on merkitystä vain osoituksena vakaasta tulonhankkimistarkoituksesta. Tällöin vähäisempi tulonhankkimistoiminta ei rajautuisi päätöksen soveltamisalan ulkopuolelle.¹⁹¹ Lisäksi on todettu, että jos tulonhankkimistarkoituksessa annetun velan pääoman menettämisen vähennyskelpoisuuden arvioinnissa annetaan merkitystä velan

¹⁸⁴ Toiminnan laajuus on sen sijaan (EVL:n mukaan verotettavan) elinkeinotoiminnan yksi tyypillinen tunnusmerkki, ks. tarkemmin toiminnan laajuuden määrittelystä elinkeinotoiminnan tunnusmerkkinä esim. Verohallinto 2019a, k. 2 Toiminnan luonteen arviointia > 2.1 Elinkeinotoiminta; Malmgrén – Myrsky 2020, s. 85.

¹⁸⁵ Nieminen – Nykänen 2018, s. 24; Nykänen 2019c, s. 410; Ossa 2020, s. 260.

¹⁸⁶ Nieminen ja Nykänen viittaavat tuloverolakia koskevaan hallituksen esitykseen (HE 200/1992 vp, s. 15), jossa korkovähennyksiin liittyen on todettu, että pienimuotoistakin, esimerkiksi yhden asunnon vuokraamista on pidettävä tulonhankkimistoimintana, Nieminen – Nykänen 2018, s. 24. Ks. myös VaVM 74/1992 vp, s. 6.

¹⁸⁷ Nieminen – Nykänen 2018, s. 24.

¹⁸⁸ Ks. Nieminen – Nykänen 2018, s. 23–24; Päläs – Manninen 2019, s. 233.

¹⁸⁹ Nieminen – Nykänen 2018, s. 22 ja 24.

¹⁹⁰ Ks. HE 46/2016 vp, s. 6 ja 64.

¹⁹¹ Harsu 2018, s. 322.

pääoman suuruudelle tai yleisemmin toiminnan laajuudelle, asetetaan verovelvolliset tällöin varallisuusasemansa perusteella eri asemaan verotuksessa. Tällainen tulkinta ei ole yhdenvertaisuuden (PL 6 §) kannalta perusteltua, koska laissa ei nimenomaisesti säädetä rajaa tulonhankkimistoiminnan laajuudelle.¹⁹² Voidaan myös arvioida, olisiko päätöksen KHO 2014:21 ratkaisussa ja perusteluissa tullut huomioida PL 22 §:stä¹⁹³ johdettava perusoikeusmyönteinen laintulkinta, jonka mukaisesti tuomioistuinten on valittava sellainen lain tulkintavaihtoehto, joka parhaiten edistää perusoikeuksien tarkoituksen toteutumista ja poissulkee PL:n kanssa ristiriidassa olevat vaihtoehdot.¹⁹⁴ Perusoikeusmyönteisellä laintulkinnalla voidaan argumentoida sen puolesta, ettei päätös saisi johtaa perustuslain vastaiseen lain soveltamiseen. Siten tuloverolakia ei tulisi tulkita eikä ratkaisua perustella siten, että tulkinta ja perustelut asettavat verovelvolliset eri asemaan esimerkiksi varallisuutensa määrän perusteella.

Päätöksen KHO 2014:21 soveltaminen käytännössä voi myös johtaa hankaliin tulkintatilanteisiin, koska epäselvää on, kuinka laajamuotoista ja aktiivista¹⁹⁵ tulonhankkimistoiminnan tulee olla, jotta toimintaan liittyvä saatavan menetys on vähennyskelpoinen TVL:n mukaan toimitettavassa luonnollisen henkilön verotuksessa.¹⁹⁶

Joka tapauksessa selvää on, että mikäli laina on annettu ilman vakaata tulonhankkimistarkoitusta, tavalliseen velkakirjaan perustuvan lainapääoman menetys ei ole vähennyskelpoinen tulonhankkimismenona eikä luovutustappiona. Vakaata tulonhankkimisen tarkoitusta ilmentää muun muassa käyvän koron periminen. Mikäli velkojan ja velallisen välillä on intressiyhteys, laina on voitu antaa muussa kuin todellisessa tulonhankkimistarkoituksessa, esimerkiksi perhesyistä.

¹⁹² Nieminen – Nykänen 2018, s. 24 ja alaviite 98.

¹⁹³ PL 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

¹⁹⁴ Ks. perusoikeusmyönteisestä laintulkinnasta PeVM 25/1994 vp, s. 4, johon viittaa esim. Kolehmainen 2016, s. 123–124. Kolehmainen tuo toisaalta esiin myös perusoikeusargumentaatiota kohtaan esitettyä kritiikkiä, Kolehmainen 2016, s. 124 ja alaviite 68.

¹⁹⁵ Päätöksessä KHO 2014:21 viitatulla toiminnan luonteella on arvioitu tarkoitettun toiminnan aktiivisuutta, ks. Nykänen 2021, s. 38.

¹⁹⁶ Mattila 2017, s. 8–9; Nieminen – Nykänen 2018, s. 23–24; Harsu 2018, s. 322.

Siten esimerkiksi sukulaiselle annetun korottoman tai markkinakorkoon verrattuna alikorkoisen lainan menetys on verotuksessa vähennyskelvoton elantomeno (TVL 31.4 §).¹⁹⁷

3.1.3 Velan anteeksiannosta johtuva saatavan menetys

Velkoja voi antaa saatavan anteeksi osittain tai kokonaan. Tämä voi johtua siitä, että velkoja pyrkii saamaan anteeksiannon vastikkeena itselleen jonkin edun. Velkoja voi esimerkiksi antaa osittain maksukyvyttömän velallisen velan osittain anteeksi, jotta saisi suorituksen edes velan loppuosasta (akordi).¹⁹⁸

Toisaalta velan anteeksiantaminen voi olla myös lahjanluonteinen.¹⁹⁹ Lahjana sitä voidaan oikeuskirjallisuuden mukaan pitää ainakin silloin, jos anteeksianto on vastikkeeton tai tähän rinnastuvalla tavalla alivastikkeellinen.²⁰⁰ Verohallinnon ohjeen mukaan yksityishenkilölle anteeksiannettua velkaa pidetään lahjana²⁰¹, jos velallinen ei ole maksukyvytön siten kuin yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993, VJL) mukaisessa velkajärjestelyssä²⁰² edellytetään.²⁰³ Toisin sanoen velan anteeksiantaminen on lahja, jos velallinen on esimerkiksi vain tilapäisesti maksukyvytön.

Velkojalle voi siis syntyä menetys, jos hän antaa osittain tai kokonaan anteeksi esimerkiksi tavalliseen velkakirjaan perustuvan saatavansa. Jos velan anteeksiantamiseen liittyy lahjoitustarkoitus,

¹⁹⁷ Nykänen 2014b, s. 304; Nykänen 2022, s. 144.

¹⁹⁸ Norros 2018, s. 570–571. Ks. myös Saarnilehto ym. 2012, k. II Velvoite > 11. Velkasuhteen päätyminen ilman asianmukaista suoritusta > Velan anteeksianto.

¹⁹⁹ Saarnilehto ym. 2012, k. II Velvoite > 11. Velkasuhteen päätyminen ilman asianmukaista suoritusta > Velan anteeksianto; Norros 2018, s. 570–571.

²⁰⁰ Norros 2018, s. 571.

²⁰¹ Tai ansiotulona, mikäli kyseessä on palkansaajalle annettu laina, Verohallinto 2015, k. 3.1.

²⁰² VJL 1 §:n mukaan maksukyvyttömän yksityishenkilön (velallisen) taloudellisen tilanteen korjaamiseksi voi tuomioistuimien määrätä hänen velkojaan koskevista järjestelyistä (velkajärjestely) ja vahvistaa hänelle maksuohjelman. VJL 25 §:n mukaan velkajärjestelyssä voidaan muun muassa alentaa maksamatta olevan velan määrää tai poistaa velan maksuvelvollisuus kokonaan. Velkajärjestely voidaan myöntää vain sellaiselle velalliselle, joka on muuten kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan (VJL 3.1 §:n 2 kohta).

²⁰³ Verohallinto 2015, k. 3.1. Ks. myös Verohallinto 2015, k. 1.

siitä aiheutunut menetys ei selvästikään ole tuloverotuksessa vähennyskelpoinen tulonhankkimismeno. Jos anteeksiantoon sen sijaan liittyy tulonhankkimistarkoitus, asia lienee ratkaistava tavallisten velkakirjojen osalta saamisten menetyksiin liittyvien tulonhankkimismenoja koskevien vähentämisedellytysten mukaisesti. Julkaistua oikeuskäytäntöä ei ole sellaisesta tilanteesta, jossa tavalliseen velkakirjaan perustuvan saatavan anteeksiantajana olisi ollut luonnollinen henkilö. Kuitenkin juoksevaa velkakirjaa koskien tuoreessa ratkaisussa KHO 2022:107 oli kyseessä käräjäoikeuden vahvistaman saneerausohjelman perusteella tehty leikkaus juoksevan velkakirjan ehtoiseen, eli TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun arvopaperimuotoiseen, saatavaan. Saneerausohjelmassa tehty velkojien saatavien leikkaus on seurannut ainakin enemmistön anteeksiantamasta saatavan osasta²⁰⁴. Kyseisessä ratkaisussa saatavan leikkauksesta johtuneen menetyksen vähennyskelvottomuus johtui siitä, ettei menetystä voitu pitää vielä TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla lopullisena.

Oikeuskirjallisuudessa ei ole otettu kantaa siihen, voisiko esimerkiksi akordista aiheutunut tavallisen lainasaatavan menetys olla jossakin tilanteessa vähennyskelpoinen tulonhankkimismeno luonnollisen henkilön verotuksessa. Koska luonnollisen henkilön tavallisten lainasaamisten menetyksistä on julkaistu ainoastaan ratkaisu KHO 2014:21, asiaa tulee tällä hetkellä arvioida kyseisen ratkaisun sekä ratkaisua koskevien oikeuskirjallisuuden kannanottojen perusteella.

Jotta velan anteeksiantoa voitaisiin pitää tulonhankkimismenona, velkojan tulisi ensinnäkin osoittaa, että anteeksianto, esimerkiksi akordi, on tehty vakaassa tulonhankkimistarkoituksessa. Tällöin saatavan osittaisella anteeksiannolla on tullut tavoitella suorituksen saamista loppuosalle saatavaa, tai esimerkiksi saatavan kokonaan anteeksiantamisella on tullut tavoitella jotakin muuta tuloverotuksessa veronalaista tuloa²⁰⁵. Lisäksi velkojan rahanlainaustoiminnan tulisi olla laajamuotoista tapauksen KHO 2014:21 olosuhteita vastaavasti. Merkitystä on myös sillä, onko

²⁰⁴ Saatavan leikkauksen perustuessa YSL:n mukaiseen saneerausohjelmaan kyseessä voi olla joko kaikkien velkojien tai velkojien enemmistön osittain anteeksi antama velka (YSL 50–54 §:t). Ks. myös esim. Lehtimaja 2014, s. 407 ja 409.

²⁰⁵ Ks. EVL-tulolähteen osalta Kuopion HAO 21.9.2004 t. 04/0575/3, jossa osakeyhtiölle annetun lainan anteeksiantaminen oli yksi edellytys sille, että lainanantaja sai myytyä kyseisen osakeyhtiön osakkeet – lainan anteeksiantaminen oli siten kauppahinnan saamisen edellytyksenä.

velkojan ja velallisen välillä intressiyhteys. Jos kyseessä on esimerkiksi sukulaiselle annettu velka, velan anteeksiantamiseen voi liittyä lahjoitustarkoitus, jolloin kyseessä on lahjaverotuksen piiriin kuuluva lahja eikä tuloverotuksessa vähennyskelpoinen meno/menetyks. Oikeustila on kuitenkin avoin siltä osin kuin kyseessä on tavalliseen velkakirjaan perustuvan saatavan anteeksiannosta johtuvan menetyksen vähennyskelpoisuus TVL:n mukaisessa luonnollisen henkilön verotuksessa, koska asiasta ei ole julkaistu KHO:n päätöstä.

Tulonhankintaan liittyvien tavallisten lainasaatavien anteeksiannosta johtuvien menetysten voitaneen arvioida olleen toistaiseksi harvinaisempia TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön verotuksessa. Tähän viittaa se, ettei julkaistua oikeuskäytäntöä asiasta ole sekä se, ettei asiaa ole käsitelty henkilöverotusta koskevassa oikeuskirjallisuudessa. Kaikenlaisten saatavien anteeksiantoa koskevat tilanteet voivat kuitenkin yleistyä myös luonnollisen henkilön verotuksessa. Esimerkiksi Ruotsissa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavana²⁰⁶ on ollut osakasasemassa olleen luonnollisen henkilön antamasta akordista johtuneen saatavan menetyksen vähennyskelpoisuus, minkä jälkeen Ruotsin Verohallinto on antanut luonnollisen henkilön verotuksessa sovellettavan velan anteeksiantoon liittyvien menetysten vähentämistä koskevan ohjeen.²⁰⁷

3.2 Pääomalainasaamiset

3.2.1 Pääomalainan luonne yksityisoikeudellisesti ja verotuksessa

Pääomalainaa käytetään vakiintuneesti osakeyhtiön ja osuuskunnan rahoitusvälineenä.²⁰⁸ Pääomalainan antajana voi olla osakkeenomistaja²⁰⁹ tai muu taho, esimerkiksi osakkeenomistajan lähipiiri. Pääomalainoja annetaan usein heikossa taloudellisessa tilanteessa oleville yhtiöille,

²⁰⁶ Päätös RÅ 2010 ref. 34.

²⁰⁷ Ks. tutkielman luku 4.1, jossa saatavan anteeksiannosta johtuneen menetyksen vähennyskelpoisuutta koskevaa Ruotsin verotusta käsitellään tarkemmin.

²⁰⁸ HE 109/2005 vp, s. 24; HE 185/2012 vp, s. 26; Verohallinto 2019c.

²⁰⁹ Pääomalainan antamalla osakkeenomistaja voi parantaa yhtiön pääomarakennetta ilman, että tekisi sijoituksen suoraan yhtiön omaan pääomaan. Mattila 2017, s. 9; Leppiniemi 2018, s. 416.

mutta myös muutoin yhtiön vakavaraisuuden vahvistamiseksi.²¹⁰ Osakeyhtiölle annettavasta pääomalainasta säädetään osakeyhtiölain 12 luvussa, ja osuuskunnalle annettavasta pääomalainasta vastaavasti osuuskuntalain (421/2013, OKL) 12 luvussa.²¹¹

Lain mukaan sopimus pääomalainasta on tehtävä kirjallisesti (OYL/OKL 12:2.1). Pääomalainat merkitään taseeseen erillisenä eränä (OYL/OKL 12:2.4)²¹². Pääomalainan takasijaisuudesta ja muista lainaehdoista säädetään OYL/OKL 12:1:ssä: Pääomalainan 1) pääoma ja korko saadaan maksaa yhtiön/osuuskunnan selvitystilassa ja konkurssissa vain kaikkia muita velkoja huonommalla etuoikeudella²¹³, 2) pääoma saadaan muutoin palauttaa ja korkoa maksaa vain siltä osin kuin yhtiön/osuuskunnan vapaan oman pääoman ja kaikkien pääomalainojen määrä maksuhetkellä ylittää uusimpaan tilinpäätökseen sisältyvän taseen mukaisen tappion määrän, sekä 3) pääoman tai koron maksamisesta yhtiö/osuuskunta tai sen tytäryhteisö ei saa antaa vakuutta²¹⁴. OYL/OKL 12 luvussa säädettyjen vähimmäisehtojen on täytyttävä, jotta kyseessä on OYL/OKL:ssä tarkoitettu pääomalaina.²¹⁵ OYL 12 luvun mukaista pääomalainaa pidetään myös verotuksessa pääomalainana.²¹⁶

²¹⁰ Penttilä 2016, s. 1; Leppiniemi 2018, s. 414 ja 416.

²¹¹ OYL:n ja OKL:n pääomalainaa koskeva sääntely on samansisältöistä, ks. HE 185/2012 vp, s. 99–100; Mähönen – Villa 2021, s. 210.

²¹² Lähtökohtaisesti vieraassa pääomassa, tai kirjanpitosääntelyn edellyttäessä omassa pääomassa. Ks. tarkemmin kirjanpitolain (1336/1997) 5:5 c; HE 185/2012 vp, s. 98–100; Mähönen – Villa 2020, s. 283–287; Mähönen – Villa 2021, s. 210–211. Ks. myös Mattila 2017, s. 12; Leppiniemi 2018, s. 413–415. Tasekirjaukset eivät kuitenkaan vaikuta pääomalainan tuottamiin oikeuksiin tai velvollisuuksiin, vaan ne määräytyvät pääomainsopimuksen perusteella, Mähönen – Villa 2020, s. 284.

²¹³ Maksunsaantijärjestys ilmentää sijoituksen riskiä; mitä riskillisempi sijoitus, sitä huonompi asema sillä on sijoitusten välisessä maksunsaantijärjestyksessä. Mähönen – Villa 2020, s. 16 ja 42–43.

²¹⁴ Vakuuden antamista yhtiön omista varoista koskevan rajoituksen tarkoitus on, että pääomalaina on aidosti viimesijainen velka. HE 109/2005 vp, s. 121; HE 185/2012 vp, s. 99; Mähönen – Villa 2020, s. 43 ja 280.

²¹⁵ HE 109/2005 vp, s. 120; HE 185/2012 vp, s. 99; Mähönen – Villa 2020, s. 273–275; Mähönen – Villa 2021, s. 210–211.

²¹⁶ Verohallinto 2019c, k. 3.1.

Pääomalaina on yksityisoikeudellisesti velkainstrumentti.²¹⁷ Toisaalta pääomalainan erityisluonnetta kuvaa se, että sillä on sekä oman pääoman²¹⁸ että vieraan pääoman²¹⁹ piirteitä – se on maksunsaantijärjestyksessä viimesijainen velka, mutta velvoiteoikeudellisena saamisena se on kuitenkin vierasta pääomaa^{220, 221}. Pääomalainan antamiseen liittyy siis huonomman maksunsaantijärjestyksen ja vakuudettomuuden vuoksi suurempi riski kuin muun lainan antamiseen.²²²

3.2.2 Osakeyhtiön osakkaan pääomalainasaamisen menetys

Osakas voi menettää yhtiölle antamansa pääomalainan esimerkiksi yhtiön konkurssissa.²²³ Pääomalaina on VKL 3 luvussa tarkoitettu tavallinen velkakirja, jota ei pidetä arvopaperina.²²⁴ Siten pääomalainasaamisen menetystä ei voida pitää luovutustappioon rinnastettavana TVL 50.3 §:ssä tarkoitettuna arvopaperin lopullisena arvonmenetyksenä.²²⁵ Oikeuskäytännön (KHO 2016:49) pe-

²¹⁷ Ks. esim. Villa 2016, s. 18; Nykänen – Råbinä 2017, s. 160.

²¹⁸ Mm. viimesijaisuus ja jako-osaisuus (residuaalisuus) oy:n varojenjaossa, vakuudettomuus sekä äänivaltaoikeus. Oman pääoman ehtoista sijoituksesta oy antaa tavallisesti vastineeksi osakkeita, mutta sijoitus voidaan tehdä myös ilman vastiketta. Mähönen – Villa 2020, s. 47–48, 95 ja 107–113. Osuuskunnassa residuaaliset oikeudet ja äänivalta kuuluvat lähtökohtaisesti jäsenille, eikä pelkkä osuuden/osakkeen omistus tuota suoraan OKL:n nojalla näitä oikeuksia (OKL 23:15.2, 4:3.1). Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä toisin. Osuuskunnan omistavat jäsenet. Osuuden/osakkeen voi omistaa myös ilman jäsenyyttä (OKL 9:1.3). Immonen – Ossa – Villa 2015, s. 16–18; Mähönen – Villa 2021, s. 162–168 ja 173.

²¹⁹ Vieraan pääoman ehtoista rahoitusta on velkarahoitus, joka on maksettava takaisin velkojan ja velallisyhtiön välisen sopimuksen mukaisesti, Immonen – Nuolimaa 2017, s. 60. Velkojalla ei ole lähtökohtaisesti residuaalista oikeutta yhtiön varoihin, vaan velkojan oikeudet ovat kiinteämääräisiä. Velkojalla on osakesijoitusta parempi asema maksunsaantijärjestyksessä (ks. mm. OYL 13:2 ja 20:15.1, OKL 16:2 ja 23:15.1). Mähönen – Villa 2020, s. 47–48 ja 131–132. Vastaavasti osuuskunnan osalta ks. HE 109/2005, s. 125; Immonen – Ossa – Villa 2015, s. 26, 108 ja 119–120.

²²⁰ Pääomalaina voidaan luokitella välirahoitusinstrumentiksi, johon liittyy sekä oman että vieraan pääoman piirteitä. Esimerkiksi velkainstrumenttiin voidaan kytkeä sellaisia ominaisuuksia – kuten velan takaisinmaksun viimesijaisuus – jotka muuttavat velan luonnetta lähemmäksi oman pääoman ehtoista sijoitusta. Mähönen – Villa 2020, s. 82 ja 133. Osuuskunnan osalta ks. myös Mähönen – Villa 2021, s. 161–162.

²²¹ Nykänen – Råbinä 2017, s. 160; Mähönen – Villa 2020, s. 46, 72 ja 131–132.

²²² Ks. Mähönen – Villa 2020, s. 43–46.

²²³ Ks. esim. Penttilä 2016, s. 1; Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 299; Leppiniemi 2018, s. 414.

²²⁴ Ks. KHO 2018:170 perustelut; Nykänen 2019a, s. 1; Verohallinto 2019c, k. 3.3.

²²⁵ Ks. esim. Råbinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 347; Verohallinto 2019c, k. 3.3.

rusteella pääomalinasaamisen menetys voi kuitenkin tulla vähennettäväksi osakkaan tuloverotuksessa siten, että pääomalinainaa katsotaan osakkaan lisäsijoitukseksi yhtiöön²²⁶. Tällöin pääomalinasaamisen pääoma lisätään osakkeiden hankintamenoon, kun lasketaan **osakkeiden lopullisesta arvomenetyksestä**²²⁷ (TVL 50.3 §) johtuneen luovutustappion määrää (TVL 46.1 §).²²⁸

Ratkaisussa KHO 2016:49 oli kyseessä osakeyhtiön osakkaana olevan, TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön pääomalinasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuus yhtiön konkurssissa. Tapauksessa osakeyhtiön osakas A oli antanut yhtiölle pääomalinainaa 190 000 euroa lisärahoituksena yhtiön osakekauppaa varten. A oli lisäksi myöhemmin antanut yhtiölle pääomalinainaa 35 000 euroa. Kummankin pääomalinainan ehdot olivat OYL 12 luvun mukaiset. A menetti pääomalinasaamiset yhtiön konkurssissa. A:n verotuksessa luovutustappioksi vahvistettiin A:n osakkeista maksama kauppahinta sekä 35 000 euron pääomalinainaa. Sen sijaan 190 000 euron pääomalinainan katsottiin olevan tavallisen lainasaatavan menetyksenä verotuksessa vähennyskelpoton. Verotuksen oikaisulautakunta ja hallinto-oikeus hylkäsivät A:n valituksen 190 000 euron pääomalinainan lukemisesta osakkeiden hankintameno²²⁹. KHO sen sijaan katsoi pääomalinainan ehdot huomioon ottaen, että pääomalinainaa oli A:n yhtiöön tekemä lisäsijoitus. Tämän vuoksi 190 000 euron pääomalinainaa tuli lisätä A:n omistamien yhtiön osakkeiden hankintameno²³⁰ A:lle syntyneen luovutustappion määrää laskettaessa.²³⁰ KHO:n ratkaisun oikeusohjeina on mainittu TVL 46.1 §, 50.1 § ja 50.3 §:n 3 kohta (980/1999) (vastaa nykyistä TVL 50.3 §:n 2 kohtaa).

²²⁶ Pääomalinainaa on osakesijoitusta vastaava riskisijoitus, ks. Niskakangas – Knuutinen 2022, k. 5 > Arvopapereiden luovutusvoitot > Osakkeet ja merkintäoikeudet > Pääomalinainaa.

²²⁷ Osakeyhtiön osakkeet ovat siviilioikeudellisesti ja siten tuloverotuksessa arvopapereita, ks. esim. Kartio 2001, s. 85; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 343–344.

²²⁸ Ks. Nykänen – Rabinä 2017, s. 161.

²²⁹ HAO:n mukaan kyseinen pääomalinainaa oli perustunut velkasuhteeseen eikä tuottanut A:lle osakasoi-keuksia. Pääomalinainan pääasiallisena tarkoituksena oli yritysjärjestelyn rahoitus eikä toiminnan vakauttaminen. Siten HAO:n mukaan 190 000 euron pääomalinainaa ei voitu lukea osakkeiden hankintamenoon.

²³⁰ Myös ratkaisussa KHO 14.12.2018 t. 5890 pääomalinainaa pidettiin sen ehdot huomioiden osakeyhtiön osakkaan tekemänä lisäsijoituksena ja osana omistamiensa osakkeiden hankintamenoa, kun osakas luovutti osakkeet ja pääomalinainasaatavan käypää vastiketta vastaan samalla kauppakirjalla samalle ostajalle. Tästä osakkeiden ja pääomalinainan vastikkeellisesta luovutuksesta syntynyt luovutustappio oli vähennyskelpoinen TVL 50.1 §:n nojalla. Nykänen mukaan osakkeiden ja niihin liittyvien pääomalinainojen verotuskoh-telun osalta johdonmukaista on, että sekä i) niiden vastikkeelliseen luovutukseen että ii) niiden lopulliseen arvomenetykseen sovelletaan luovutusvoittoverosäännöksiä, ks. Nykänen 2019a, s. 6.

Ratkaisun KHO 2016:49 perusteluissa KHO viittasi pääomallainan ehtoihin, jotka täyttivät OYL 12:1:ssä pääomallainalle säädetyt edellytykset liittyen lainan vakuudettomuuteen ja viimesijaisuuteen yhtiön konkurssissa sekä lainan pääoman ja koron maksuun. Lisäksi KHO totesi, että luonnollisen henkilön omistamien osakkeiden hankintameno on vakiintuneesti luettu hänen osakkeiden hankinnan jälkeen yhtiöön tekemät lisäsijoitukset.²³¹

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että ratkaisun KHO 2016:49 perusteella pääomallainan on täytettävä OYL 12 luvun ehdot, ja kyseessä tulee olla osakkaan antama pääomallaina, joka menetetään yhtiön konkurssissa tai muussa vastaavassa tilanteessa. Tällöin pääomallainaa voidaan pitää osakkaan omistamien osakkeiden hankintameno lisäyksenä (TVL 46.1 §), jolloin osakkaan menettämä lainapääoma tulee vähennettäväksi osana osakkeiden hankintamenoa osakkeiden lopullisena arvonmenetyksenä TVL 50.3 §:n 2 kohdan nojalla.²³²

Ratkaisu 2016:49 muutti oikeustilaa siten, ettei yhtiön taloudellisella tilanteella ole enää merkitystä pääomallainan luonteeseen lisäsijoituksena – merkitystä on vain pääomallainan ehdoilla²³³. Ennen ratkaisua KHO 2016:49 pääomallaina katsottiin osakkaan tekemäksi lisäsijoitukseksi eli osakkeiden hankintameno vain, mikäli laina oli annettu taloudellisissa vaikeuksissa olevalle yhtiölle, jolloin kyseessä oli yhtiön toiminnan vakauttamiseen liittyvä tuki^{234, 235}.

²³¹ Ks. myös Nykänen – Rabinä 2017, s. 161.

²³² Nykänen – Rabinä 2017, s. 161–162. Verohallinnon ohjeistuksessa on vastaava kannanotto, ks. Verohallinto 2019c, k. 3.1 ja 3.3.

²³³ Samoin ratkaisuun KHO 2016:49 perustuvan Verohallinnon ohjeistuksen mukaan pääomallainan käyttötarkoituksella yhtiössä ei ole merkitystä vähennyskelpoisuutta arvioitaessa, ks. Verohallinto 2019c, k. 3.1.

²³⁴ Tämä oikeuskirjallisuuden mukainen aiempi tulkintalinja perustui muun muassa ratkaisusta KVL 111/1996, KHO 26.5.2010 t. 1290 (julkaisematon) ja Vaasan HAO 26.11.2012 t. 12/0589/3 tehtyihin päätelmiin, ks. Nykänen – Rabinä 2013, s. 550–551; Penttilä 2016, s. 4; Nykänen – Rabinä 2017, s. 161–162 ja ala- viite 16. Pääomallainaa kutsuttiin aiemmin vakautetuksi lainaksi, Immonen – Nuolimaa 2017, s. 173.

²³⁵ Penttilä 2016, s. 3–4; Nykänen – Rabinä 2017, s. 161–162; Ossa 2020, s. 254.

Oikeuskirjallisuudessa on lisäksi katsottu, että mikäli pääomalainasaaminen konvertoidaan eli muunnetaan yhtiön oman pääoman lisäykseksi²³⁶, tulee lainasta osa osakkeen hankintamenoa.²³⁷ Omaksi pääomaksi konvertoitu pääomalaina lisää esimerkiksi yhtiön konkurssissa osakkaan omistamien osakkeiden lopullisen arvomenetyksen perusteella vahvistettavan luovutustappion (TVL 50.3 §) määrää, koska se suurentaa osakkeiden hankintamenoa²³⁸.

On huomioitava, että mikäli osakkaan menettämä saatava ei ole OYL 12 luvun ehdot täyttävä pääomalaina, vaan muu tavalliseen velkakirjaan perustuva saatava, lainapääomaa ei voida tällöin katsoa lisäsjoitukseksi yhtiöön eikä osaksi osakkeiden hankintamenoa.²³⁹ Tällaisessa tilanteessa lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuutta TVL:n mukaisessa verotuksessa on arvioitava sen perusteella, voidaanko sitä pitää osakkaan tulonhankkimismenona (KHO 2014:21), koska TVL 50.3 §:n 2 kohtaa ei voida soveltaa muihin kuin arvopaperimuotoisiin velkakirjoihin.

3.2.3 Muun kuin osakkaan pääomalainasaamisen menetys

Koska KHO:n päätöksessä 2016:49 oli kyseessä osakkaan antaman pääomalainan menetys, kyseisen päätöksen perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä muun henkilön kuin osakkaan antaman pääomalainan menetyksen vähennyskelpoisuudesta.²⁴⁰

Pääomalainasaamisen menetys ei voi tulla vähennettäväksi osakkeiden hankintamenon kautta luovutustappiona, jos pääomalainan antajana oleva luonnollinen henkilö ei ole velallisyhtiön osakas. Tällöin lainanantaja ei omista yhtiön osakkeita, joiden hankintamenona pääomalaina voisi

²³⁶ OYL/OKL 12:1.3 mukaan pääomalainan velkojan suostumuksella pääomalainaa voidaan käyttää osakepääoman (OYL) tai osuus-/osakepääoman (OKL) korotuksen maksuksi, muuntaa sijoitetuksi vapaaksi omaksi pääomaksi tai käyttää yhtiön tai osuuskunnan tappion kattamiseen.

²³⁷ Mattila 2017, s. 10–11. Ks. myös Haapaniemi 2013, s. 378.

²³⁸ Julkaisemattomassa ratkaisussa KHO 26.5.2010 t. 1290 osakepääoman korotuksella omaksi pääomaksi konvertoituja pääomalainoja pidettiin osakkeiden hankintamenona, kun laskettiin osakkeiden luovutuksesta syntyneen luovutustappion määrää. Ks. Penttilä 2016, s. 2–3; Mattila 2017, s. 10.

²³⁹ Tällöin laina on luonteeltaan puhtaasti vierasta pääomaa, johon ei liity oman pääoman piirteitä. Ks. Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 273; Mattila 2017, s. 9. Ks. myös Verohallinto 2019c, k. 3.3.

²⁴⁰ Nykänen – Råbinä 2017, s. 161. Samansuuntaisesti myös Penttilä 2016, s. 4.

tulla vähennettäväksi ratkaisun KHO 2016:49 mukaisesti (TVL 46.1 ja 50.1 §). Tällöin pääomallainan vähennyskelpoisuutta on arvioitava tulonhankkimismenona (TVL 54 §) ratkaisun KHO 2014:21 perusteella.²⁴¹

3.2.4 Osuuskuntalain mukaisen pääomallainasaamisen menettämisestä

Pääomallainojen menetysten vähennyskelpoisuutta TVL-tulolähteessä koskeva oikeuskäytäntö (KHO 2016:49, KHO 14.12.2018 t. 5890) on liittynyt osakkaiden osakeyhtiöille antamiin OYL:n mukaisiin pääomallainoihin. Julkaistua oikeuskäytäntöä ei ole osuuskuntalain mukaisten pääomallainasaamisen menettämisen vähentämisestä. Verohallinnon ohjeessa²⁴² on otettu kantaa pääomallainojen ja muiden yhtiölle annettujen lainojen menetysten vähennyskelpoisuuteen TVL:n mukaisessa verotuksessa perustuen tuoreeseen pääomallainoja koskevaan KHO:n oikeuskäytäntöön. Ohjeessa on todettu, että yhtiöllä tarkoitetaan kyseisessä ohjeessa osakeyhtiötä ja osuuskuntaa. Kuitenkin ohjeessa esitetyt oikeuskäytäntöön pohjautuvat johtopäätökset koskevat kirjoitusasunsa perusteella vain osakeyhtiölain mukaista pääomallainaa.²⁴³

OKL:n ja OYL:n säännökset pääomallainasta ovat samansisältöiset. Lisäksi muun muassa osuuskunnan osuuksien tai osakkeiden luovutukseen, osuuskunnan jäsenyydestä eroamisen perusteella jäsenelle maksettavaan osuusmaksun palautukseen / osuusmaksua vastaavan pääomansi-joituksen palautukseen sekä osuuskunnan purkamisessa (OKL 23 luku) saatavaan jako-osaan sovelletaan yleisiä TVL:n luovutusvoittoverosäännöksiä²⁴⁴. Tällä perusteella, ja edellä mainittu Verohallinnon ohjeessa todettu huomioiden, olisi perusteltua katsoa, että OKL:n mukainen pääoma-

²⁴¹ Ks. Mattila 2017, s. 11; Nykänen 2019c, s. 410.

²⁴² Verohallinto 2019c.

²⁴³ Ks. Verohallinto 2019c.

²⁴⁴ Ks. TVL 33 f §:n 3 momentti; Verohallinto 2022c, k. 6.2 ja 6.3.2.

laina otettaisiin huomioon osuuskunnan osuuksien tai osakkeiden lopullisen arvonmenetyksen²⁴⁵ yhteydessä niiden hankintamenon lisäyksenä. Koska osuuskunnalle annettujen pääomainsaatavien menetysten osalta ei kuitenkaan ole julkaistua oikeuskäytäntöä, varmuutta asiasta ei tällä hetkellä ole.

3.3 Joukkorahoitukseen ja vertaislainaukseen liittyvät saamiset

3.3.1 Joukkorahoituksen luonteesta ja muodoista

Joukkorahoituksessa²⁴⁶ kerätään verkkoalustan²⁴⁷ välityksellä rahoitusta yksityishenkilöiden hankkeisiin tai yritysten elinkeinotoimintaan. Rahoitus kerätään yleensä laajalta joukolta pieninä summina, ja tyypillisesti internetissä toimivien palvelualueiden kautta.²⁴⁸ Joukkorahoitus on kasvava toimiala, jolla on tärkeä rooli perinteisiä rahoitusmuotoja täydentävänä tai vaihtoehtoisena rahoituslähteenä erityisesti kasvuyrityksille ja pk-yrityksille. Sijoittajille joukkorahoitus mahdollistaa sijoitusten hajauttamisen uudella tavalla sekä keskimääräistä tuottoa korkeamman tuoton tavoittelun korkeammalla riskillä.²⁴⁹

²⁴⁵ Osuuskunnan osuutta ja osaketta pidetään arvopaperina, joten niiden lopullinen arvonmenetys on vähennyskelpoista luovutustappiona TVL 50.3 §:n 2 kohdan nojalla, ks. esim. Immonen – Ossa – Villa 2015, s. 183; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 343–344.

²⁴⁶ Joukkorahoitus on osa vertaistaloutta, jossa verkkoalustat toimivat resurssien tarjoajia ja käyttäjiä yhdistävänä sähköisenä markkinapaikkana. Nämä markkinapaikat mahdollistavat esimerkiksi tavaroiden, palveluiden ja rahavarojen vaihdannan toisilleen tuntemattomien osapuolten kesken. Ks. Nieminen – Nykänen 2018, s. 1–3 ja 5; Päläs 2019, s. 3–5, 8–11 ja 15. Vertaistalouden markkinat voidaan jakaa viiteen päätoimintasektoriin: i) majoitus ja tilavuokraus, ii) vertaisliikenne ja autonjako, iii) kotitalous- ja pientyöt, iv) ammatilliset palvelut sekä v) joukkorahoitus. Ks. Euroopan komissio 2016, s. 7; TEM 2017, s. 7; Nieminen – Nykänen 2018, s. 6.

²⁴⁷ Ks. tarkemmin verkkoalustoista esim. Päläs 2019, s. 13–17.

²⁴⁸ HE 46/2016 vp, s. 1; Päläs 2019, s. 9. Joukkorahoitukselle ei ole kuitenkaan olemassa tiettyä vakiintunutta oikeudellista määritelmää kansallisesti tai EU:n tasolla, ks. HE 46/2016 vp, s. 5.

²⁴⁹ HE 46/2016, s. 6–7 ja 64–65. Ks. myös COM (2014) 172 final, s. 2.

Joukkorahoitus voi olla vastikkeetonta tai vastikkeellista.²⁵⁰ Vastikkeellisesta joukkorahoituksesta keskeisiä muotoja tuloverotuksen kannalta ovat sijoitusmuotoinen ja lainamuotoinen joukkorahoitus²⁵¹. Niissä on kyseessä sijoittajan tulonhankkimistoiminta, jonka tarkoituksena on saada veronalaista korko- tai osinkotuloa ja mahdollisesti myös luovutusvoittoa.²⁵²

Sijoitusmuotoisessa joukkorahoituksessa (joukkosijoittamisessa) sijoittaja merkitsee rahoitusta hakevan yrityksen liikkeelle laskemia arvopapereita, kuten osakkeita tai *joukkovelkakirjoja*.²⁵³ Kyseessä voi olla oman tai vieraan pääoman ehtoinen sijoitus siten, että sijoittaja tekee arvopaperia koskevassa merkintä- sijoitus- tms. sopimuksessa määritellyn suuruisen sijoituksen yhtiöön hankkiakseen siitä omistus-, *velka-* tai muun osuuden.²⁵⁴ Tällöin on kyseessä arvopaperipohjainen joukkorahoitus, jonka luovutusvoittoihin ja -tappioihin sovelletaan TVL:n yleisiä luovutusvoittoverosäännöksiä.²⁵⁵ Siten, mikäli esimerkiksi joukkorahoituksessa merkitty joukkovelkakirja on arvopaperimuotoinen, sen lopullinen arvonnennitys on vähennyskelpoinen luovutustappiona TVL 50.3 §:n 2 kohdan nojalla.

Lainamuotoisessa joukkorahoituksessa (joukkolainaamisessa, *crowdfunding*) yksityinen henkilö tai yritys hakee korollista tai muuten vastikkeellista vieraan pääoman ehtoista rahoitusta määrääjäksi. Lainamuotoinen joukkorahoitus pitää sisällään i) vertaislainauksen (*peer-to-peer consumer lending*), jossa yksityishenkilöt lainaavat määrittämänsä riskiprofiilin mukaisesti varojaan verkkoalustan välityksellä toisille yksityisille henkilöille. Lisäksi ii) yksityishenkilöt (tai yritykset) voivat lainata varojaan verkkoalustan kautta yrityksille niiden elinkeinotoimintaan (*business*

²⁵⁰ Vastikkeetonta joukkorahoitusta on lahjoitusmuotoinen joukkorahoitus. Vastikkeellinen joukkorahoitus voidaan jakaa i) hyödyke-, vastike-, palkintomuotoiseen (*rewards-based/pre-sales crowdfunding*), ii) sijoitusmuotoiseen (*profit-sharing based / investment based crowdfunding*) ja iii) lainamuotoiseen joukkorahoitukseen (*peer-to-peer consumer/business lending* tai *crowdfunding*). Ks. HE 46/2016 vp, s. 5–6 ja 13–21.

²⁵¹ Suomessa vertaislaina- ja joukkorahoitusmarkkinoiden kautta vuonna 2021 välitettiin rahoitusta yhteensä 376 miljoonalla eurolla, josta vertaislainojen osuus oli 113 miljoonaa euroa ja joukkorahoituksen osuus 263 miljoonaa euroa. Yritysten saamasta joukkorahoituksesta 73 % oli lainamuotoista ja 27 % sijoitusmuotoista. Suomen Pankki 2022.

²⁵² Ks. Nieminen – Nykänen 2018, s. 16.

²⁵³ HE 46/2016, s. 6 ja 13; Nieminen – Nykänen 2018, s. 16.

²⁵⁴ HE 46/2016, s. 19.

²⁵⁵ Nieminen – Nykänen 2018, s. 16.

lending).²⁵⁶ Lainamuotoisessa joukkorahoituksessa alustan ylläpitäjä jakaa sijoittajan rahavarat sijoittajan määrittämien ehtojen mukaisesti eri lainansaajien lainoihin. Velkasuhde muodostuu lainanantajan ja lainansaajan välille²⁵⁷. Velkasuhteen osapuolet jäävät yleensä toisilleen tuntemattomiksi.²⁵⁸

Digitaalisia verkkoalustoja hyödyntävä vertaistalous mahdollistaa nykyisin myös yksityishenkilöiden aktiivisen osallistumisen rahoitusmarkkinoille lainanantajan roolissa.²⁵⁹ Joukkorahoitukseen liittyy kuitenkin tavanomaista suurempi riski²⁶⁰, joten sijoittajalle voi aiheutua rahan lainaamisesta varsin todennäköisesti lainasaamisten menetyksiä eli luottotappioita.²⁶¹ Toisaalta joukkorahoituksessa sijoittaja lainaa yleensä suhteellisen pieniä rahasummia, mutta tekee kuitenkin määrällisesti paljon sijoituksia; joukkorahoituksessa tyypillistä ei ole niinkään yhden tai muutaman suuremman sijoituksen tekeminen.²⁶²

3.3.2 Juoksevaan velkakirjaan perustuvien joukko- ja vertaislainojen menetykset

Tuoreessa oikeuskäytännössä (KHO 2018:11) on ollut esillä kysymys vertaislainan arvopaperiluonteesta ja siitä, voidaanko vertaislainan luovutukseen ja lopulliseen arvonmenetykseen sovel-

²⁵⁶ HE 46/2016 vp, s. 13 ja 17–18; Euroopan komissio 2016, s. 7. Ks. myös Verohallinto 2019b.

²⁵⁷ Päläs ja Manninen ovat tarkastelleet vertaisluotoista aiheutuneiden menetysten tuloverokohtelua myös luottosopimuksen olosuhteet huomioivasta sopimusoikeudellisesta näkökulmasta käsin: *Aidossa vertaisluottotilanteessa* luottosopimus on sijoittajan ja luotonottajan välinen, jolloin sijoittajalle luotonantajana muodostuu saamisoikeus luotonottajaa kohtaan. Tällöin alusta toimii ainoastaan luotonvälittäjänä. Sen sijaan ns. *epäaidossa vertaisluottotilanteessa* alusta käyttää tosiasiallisesti luotonottajaan kohdistuvia velkojan oikeuksia, ja alusta on tosiasiallinen luotonantaja. Tällöin sijoittajan osalta on enemmän kyseessä sijoitus-toiminta kuin luotonanto, eikä sijoittajan ja luotonottajan välillä ole lainkaan sopimussuhdetta. Sijoittajan ainoa sopimuskumppani on alusta, ja sijoittajan saamisoikeus kohdistuu alustaan (ei luotonottajaan). Sijoittajan ja alustan välisen velkasuhteen voidaan kuitenkin katsoa olevan velkakirjaan perustuva suhde. Myös tällöin sijoittajan saamisoikeuden luonne arvopaperina ratkaistaan sen mukaan, täyttääkö saaminen siviilioikeudellisesti arvopaperin edellytykset. Päläs – Manninen 2019, s. 221–225.

²⁵⁸ HE 46/2016 vp, s. 17–18 ja 105; Nieminen – Nykänen 2018, s. 16–17.

²⁵⁹ Nykänen 2018a, s. 1.

²⁶⁰ HE 46/2016 vp, s. 64.

²⁶¹ Nieminen – Nykänen 2018, s. 17.

²⁶² HE 46/2016 vp, s. 64; TEM 2017, s. 13.

taa luovutusvoittoverosäännöksiä. Tapauksessa yksityishenkilön oli tarkoitus sijoittaa velkakirjamuotoisiin vertaislainoihin sähköisen markkinapaikan kautta, jolloin verkkopalvelu hajautti sijoitukset eri velallisten kesken. Velkojan ja velallisen henkilöllisyydet jäivät toisilleen tuntemattomiksi. Verkkopalvelu vastasi hakijan puolesta mahdollisista velkojen perintätoimista. Mikäli saatava ei saatu perittyä ulosoton kautta, saatava kirjattiin luottotappioksi ulosottoviranomaisen antaman varattomuustodistuksen perusteella. KHO:n mukaan kyseiset vertaislainsijoitukset olivat sellaista omaisuutta, jonka luovutuksesta voitiin vahvistaa luovutustappio (TVL 50.1 §), ja juoksevina velkakirjoina ne olivat myös arvopapereita, joiden lopullinen arvonmenetykset rinnastettiin luovutustappioon (TVL 50.3 §:n 2 kohta).

Ratkaisussa KHO 2018:11 käsiteltiin tuloverolain arvopaperikäsitteen ja myös omaisuuden käsitteen tulkintaa. Ratkaisun perusteluiden mukaan lainkohtien (TVL 50.1 § ja 50.3 § 2 k) läheisen yhteyden vuoksi niiden soveltamisedellytyksiä ja niissä mainittujen omaisuuden ja arvopaperin käsitettä on tarkasteltava yhdessä. KHO totesi, että velkakirjalain 11.2 §:n mukaan myös sellaista velkakirjaa, josta ei käy ilmi kenelle maksu on suoritettava, on pidettävä haltijavelkakirjana ja siten siviilioikeudellisesti arvopaperina. Tämän vuoksi asiassa oli KHO:n mukaan erityisesti kyse siitä, onko omaisuuden ja arvopaperin käsitteitä tuloverolaissa tulkittava niiden vero-oikeudellinen asiayhteys huomioiden toisin kuin siviilioikeudessa.

Ratkaisun perusteluissa KHO toi esiin, että nykyisen tuloverolain ja sitä edeltävän tuloverolain-säädännön²⁶³ esitöiden²⁶⁴ perusteella luovutusvoittoverotuksen uudistuksen tavoitteena on ollut luovutusvoittojen verotuksen (veropohjan) laajentaminen. Esitöistä ei ilmene, että omaisuuden käsitettä olisi ollut tarkoitus muuttaa. Esitöiden perusteella ei voida KHO:n mukaan myöskään päätellä, että arvopaperin lopullisen arvonmenetyksen osalta arvopaperin käsitettä tulisi tulkita suppeasti. Ratkaisussa katsottiin, että TVL:n mukaisen arvopaperikäsitteen tulkinnassa merki-

²⁶³ Tulo- ja varallisuusverolaki 1043/1974, ja myöhempi 1240/1988.

²⁶⁴ HE 109/1988 vp ja HE 200/1992 vp.

tystä ei ole arvopaperimarkkinalain 2 luvun 1 §:ssä olevalla arvopaperin määritelmällä, sillä kyseisellä AML:n säännöksellä ei ole yhteyttä TVL:n luovutusvoittoverotusta koskeviin säännöksiin²⁶⁵. Nämä seikat huomioiden KHO katsoi, että TVL 50 §:n mukaisia omaisuuden ja arvopaperin käsitteitä oli tulkittava siten, että ne kattavat siviilioikeudellisesti juoksevina velkakirjoina pidettävät saamistodisteet²⁶⁶.

Ratkaisun KHO 2018:11 tilanteessa KHO piti vertaislainoja haltijavelkakirjoina ja siten arvopaperina²⁶⁷. Ratkaisun perusteella juoksevaan velkakirjaan perustuvan vertaislainan vastikkeellisesta luovutuksesta voidaan vahvistaa TVL 50.1 §:n mukainen luovutustappio, ja sen lopullinen arvomenetyks rinnastetaan luovutustappioon TVL 50.3 §:n 2 kohdan mukaisesti. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että kyseisen KHO:n ratkaisun perustelut huomioiden juoksevaa velkakirjaa pidetään muissakin kuin vertaislainaustilanteissa TVL 45.1 ja 50.1 §:n mukaisena omaisuutena ja TVL 50.3 §:n 2 kohdan mukaisena arvopaperina. TVL:n luovutusvoittoverosäännösten mukaisen omaisuuden ja arvopaperin käsitteen kannalta ei ole merkitystä, onko juokseva velkakirja laskettu yleiseen liikkeeseen vai ei.²⁶⁸ Siten luovutustappio voidaan vahvistaa kaikkien siviilioikeu-

²⁶⁵ VOVA oli valituksessaan viitannut AML 2:1:n arvopaperin määritelmään, jota kyseessä olevat vertaislainasopimukset eivät täyttäneet. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että TVL:n arvopaperin käsite on huomattavasti laajempi kuin AML:n arvopaperin määritelmä, joka kytkeytyy AML:n soveltamisalan (1:1) vuoksi arvopaperin liikkeelle laskuun, ks. Kartio 2001, s. 85; Nieminen – Nykänen 2018, s. 20 alaviite 85.

²⁶⁶ VOVA oli esittänyt valituksessaan, että vertaislainasopimus oli kahden osapuolen välinen lainasopimus, jota ei voida TVL:n mukaisessa verotuksessa pitää arvopaperina. VOVA:n mukaan vertaislainatoiminnan luonne sijoitustoimintana ei ollut riittävä peruste pitää vertaislainatoiminnan lainasopimuksia arvopaperina.

²⁶⁷ Päläksen ja Mannisen mukaan ratkaisun KHO 2018:11 tilanteessa näyttäisi kuitenkin olevan kyseessä epäaito vertaisluottotilanne, jossa sijoittajan ja luotonottajan välillä ei ole sopimussuhdetta, vaan todellisenä luotonantajana toimii *alusta*. Päläksen ja Mannisen mukaan KHO:n ratkaisu näyttäisi perustuvan vain suppealle velkakirjaoikeudelliselle tulkinnalle, jossa ei ole huomioitu sopimuskokonaisuuden tosiasiallisia olosuhteita. Tapauksessa KHO 2018:11 sijoittaja on tosiasiaassa *alustan* velkoja. Alustaan kohdistuva saamis-oikeus olisi siten ennemmin VKL 26 §:n mukainen *tavallinen velkakirja* (sijoittajan ja alustan välillä) kuin haltijavelkakirja (jotta kyseessä olisi haltijavelkakirja, sijoittajalla tulisi olla oikeus luovuttaa velkakirja ilman alustan suostumusta). Päläksen ja Mannisen mukaan ratkaisussa on siis saanut vähentää tavalliseen velkakirjaan perustuvan saamisen menetyksen TVL 50.3 §:n 2 kohdan mukaisena arvopaperin lopullisena arvomenetyksenä, vaikka tavallinen velkakirja ei ole siviilioikeudellisesti arvopaperi. Päläs – Manninen 2019, s. 227–228.

²⁶⁸ Nieminen – Nykänen 2018, s. 20–21. Myöskään ratkaisussa KHO 2013:117 arvioitaessa warranttien hankintamenon vähennyskelpoisuutta luovutustappiona TVL 50.1 §:n ja 50.3 §:n nojalla merkitystä ei annettu

dellisesti arvopapereina pidettävien velkakirjojen vastikkeellisista luovutuksista ja lopullisista arvomenetyksistä.²⁶⁹ Äskettäin annettu KHO:n päätös 2022:107 vahvistaa tulkintaa, jonka mukaan juoksevaa velkakirjaa pidetään TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuna arvopaperina²⁷⁰. Kyseisen päätöksen KHO 2022:107 olosuhteissa velkakirjat oli tosin liitetty arvo-osuusjärjestelmään.

Myös Verohallinnon ohjeistuksessa on päätös KHO 2018:11 huomioiden todettu, että juoksevan velkakirjan muotoiset verkkoalustojen kautta välitetyt vertaislainat sekä edelleen luovutettavissa olevat joukkorahoituslainat ovat arvopapereita. Siten kahden toisilleen tuntemattoman yksityishenkilön välisen vertaislainan lopullinen arvomenetys sekä joukkorahoituksena yritykselle annetun ja ehtojensa perusteella arvopaperiksi tulkittavan lainan lopullinen arvomenetys ovat vähennyskelpoisia luovutustappiona.²⁷¹

Nieminen ja Nykänen ovat arvioineet, että joukkorahoituksessa ja vertaislainauksessa velkakirjat olisivat ainakin pääsääntöisesti juoksevia velkakirjoja.²⁷² Toisaalta joukkorahoituslain esitöissä on arvioitu, että lainamuotoisessa joukkorahoituksessa käytetään i) pääasiassa sopimuksin tai sopimusmääräyksin siirtokelvottomiksi tehtyjä VKL 3 luvussa tarkoitettuja tavallisia velkakirjoja, mutta myös ii) VKL 2 luvun mukaisia juoksevia velkakirjoja eli haltija- tai määrännäisvelkakirjoja.²⁷³ **Päläksen ja Mannisen** mukaan vertaislainan arvopaperiluonteen arvioinnissa tulee huomioida velkakirjan siviilioikeudellisen luonteen ja luottoehtojen lisäksi sopimusosapuolten tosiasiallinen toiminta luottosuhteessa.²⁷⁴

sille, että siirtokelpoisia ja listattavissa olevia warrantteja ei ollut listattu julkisen kaupankäynnin kohteeksi, ks. Nykänen 2018a, s. 2. Warrantin vaihdantakelpoisuuden kannalta ei siten ollut oleellista merkitystä sillä, oliko warrantti listattu vai ei, ks. Nykänen – Rabinä 2014, s. 32.

²⁶⁹ Nykänen 2018a, s. 7.

²⁷⁰ Lisäksi julkaisemattoman ratkaisun KHO 9.9.2022 t. H2628 perusteluissa (k. 19) KHO on todennut, että vuosikirjaratkaisussa KHO 2018:11 on katsottu, että arvopaperin käsitettä TVL 50 §:ssä on tulkittava niin, että se kattaa siviilioikeudellisesti juoksevina velkakirjoina pidettävät saamistodisteet. (Julkaisemattomassa ratkaisussa KHO 9.9.2022 t. H2628 oli sen sijaan KHO:n mukaan kyseessä tavalliset velkakirjat, joita ei ollut katsottava TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitetuiksi arvopapereiksi.)

²⁷¹ Verohallinto 2019b, k. Vertaislainasaatavan ja joukkorahoituslainasaatavan arvomenetys; Verohallinto 2019d, k. 13.2.1.

²⁷² Nieminen – Nykänen 2018, s. 18.

²⁷³ HE 46/2016 vp, s. 80 ja 105.

²⁷⁴ Päläs – Manninen 2019, s. 214, 221–228 ja 234.

3.3.3 Tavalliseen velkakirjaan perustuvien joukko- ja vertaislainojen menetykset

Tavalliseen velkakirjaan perustuva joukkorahoitus- tai vertaislainasijoitus ei ole siviilioikeudellisesti arvopaperi, joten sitä ei pidetä myöskään TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuna arvopaperina, jonka menetys voitaisiin rinnastaa luovutustappioon.²⁷⁵ Tavalliseen velkakirjaan perustuvasta joukkorahoitus- tai vertaislainauksesta aiheutuvan menetyksen vähennyskelpoisuutta on siten arvioitava tulonhankkimismenona ratkaisun KHO 2014:21 perusteella.²⁷⁶

Ratkaisun KHO 2014:21 sovellettavuutta joukko- ja vertaislainauksesta aiheutuneisiin saatavien menetyksiin rajoittaa kuitenkin se, että kyseisessä ratkaisussa vähennyskelpoisuuden perusteena viitattiin verovelvollisen rahanlainaustoiminnan laajuuteen ja luonteeseen²⁷⁷. Joukko- ja vertaislainaukselle on sen sijaan tyypillistä, että sijoitukset voivat olla usein euromääräisesti pieniä.²⁷⁸

Harsu on esittänyt, että ratkaisun KHO 2014:21 perustelua toiminnan laajuudesta tulisi tulkita siten, että sille annetaan merkitystä ainoastaan osoituksena vakaasta tulonhankkimistarkoituksesta.²⁷⁹ Vastaavanlaisesti **Nieminen ja Nykänen** toteavat, että pienimuotoinenkin toiminta on tulonhankkimistoimintaa, kunhan tosiasiallisena tarkoituksena on tulon hankkiminen. Siten kyseessä on tulonhankkimistoiminta, kun verovelvollinen sijoittaa varojaan joukko- tai vertaislainauksella rahoitettaviin tavallisiin velkakirjoihin, koska tällöin verovelvollinen on antanut rahaa lainaksi (pääomatulona verotettavaa) korkotuloa vastaan.²⁸⁰ **Päläs ja Manninen** katsovat, että menon vähennyskelpoisuutta ei tulisi arvioida pelkästään toiminnan euromääräisten summien perusteella, vaan keskeistä on juuri vakaa tulonhankkimistarkoitus. Vertaisluotoissa ei ole kyse

²⁷⁵ Vastaavasti myös Verohallinto 2019b, k. Vertaislainasaatavan ja joukkorahoituslainasaatavan arvonmenetys; Verohallinto 2019d, k. 13.2.2.

²⁷⁶ Nieminen – Nykänen 2018, s. 22; Päläs – Manninen 2019, s. 231.

²⁷⁷ Samoin julkaisemattomassa ratkaisussa KHO 14.11.2017 t. 5903, ks. Nieminen – Nykänen 2018, s. 23.

²⁷⁸ Nieminen – Nykänen 2018, s. 22–24; Päläs – Manninen 2019, s. 232–234.

²⁷⁹ Harsu 2018, s. 323–324.

²⁸⁰ Nieminen – Nykänen 2018, s. 22–24.

elantomenoista tai verojärjestelmälle vieraiden etujen saamisesta, minkä vuoksi kyseisten tappioiden tulisi olla aina vähennyskelpoisia.²⁸¹

Ratkaisun KHO 2014:21 soveltamisalaan liittyen oikeuskirjallisuudessa on myös esitetty, että vertaislainaustoiminta voidaan katsoa laajaksi vertaisluotonannolle tyypillisen velallisyjoukon suuren määrän perusteella: esimerkiksi useampi 1 000 euron sijoitus voidaan kukin pilkkoa sataan erilliseen 10 euron lainaan, jolloin myös maksujen transaktioita on paljon. Tällöin toimintaa ei voida pitää pienimuotoisena muutoin kuin euromääräisesti. Kuitenkin pienten rahamäärien sijoittamista tavallisina velkakirjoina voidaan pitää tulkinnallisesti ongelmallisena sijoittajan kannalta, jos toimintaa ei katsota laajamuotoiseksi velallisten ja transaktioiden määrien perusteella. Tällä hetkellä vertaisluottosijoittajat voivat joutua eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, miten toiminnan laajuutta arvioidaan.²⁸² KHO:n 2014:21 päätöksessä oli kyseessä erityisesti suuret pääomat ja suuret korkotuotot, joten pelkästään velallisten ja transaktioiden suuri määrä ei ole suoraan verrannollinen KHO:n päätöksen olosuhteisiin, jos lainaustoiminnan euromäärät ovat selvästi pienemmät kuin ratkaisussa KHO 2014:21.

3.4 Joukkovelkakirjalainat

Joukkovelkakirjoja voivat laskea liikkeeseen julkisyhteisöt ja kirjanpitovelvolliset (VKL 34.1 §). Joukkovelkakirjalainat määritellään juoksuajaltaan²⁸³ pitkäaikaisiksi haltijavelkakirjoiksi, joissa lainan kokonaismäärä on jaettu useisiin pieniin osiin velkakirjoiksi.²⁸⁴ Joukkovelkakirjat ovat siis haltijavelkakirjoina juoksevia velkakirjoja VKL 11 §:n perusteella.²⁸⁵ Joukkovelkakirja voi olla vaihtuva-, kiinteä- tai nollakorkoinen tai indeksidonnainen.²⁸⁶

²⁸¹ Päläs – Manninen 2019, s. 233.

²⁸² Päläs – Manninen 2019, s. 233–234.

²⁸³ Juoksuajalla tarkoitetaan laina-aikaa, jonka aikana laina maksetaan takaisin, Fasoúlas – Manninen – Niiranen 2019, s. 49.

²⁸⁴ Fasoúlas – Manninen – Niiranen 2019, s. 49; Verohallinto 2020a, k. 2.1.

²⁸⁵ Ks. myös esim. Nykänen – Rabinä 2013, s. 46; Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 344; Nykänen – Nieminen 2021, s. 658.

²⁸⁶ Fasoúlas – Manninen – Niiranen 2019, s. 49; Verohallinto 2020a, luku 2.

TVL:ssä ei ole erillisiä velkakirjan arvonmuutoksia koskevia säännöksiä²⁸⁷, joten joukkovelkakirjalainojen luovutusvoittoihin ja -tappioihin sovelletaan lähtökohtaisesti TVL:n yleisiä luovutusvoitoverosäännöksiä (TVL 45.1 § ja 50 §).²⁸⁸ Myös joukkovelkakirjan lopullinen arvonmenetys velallisen konkurssin vuoksi tai lainasopimukseen kirjatun ehdon vuoksi on vähennyskelpoinen luovutustappiona TVL 50.3 §:n nojalla silloin, kun joukkovelkakirja on arvopaperi.²⁸⁹

Oikeuskirjallisuudessa joukkovelkakirjalainojen on todettu olevan arvopapereita ainakin silloin, kun ne ovat yleisesti liikkeeseen laskettuja ja vaihdantakelpoisia.²⁹⁰ Myös Verohallinnon ohjeessa katsotaan, että joukkovelkakirjalainan laskeminen yleiseen liikkeeseen on edellytys sille, että se on arvopaperi.²⁹¹ Tällöin joukkovelkakirjalainan lopullisesta arvonmenetyksestä esimerkiksi velallisen konkurssin vuoksi voidaan vahvistaa luovutustappio TVL 50.3 §:n 2 kohdan mukaisesti. Verohallinnon ohjeen mukaan, mikäli joukkovelkakirjaa ei ole laskettu yleiseen liikkeeseen, se ei ole arvopaperi, jolloin sen arvonmenetyksestä ei voida vahvistaa luovutustappiota. Tällaisessa tilanteessa joukkovelkakirjalainan lopullinen arvonmenetys voidaan vähentää (tulonhankkimismenona) vain silloin, kun olosuhteet vastaavat KHO:n päätöksen 2014:21 olosuhteita.²⁹²

²⁸⁷ Ainoat joukkovelkakirjoihin liittyvät TVL:n säännökset 45.2 § ja 47.3 § koskevat optiolainan ja vaihtovelkakirjalainan omistujan ja hankintamenon laskemista, ks. tarkemmin esim. Nykänen – Nieminen 2021, s. 532–534 ja 594–596.

²⁸⁸ Nykänen – Rabinä 2013, s. 319; Verohallinto 2020a, k. 3.1. Ks. tarkemmin joukkovelkakirjalainojen eri tyypeistä sekä niiden juoksevan tulon verotuksesta ja luovutusvoitoverotuksesta esim. Fasoúlas – Manninen – Niiranen 2019, luku 4; Verohallinto 2020a. Tässä tutkielmassa näitä kysymyksiä ei tarkastella, koska tutkielma koskee lainasaamisten *menetysten* vähennyskelpoisuutta.

²⁸⁹ Fasoúlas – Manninen – Niiranen 2019, s. 57; Verohallinto 2020a, k. 3.1, 3.1.1 ja 3.1.2.

²⁹⁰ Ks. esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 293.

²⁹¹ Vrt. Nykänen ja Rabinä, jotka ovat todenneet, että tulkinta, jonka mukaan vain yleiseen liikkeeseen lasketun joukkovelkakirjan arvonmenetyksestä voidaan vahvistaa luovutustappio, ei perustu lain säännökseen. Nykänen ja Rabinän mukaan on myös perusteltua tulkita, että muutkin juoksevat velkakirjat kuin yleiseen liikkeeseen lasketut ovat arvopapereita, joiden arvonmenetys on vähennyskelpoinen luovutustappiona. Nykänen – Rabinä 2013, s. 549–550. [Nykänen ja Rabinä ovat viitanneet joukkovelkakirjalainojen verotusta koskevaan vuoden 2013 Verohallinnon ohjeeseen A9/200/2013 (ks. Verohallinto 2013), jossa mainittu tulkinta (k. 2.1) joukkovelkakirjalainan arvopaperiluonteesta vastaa myös nykyisen Verohallinnon ohjeen, VH/3802/00.01.00/2020 (ks. Verohallinto 2020a) tulkintaa.] Nykänen – Rabinä 2013 jälkeen on julkaistu KHO:n päätös 2018:11, joka koski juoksevan velkakirjan muotoisten vertaislainojen arvonmenetystä.

²⁹² Verohallinto 2020a, k. 3.1, 3.1.2 ja 4.4.

Yleiseen liikkeeseen laskeminen tarkoittaa, että joukkovelkakirjalaina on suunnattu laajalle joukolle.²⁹³ Päätöksessä KHO 2010:66 vaihtovelkakirjalainan todettiin olevan arvopaperi, mutta päätöksestä ei käy ilmi, että kyseinen vaihtovelkakirjalaina olisi suunnattu laajalle joukolle eli laskettu yleiseen liikkeeseen.²⁹⁴ Toisaalta nimenomaan vaihtovelkakirjalainaan liittyy myös oman pääoman piirteitä, kun taas yleisemmin joukkovelkakirjalainat ovat pääsääntöisesti vieraan pääoman ehtoisia²⁹⁵. Ratkaisun KHO 2010:66 pääasia ei tosin koskenut vaihtovelkakirjalainan arvopaperiluonnetta²⁹⁶, mutta ratkaisun perusteluissa kuitenkin todettiin selkeästi, että kyseessä ollut vaihtovelkakirjalaina oli arvopaperi.²⁹⁷ Joukkovelkakirjalainan arvopaperiluonteesta ei ole julkaistua oikeuskäytäntöä muutoin kuin päätöksen KHO 2010:66 perusteluissa todetuilta osin.

Oikeuskirjallisuudessa on myös esitetty, että joukkovelkakirjalainoja voidaan juoksevana velkakirjoina pitää arvopapereina *riippumatta* siitä, onko niitä laskettu yleiseen liikkeeseen.²⁹⁸ Päätöksen KHO 2018:11 perusteluissa KHO totesi, että TVL 50 §:n arvopaperin käsite kattaa siviilioikeudellisesti juoksevana velkakirjoina pidettävät saamistodisteet. Lisäksi TVL:n mukaisen arvopaperin käsitteen tulkinnassa ei ole merkitystä arvopaperimarkkinalain mukaisella arvopaperin käsitteellä²⁹⁹. Tällä perusteella esimerkiksi **Nykänen ja Nieminen** katsovat, että juokseva velkakirja on TVL:ssä tarkoitettu arvopaperi riippumatta siitä, onko se laskettu yleiseen liikkeeseen vai ei.³⁰⁰

²⁹³ Fasoúlas – Manninen – Niiranen 2019, s. 49.

²⁹⁴ Tapauksessa KHO 2010:66 A oli myynyt C Oy:lle osakkeita. Kauppahinnasta osa jäi velaksi. Velaksi jääneen kauppahinnan osasta (2 000 000 mk) C Oy otti A:lta vaihtovelkakirjalainan.

²⁹⁵ Joukkovelkakirjalainat ovat pääsääntöisesti liikkeellelaskijan vierasta pääomaa. Osa joukkovelkakirjalainoista on välirahoitusmuotoisia, jolloin niihin liittyy myös oman pääoman piirteitä – esimerkiksi vaihtovelkakirjalainaan sisältyy oikeus vaihtaa laina velallisyhtiön osakkeisiin. Ks. esim. Mähönen – Villa 2020, s. 399–401; Leppiniemi – Lounasmeri 2021, k. 4. Rahoitusmarkkinat > Vieras pääoma >> Vieraan pääoman sitoumukset ja > Välirahoitus.

²⁹⁶ Valitus koski A:n myymien osakkeiden luovutusvoiton määrän laskemista.

²⁹⁷ Ks. myös esim. Nykänen – Råbinä 2013, s. 63; Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 289. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on viitattu kyseiseen päätökseen KHO 2010:66, kun on todettu joukkovelkakirjan olevan arvopaperi, ks. Råbinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 344.

²⁹⁸ Nykänen – Råbinä 2013, s. 549–550; Nykänen – Nieminen 2021, s. 658.

²⁹⁹ Yleiseen liikkeeseen lasku useiden samansisältöisten oikeuksien kanssa on *arvopaperimarkkinalain* edellytys arvopaperille (AML 2:1). Siviilioikeudellinen arvopaperin käsite on laajempi kuin AML:n mukainen arvopaperin määritelmä, ja esimerkiksi yksittäinen haltijavelkakirja on siviilioikeudellisesti arvopaperi, vaikka se ei ole sitä AML:n mukaan. Kartio 2001, s. 85; Päläs – Manninen 2019, s. 217–218.

³⁰⁰ Nykänen – Nieminen 2021, s. 658.

Edellä todetun mukaisesti TVL:n arvopaperikäsitteen tulkintaa on linjattu päätöksessä KHO 2018:11, jossa juoksevan velkakirjan muotoisia vertaislainoja pidettiin TVL 50 §:n mukaisina arvopapereina. Lisäksi päätöksessä KHO 2022:107 riidatonta oli, että siinä kyseessä olevat arvo-osuus pohjaiseen velkakirjaohjelmaan kuuluvat juoksevat velkakirjat olivat TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuja arvopapereita³⁰¹. Päätöksen KHO 2022:107 tilanteessa juoksevat velkakirjat oli siis liitetty arvo-osuusjärjestelmään, eli ne oli tarkoitettu laskettavaksi yleiseen liikkeeseen³⁰². Lisäksi ne olivat joukkovelkakirjalainan muotoisia velkakirjoja³⁰³.

Arvo-osuusjärjestelmään liittämättömien joukkovelkakirjalainojen arvopaperiluonteen osalta oikeustilaa selkeyttäisi, jos asiasta julkaistaisiin KHO:n päätös. Tällöin varmistuisi tulkinta siitä, voidaanko myös sellaisen joukkovelkakirjalainan, jota ei ole laskettu yleiseen liikkeeseen, lopullinen arvomenetys vähentää luovutustappiona TVL 50.3 §:n 2 kohdan nojalla. Vai ratkaistaanko tällaisen joukkovelkakirjalainan vähennyskelpoisuus tulonhankkimismenona päätöksen KHO 2014:21 edellytysten mukaisesti.

3.5 Takaustappiot

3.5.1 Vähennyskelpoisuuden arviointi tulonhankkimismenona

Takaus on sitoumus, jolla sitoumuksen antaja eli takaaja ottaa vastatakseen velkojalle toisen henkilön velvoitteesta eli päävelallisen velasta [takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetun lain (361/1999, TakausL) 2 §:n 1 k]³⁰⁴. Eryteisesti pienyhtiöissä osakkeenomistajat saattavat antaa takauksen yhtiön nimissä oleviin lainoihin. Yhtiön lainan takaajana voi toki olla muukin henkilö

³⁰¹ Ks. päätöksen KHO 2022:107 perustelut k. 11.

³⁰² Ks. tarkemmin arvo-osuusjärjestelmästä esim. Euroclear 2021.

³⁰³ Juoksevien velkakirjojen joukkovelkakirjaluonnetta ei mainita erikseen päätöksessä KHO 2022:107, mutta tämä seikka käy ilmi artikkelista Salmenhaara 2022, s. 438 (artikkelissa viitattu ratkaisu KVL 29/2021 on ollut VOVA:n valituksen kohteena päätöksessä KHO 2022:107).

³⁰⁴ Ks. tarkemmin takauksen oikeudellisesta luonteesta esim. Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 151–154.

kuin osakas. Mikäli takaajana olevan osakkaan tai muun henkilön takausvastuu realisoituu esimerkiksi yhtiön konkurssin vuoksi, joutuu takaaja maksamaan yhtiön velkojen lyhennykset³⁰⁵ velkojalle. Tällöin takaajalle muodostuu takautumis- eli regressio-oikeus päävelallista kohtaan, sillä TakausL 28 §:n mukaan takaajalla on oikeus saada velalliselta takauksen perusteella velkojalle suorittamansa päävelan määrä. Mikäli yhtiö eli alkuperäinen velallinen on lopullisesti maksukyvytön, syntyy takaajalle takausvastuun realisoitumisesta lopullinen menetys eli takaustappio.³⁰⁶

Oikeuskirjallisuudessa on oikeuskäytäntöön viitaten todettu, että (muun omaisuuden kuin arvopaperin) lopullista arvonmenetystä voidaan pitää TVL:n mukaisessa verotuksessa vähennyskelpoisena, mikäli sitä voidaan pitää tulonhankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneena menona. Tällöin olennaista on, että menolla/menetyksellä on riittävän selkeä ja läheinen yhteys verovelvollisen tulonhankintaan.³⁰⁷

Takaustappiot voivat liittyä verovelvollisen tulonhankintaan joko suoraan tai välillisesti³⁰⁸. Mikäli verovelvollinen saa antamansa takauksen perusteella takauspalkkiota alkuperäiseltä velalliselta, takaustappiolla on suora ja välitön yhteys verovelvollisen tulonhankintaan. Tällöin takaajalla on

³⁰⁵ Takausvastuun perusteella maksetut takausvelan *korot* on erikseen säädetty vähennyskelpoiseksi TVL 58 a §:n mukaisin edellytyksin. Vähennysoikeus koskee siis velan korkoja, ei velkapääoman lyhennyksiä. TVL 58 a §:n mukaisesti takaajalla ja muulla vakuuden asettajalla on oikeus vähentää vain sellaiset korot, jotka alkuperäisellä velallisella olisi ollut oikeus vähentää elinkeinotoimintaan tai maatalouteen kohdistuvina korkoina. Takausvelan korkoina ei siten voida vähentää korkoja, jotka alkuperäisellä velallisella kohdistuivat muuhun tulonhankkimistoimintaan, esimerkiksi sijoitustoimintaan. HE 129/1998 vp, s. 8.

³⁰⁶ Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 301–303. Kun takaaja maksaa velan, hän tulee alkuperäisen velkojan sijaan ja hänestä tulee velkojalle kuuluneen saamisoikeuden omistaja. Siten velan maksaneella takaajalla on esimerkiksi päävelallisen konkurssissa sama asema kuin alkuperäisellä velkojallakin olisi ollut. Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 301–303 ja 308–310.

³⁰⁷ Ks. esim. Nykänen 2019b, k. 1 Menetysten ja erityisesti takaustappioiden vähennyskelpoisuudesta henkilökohtaisessa tulolähteessä. Yleisesti menetysten vähennyskelpoisuudesta menona ks. esim. Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 377; Nykänen – Nieminen 2021, s. 327–328; Nykänen 2022, s. 141.

³⁰⁸ Verovelvollinen on voinut antaa myös sellaisia takaussitoumuksia, jotka eivät liity tulonhankintaan. Tällaisia ovat esimerkiksi sukulaisten lainoihin annetut takaukset. Näiden osalta on tavallisesti kyse verotuksessa vähennyskeltottomista elantomenoista (TVL 31.4 §), ks. esim. Nykänen 2019b, k. 1 Menetysten ja erityisesti takaustappioiden vähennyskelpoisuudesta henkilökohtaisessa tulolähteessä; Nykänen 2022, s. 141. Ks. myös esim. KHO 29.4.2003 t. 1064 (LRS), jossa vuokraustoiminnan tappiot olivat vähennyskeltottomia elantomenoja, koska alle käyvän hinnan tapahtuneen vuokrauksen katsottiin tapahtuneen ensisijaisesti muista syistä (perhesyistä) kuin tulonhankkimisen tarkoituksessa.

tarkoitus saada veronalaista tuloa eli takauspalkkiota³⁰⁹ takaamalla toisen osapuolen velan. Takauksen antamisella voi vaihtoehtoisesti olla välillinen yhteys verovelvollisen tulonhankintaan; tämä on tilanne silloin, kun verovelvollinen saa tuloa yhtiöstä, jonka lainaan on antanut takauksen.³¹⁰

Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että TVL:n mukaan verotettavan osakkaan yhtiölleen antaman takauksen perusteella realisoitunut takaustappio tai panttina annetun omaisuuden menetys ei ole osakkaalle vähennyskelpoinen tulonhankkimismeno (KHO 2019:6, KHO 2000:5, KHO 1985 B II 576, KHO 8.12.1982 t. 5529). Vastaavasti vastuunalaisen yhtiömiehen vastattaviksi jääneitä konkurssiin menneen kommandiittiyhtiön velkojen pääomia ei ole pidetty yhtiömiehen verotuksessa vähennyskelpoisina menoina (KHO 1993 B 522).^{311 312}

Esimerkiksi tuoreessa KHO:n ratkaisussa 2019:6 oli kyseessä tilanne, jossa A oli saanut elantonsa B Oy:stä, jonka osakekannan hän omisti kokonaan. A oli antanut yhtiön liiketoiminnan tukemiseksi pantteja ja takauksia yhtiön veloista. B Oy:n jouduttua konkurssiin A oli takausvastuunsa perusteella joutunut maksamaan B Oy:n velkoja. KHO hylkäsi A:n vaatimuksen pantin ja takaussitoumusten perusteella suoritettujen määrien vähentämisestä A:n tulonhankkimiskuluina. KHO:n päätöksen perusteluiden mukaan *A ei ollut itse* harjoittanut sitä elinkeino- ja ansiotoimintaa, jota hänen takaussitoumustensa oli tarkoitus edistää. A:n pantti- ja takaussitoumusten perusteella suorittamia yhtiön velkojen pääomien maksuja ei tämän vuoksi voitu pitää A:n omaan tulonhankkimistoimintaan liittyvinä menoina eikä siten hänen tuloverotuksessaan vähennyskelpoisina tulonhankkimismenoina.³¹³ Koska kyseessä ei ollut A:n omaan tulonhankkimistoimintaan liittyvät

³⁰⁹ Takauspalkkio on joko pääomatuloa (reaalivakuus) tai ansiotuloa (henkilötakaus, KHO 20.6.1994 t. 2895 (ATK)). Ks. esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 378.

³¹⁰ Nykänen 2019b, k. 1 Menetysten ja erityisesti takaustappioiden vähennyskelpoisuudesta henkilökohtaisessa tulolähteessä.

³¹¹ Ks. myös esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 346; Nykänen 2019b, k. 3 Ratkaisun arviointia; Nykänen 2022, s. 141–142.

³¹² EVL-tulolähteessä takaustappio on vähennyskelpoinen vastaavasti kuin lainasaamisen menetys. Takaustappio saadaan vähentää kuitenkin vasta sinä verovuonna, kun takaajan päävelalliselta oleva regressisaaminen on osoitettu arvottomaksi. Verohallinto 2020b, k. 4.2 Takaustappio.

³¹³ Vastaavasti esim. KHO 1985 B II 576.

menot, asiassa ei ollut KHO:n mukaan merkitystä A:n vaatimuksessaan viittaamalla KHO:n ratkaisulla 2014:21, jossa saatavan menetys katsottiin luonnollisen henkilön vähennyskelpoiseksi tulonhankkimismenoksi³¹⁴.

Vanhemmasta oikeuskäytännöstä mainittakoon ratkaisu KHO 8.12.1982 t. 5529. Kyseisessä tapauksessa osakeyhtiön toimitusjohtajana toiminut pääosakas oli antanut yhtiön hyväksi pantin, joka realisoitiin yhtiön konkurssin yhteydessä. Tästä johtunutta menetystä ei pidetty osakkaan henkilökohtaisen tulon hankkimisesta johtuneena eikä muullakaan perusteella vähennyskelpoisena, koska panttauksen välitön tarkoitus oli yhtiön toiminnan turvaaminen.

Siten oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta, että osakkaan takaustappion ja tulonhankkimisen välistä liityntää ei ole pidetty riittävän läheisenä siitä huolimatta, että osakas on saanut tuloja yhtiöstä, jonka veloille on antanut takauksen. Oikeuskäytännön perusteella takaustappioiden vähennyskeltvottomuuden kannalta olennaista on se, että takausvastuun perusteella syntyneet menetykset eivät ole liittyneet verovelvollisen omaan henkilökohtaiseen tulonhankkimistoimintaan. **Nykänen** on todennut, että vaikka tämä oikeuskäytännön tulkintalinja on yksiselitteinen, se on kuitenkin hyvin muodollinen. – Yhtiöstään tuloja saavan osakkaan takaustappioilla on kuitenkin vähintään välillinen yhteys osakkaan tulonhankintaan, ja selvää on, että osakas on antanut takaussitoumuksen tarkoituksenaan varmistaa tulon saaminen omistamastaan yhtiöstä.³¹⁵

Takaustappioita koskevista oikeustapauksista ei käy ilmi, että takaaja olisi saanut antamansa takauksen perusteella takauspalkkiota eli korvausta kantamastaan riskistä³¹⁶. Oikeustila on siis avoin sen suhteen, että olisiko tulkinta erilainen, jos takaajalle olisi maksettu takauspalkkiota. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että mikäli takauspalkkiota on maksettu, saattaa takaustappio olla vähennyskelpoinen. Tällaisessa tilanteessa takaustappiolla olisi välitön yhteys takaajana olevan verovelvollisen omaan tulonhankintaan, koska takauksen antamisella on ollut tarkoitus

³¹⁴ Tapauksessa KHO 2014:21 luonnollinen henkilö oli korkotulojen saamisen tarkoituksessa *itse* harjoittanut sitä rahanlainaustoimintaa, josta saatavan menetys oli aiheutunut.

³¹⁵ Nykänen 2019b, k. 3 Ratkaisun arviointia; Nykänen 2022, s. 142.

³¹⁶ Ks. myös Aurejärvi – Hemmo 2004, s. 179–180.

saada tuloa suoraan takaajalle itselleen takauspalkkion muodossa. Tällöin vähennyskelpoisuutta puoltavalle tulkinnalle voidaan hakea johtoa myös KHO:n lainasaatavan menettämistä koske- vasta ratkaisusta 2014:21. Jotta kyseessä olisi todellinen ja aito tulonhankkimistarkoitus, takaus- palkkio tulee maksaa markkinaehtoisesti eli samoin perustein kuin toisistaan riippumattomien osapuolten välillä toimittaisiin. Mikäli takauspalkkion määrä olisi käypää korvausta alempi, ta- kauspalkkion osalta kyseessä ei olisi verovelvollisen todellinen tulonhankkimistarkoitus, jolloin takauspalkkiota ei ainakaan voitaisi pitää vähennyskelpoisena tulonhankkimismenona.³¹⁷

3.5.2 Huomioita luovutustappion näkökulmasta

Muun omaisuuden kuin arvopaperin lopullista arvonmenetystä ei voida pitää luovutustappiona vähennyskelpoisena, koska TVL 50.3 §:n 2 kohdan sanamuodon mukaan luovutustappioon rin- nastetaan vain arvopaperin lopullinen arvonmenetys.³¹⁸ Siten tuloverolain sanamuodon perus- teella takaustappioiden eli regressisaamisten lopulliset arvonmenetykset eivät voi olla vähennys- kelpoisia luovutustappioina, koska takaustappiot eivät ole arvopapereita.

Kuitenkin **Andersson, Linnakangas ja Frände** toteavat, että vaikka "[t]akaustappio lienee lähes aina henkilökohtaisista ansiotuloista luonnollisena vähennyksenä vähennyskelvoton", niin "[j]os- kus tällainen tappio voinee kuitenkin sisältyä arvopaperin luovutustappioon (TVL 50 §)."³¹⁹ He ei- vät kuitenkaan tarkemmin käsittele sitä, minkälaisissa tilanteissa takaustappio voisi olla osa arvo- paperin luovutustappiota, ja olisiko tällöin kyse TVL 50 §:n 1 momentin mukaisesta luovutustap- piosta (takaustappio osa arvopaperin hankintamenoa) vai 3 momentin mukaisesta arvopaperin lopullisesta arvonmenetyksestä. Tämä kysymys ei ole noussut esiin oikeuskäytännössä.

³¹⁷ Ks. Nykänen 2019b, k.1 Menetysten ja erityisesti takaustappioiden vähennyskelpoisuudesta henkilökoh- taisessa tulolähteessä ja k. 3 Ratkaisun arviointia; Nykänen 2022, s. 142.

³¹⁸ Ks. esim. Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2019, s. 345; Ossa 2020, s. 258–259.

³¹⁹ Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 407.

Nykänen nostaa esiin, ettei takauksen tai pantin antaminen omalle yhtiölle ole välttämättä verotuksellisesti tarkoituksenmukaista, sillä verotuksellisesti edullisempiakin vaihtoehtoja on olemassa: Mikäli osakas esimerkiksi ottaa lainan omissa nimissään ja joko sijoittaa lainatut varat yhtiön omaan pääomaan tai lainaa varat yhtiölle pääomalainana (OYL 12 luku), kasvattaa sijoitus/pääomalaina osakkaan omistamien osakkeiden hankintamenoa ja tulee siten vähennetyksi osana osakkeiden lopullista arvonmenetystä esimerkiksi yhtiön konkurssissa (TVL 50.1 §, 50.3 §:n 2 k).³²⁰ Lainattujen varojen lopullisen arvonmenetyksen verovähennyskelpoisuuden näkökulmasta katsottuna siten esimerkiksi yhtiön ainoan osakkaan olisi kannattavampaa ottaa velka omissa nimissään kuin yhtiön nimissä.

³²⁰ Nykänen 2019b, k. 3 Ratkaisun arviointia.

4 Oikeusvertailevat näkökulmat

4.1 Ruotsi

Ruotsin tuloverolain (inkomstskattelag 1999:1229, IL) mukaan luovutusvoittona ja luovutustappiona pidetään voittoja ja tappioita, jotka syntyvät omaisuuden luovutuksen (avyttring) kautta (IL 41:2). Vain todelliset luovutustappiot ovat vähennyskelpoisia (IL 44:23, 42:1.2), eli luovutushinnan tulee olla käypä³²¹. Vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on myös, että luovutustappio on lopullinen (IL 44:26.2). Elantomenot eivät ole vähennyskelpoisia (IL 9:2). Elantomenojen vähennyskeltottomuus koskee myös luovutustappioita³²². Joukkorahoitukseen liittyvien tulojen, menojen, tappioiden ja menetysten tuloverotukseen sovelletaan yleisiä säännöksiä.³²³

IL 44:3:n mukaan omaisuuden luovutuksena pidetään myyntiä, vaihtoa ja vastaavaa omaisuuden luovuttamista. IL:ssä tarkoitettuna omaisuuden luovutuksena pidetään oikeustoimea, jossa omaisuuden omistaja vaihtuu lopullisesti.³²⁴ Tätä luovutuksen käsitettä on kuitenkin tulkittu laajasti – joissakin tapauksissa luovutuksena on pidetty myös tilannetta, jossa omaisuus on sammunut omistajan hallussa ilman, että omaisuus on vaihtanut omistajaa.³²⁵ Oikeuskäytännössä (RÅ³²⁶ 2009 ref. 41) luovutustappion vähentämiseen oikeuttavana luovutuksena on pidetty esimerkiksi juuri ennen konkurssia tehtyä osakkaan arvottomaksi muuttuneen saamisen muuntamista osakkaan ehdottomaksi lisäsijoitukseksi³²⁷ yhtiöön.³²⁸ Ruotsin tuloverolain mukaan saatavien osalta

³²¹ Rabe – Hellenius 2011, s. 151.

³²² Ks. esim. Skatteverket 2022c, k. Skattepliktiga och avdragsgilla > Personliga levnadskostnader.

³²³ Ks. esim. SOU 2018:20, s. 140; Skatteverket 2022b, k. Allmänna regler gäller.

³²⁴ Prop. 1989/90:110, s. 392.

³²⁵ Prop. 1989/90:110, s. 392 ja 710. Ks. myös esim. Ruotsin korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen RÅ 2009 ref. 41 perustelut, k. Skälen för Regeringsrättens avgörande.

³²⁶ Regeringsrättens årsbok (RÅ). Ruotsin korkein hallinto-oikeus oli nimeltään Regeringsrätten 31.12.2010 saakka, ks. esim. HFD 2022, k. 2011 Regeringsrätten blir Högsta förvaltningsdomstolen.

³²⁷ Kyseessä on osakkaan ilman ehtoja tekemä lisäsijoitus, johon ei sisälly vaatimusta takaisinmaksusta. Tällainen sijoitus voidaan lähimmin rinnastaa osakkaan tekemään puhtaaseen pääomasijoitukseen. Skatteverket 2022a, k. Ovillkorat aktieägartillskott.

³²⁸ Rabe – Hellenius 2011, s. 146. Kyseisessä päätöksessä, RÅ 2009 ref. 41, korkein hallinto-oikeus totesi, että vaikka osakkaan saamista voitiin pitää arvottomana, saamisen muuntamisen voitiin katsoa merkitsevän verotuksellisesti saamisen luovutusta, joka oikeutti luovutustappion vähentämiseen.

luovutuksena pidetään lisäksi sitä, kun saatavan omistaja saa maksun saatavastaan (IL 44:4 kohta 1). Tällöin maksun vastaanottajan katsotaan luovuttaneen saatavansa.³²⁹ Saatavat eli saamisoi-
keudet määritellään IL 48 luvussa³³⁰. Lisäksi arvopaperi katsotaan luovutetuksi, jos sen liik-
keelle laskenut yhtiö asetetaan selvitystilaan tai konkurssiin, tai jos arvopaperi menettää lopulli-
sesti arvonsa arvopaperin liikkeelle laskeneen yhtiön purkamisessa, sulautumisessa tai fissiona
(IL 44:7 ja IL 44:8).

Luovutusvoittoverosäännöksiä ei voida soveltaa tilanteessa, jossa lainanantaja ei saa maksua
lainkaan esimerkiksi velallisen lopullisen maksukyvyttömyyden vuoksi, jolloin on kyseessä laina-
pääoman lopullinen menetys. Tätä ei katsota tuloverolaissa tarkoitetuksi luovutukseksi (IL 41:2,
44:3, 44:4 kohta 1), koska maksua velasta ei saada. Ruotsin Verohallinto on todennut saamiso-
ikeuksia koskevassa ohjeessaan, että esimerkiksi konkurssitilanteessa luovutustappio voidaan
vahvistaa vain arvopaperin lopullisesta arvonmenetyksestä. Sen sijaan muut saamiset kuin arvo-
paperit tulee luovuttaa esimerkiksi myymällä (IL 44:3), jotta luovutustappio vahvistetaan.³³¹

Jotta siis lainasaaminen katsotaan luovutetuksi IL:ssä tarkoitettulla tavalla esimerkiksi yhtiön kon-
kurssissa – ja luovutustappio siten vähennyskelpoiseksi – on saatavan oltava arvopaperi (IL 44:7
ja 44:8). Ennen vuoden 1990 lakimuutosta³³² Ruotsin tuloverolainsäädännössä osakkeiden lopul-
lista arvonmenetystä yhtiön konkurssissa ei pidetty luovutustappion vähentämiseen oikeutta-
vana luovutuksena. Tämä johti siihen, että arvottomia osakkeita myytiin symbolisella kauppahin-
nalla vain verotuksellisista syistä, eli vähennyskelpoisen luovutustappion saamiseksi. Tätä keino-
tekoista kauppaa pyrittiin torjumaan tuloverolakiin lisätyllä säännöksellä, jossa konkurssi rinnas-
tetaan arvopaperin luovutukseen (SIL 24.2 §, joka vastaa nykyistä IL 48:8:ää).³³³

³²⁹ Ks. Skatteverket 2022c, k. Avyttring > Betalning av skuld.

³³⁰ Saamisoikeuksia ovat muun muassa velkakirjat, ks. Skatteverket 2022d, k. Tillgångar som beskattas som svenska fordringsrätter.

³³¹ Skatteverket 2022d, k. När ska kapitalvinstbeskattning ske? > Konkurs och likvidation ja k. Fordringar på eget bolag > Konkurs. Ks. myös esim. Rabe – Hellenius 2011, s. 147. Vastaavasti on todettu vertaislainojen arvonmenetyksistä; jos velallinen ei maksa koko velkaa, velkojan saamisoikeus (luottotappio) on luovutus-
tappiona vähennyskelpoinen silloin, kun saamisoikeus *luovutetaan*, ks. Skatteverket 2016, s. 32–33.

³³² Lag om statlig inkomstskatt (1947:576, SIL) 24.2 § / 1990:651.

³³³ Prop. 1989/90:110, s. 392; Päätöksen RÅ 2002 ref. 106 perustelut, k. Regeringsrätten. Nykyistä tulovero-
lakia (IL) edeltävän tuloverolain (SIL) 24.2 §:ssä käytettiin nimitystä ”finansiell instrument”, ja nykyisessä IL

Ruotsin korkeimman hallinto-oikeuden (HFD) oikeuskäytännössä on tehty rajanvetoja saamisten arvopaperiluonteesta. Päätöksessään RÅ 2002 ref. 106 korkein hallinto-oikeus katsoi, että osakkaan tekemä *ehdollinen lisäsijoitus*³³⁴ ei ole arvopaperi. Tämän vuoksi osakkaan ei katsottu luovuttaneen sijoitusta yhtiön konkurssissa eikä osakas voinut siten vähentää luovutustappiota. Ehdollista lisäsijoitusta ei pidetty arvopaperina, jonka yhtiö aktiivisesti antaa, koska yhtiön rooli ehdollisen sijoituksen vastaanottajana on lähes passiivinen³³⁵.

Sen sijaan Ruotsin korkein hallinto-oikeus on päätöksissään RÅ 2004 ref. 142 ja RÅ 2005 not. 166 pitänyt yhtiön osakkaalle antamaa *velkakirjaa* tuloverolaissa tarkoitettuna **arvopaperina**, jolloin velkakirjan lopullinen arvonmenetys yhtiön konkurssissa rinnastetaan luovutustappioon oikeutavaan luovutukseen. Huomionarvoista on, että näissä oikeustapauksissa oli kyseessä *tavallinen velkakirja*³³⁶, ei siis juokseva velkakirja³³⁷. HFD:n mukaan velkakirja oli tehty ja dokumentoitu yhtiön aktiivisella toiminnalla, ja siten se oli katsottava annetun siten kuin arvopaperilta vaaditaan.³³⁸ Kun verrataan näitä varsinaisia velkakirjoja koskevia HFD:n päätöksiä edellä mainittuun osakkaan ehdollista lisäsijoitusta koskevaan HFD:n päätökseen, olennaista on **Östermanin** mukaan havaita, että osakkaan ehdollista sijoitusta ei tarvitse näyttää yhtiön taseessa velkana, toisin kuin varsinaiseen velkakirjaan perustuvaa velkaa.³³⁹

48:8:ssä nimitystä "värdepapper". Käsitteen merkitys ei ole kuitenkaan muuttunut, ja SIL:n aikaista oikeuskäytäntöä tältä osin voidaan soveltaa myös nykyään. Ks. Skatteverket 2009, k. 3 > Finansiellt instrument – värdepapper.

³³⁴ Ehdollisena tehtyyn osakkaan sijoitukseen sisältyy tavallisesti vaatimus takaisinmaksusta, mikäli yhtiön vapaan oman pääoman määrä mahdollistaa takaisinmaksun. Tällainen sijoitus on tietynlainen takasijainen laina. Skatteverket 2022a, k. Villkorat aktieägartillskott.

³³⁵ Yhtiön osakkeenomistajat päättävät yhtiökokouksessa ehdollisen sijoituksen takaisinmaksusta. Ks. tarkemmin ehdollisen sijoituksen luonteesta RÅ 2002 ref. perustelut k. Regeringsrätten.

³³⁶ Ks. päätöksen RÅ 2005 not. 166 perustelut.

³³⁷ Velkakirjatyypin luokittelu Ruotsin velkakirjalainsäädännössä on samantyyppinen kuin Suomessa. Ks. tarkemmin Ruotsin lainsäädännön mukaisesta tavallisesta velkakirjasta esim. Ingvarsson 2021, s. 95–96. Vrt. juokseva velkakirja, esim. Ingvarsson 2021, s. 93–94 ja 96–98.

³³⁸ Ks. myös Skatteverket 2022d, k. När ska kapitalvinstbeskattning ske? > Konkurs och likvidation >> Utgivet värdepapper.

³³⁹ Österman 2006, s. 218.

Österman on kuitenkin kommentoinut kyseistä tavallisten velkakirjojen arvopaperiluonnetta koskevaa oikeuskäytäntöä kriittisestikin.³⁴⁰ Östermanin mukaan nämä HFD:n päätökset ilmentävät lainsäädäntövallan siirtymistä lainsäätäjältä lainsoveltajalle, ja ovat seurasta siitä, että keskeistä arvopaperin käsitettä ei ole määritelty hyvin lainsäädännössä. Joka tapauksessa HFD:n oikeuskäytännön³⁴¹ perusteella on Östermanin mukaan selvää, että kaikkia saamisia, jotka on dokumentoitu ja konkretisoitu, on pidettävä IL:ssä tarkoitettuina arvopapereina.³⁴² Myös Ruotsin Verohallinnon kannanotossa, joka koskee omasta yhtiöstä olevien saatavien tappioita³⁴³ viitataan kyseiseen oikeuskäytäntöön. Kannanoton mukaan konkurssitilanteessa osakkaan saatava katsotaan luovutetuksi ja luovutustappio vahvistetaan, mikäli yhtiö on antanut saatavasta dokumentoidun velkakirjan. Vähennysoikeuden kannalta merkitystä ei ole sillä, onko kyseessä tavallinen velkakirja vai juokseva velkakirja. Luovutustappion vahvistamisen edellytyksenä ovat kuitenkin yleiset vaatimukset siitä, että tappio on todellinen ja lopullinen, eikä se saa olla elantomeno^{344, 345}. Koska HFD:n oikeuskäytäntö ja Ruotsin Verohallinnon kannanotto koskevat vain osakkaiden saatavia omista yhtiöistään, varmoja päätelmiä ei voitane tehdä muille kuin osakkaille annettujen velkakirjojen arvopaperiluonteesta.

HFD:n oikeuskäytännön mukaan myös velan anteeksiannosta johtuva menetys voi olla vähennykelpoinen: Päätöksessä RÅ 2010 ref. 34 yhtiön maksukyvyttömyyden vuoksi tehtyä akordia pidettiin luovutustappion vähentämiseen oikeuttavana luovutuksena osakasasemassa olleen luonnollisen henkilön verotuksessa. Kyseisen päätöksen mukaan akordin seurauksena lainanantaja luopui saamisestaan lopullisesti, ja oli siten oikeutettu luovutustappion vähentämiseen.³⁴⁶

³⁴⁰ Österman 2006, s. 217–219.

³⁴¹ Mm. RÅ 2002 ref. 105, RÅ 2004 ref. 142 ja RÅ 2005 not. 166.

³⁴² Österman 2006, s. 218.

³⁴³ Skatteverket 2009. Kannanotto koskee otsikkonsa mukaisesti vain osakkaiden saamisten tappioita.

³⁴⁴ Esimerkiksi lähipiirin omistamasta yhtiöstä olevan saamisen tappio katsotaan lähtökohtaisesti elantomenoksi ja tehdyn henkilökohtaisen suhteen vuoksi, ei tulonhankkimistarkoituksessa – jollei verovelvollinen muuta näytä. Tulonhankkimistarkoituksen olemassaoloa arvioidaan muun muassa sillä perusteella, olisiko ulkopuolinen tehnyt vastaavan sijoituksen kyseiseen yhtiöön, ja oliko sijoituksella sijoitushetkellä realistisia tulonodotuksia. Skatteverket 2009, k. 1b ja 4b.

³⁴⁵ Skatteverket 2009, k. 1, 4a ja 4b.

³⁴⁶ Ks. myös Skatteverket 2022e, k. Vad räknas som avyttring?

Muun muassa kyseiseen päätökseen viitaten Ruotsin Verohallinto katsoo kannanotossaan³⁴⁷, että mikäli henkilö akordin tai muun vastaavan velan anteeksiannon muodossa sitovasti ja lopullisesti luopuu ilman ehtoja³⁴⁸ saatavastaan, kyseistä luopumista pidetään luovutustappion vähentämiseen oikeuttavana luovutuksena – vaikka lainanantaja ei saa mitään vastiketta luopumisestaan. Vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on kuitenkin, että kyseessä ei ole lahja, perintö, ositus tai näitä vastaava vastikkeeton oikeustoimi, tai (muu) elantomeno.³⁴⁹ Siten mikäli henkilö luopuu saatavastaan muun kuin velallisen aidon maksukyvyttömyyden vuoksi, eli lahjoitustarkoituksessa, luovutustappiota ei tällöin vahvisteta. Lahjaolettama on lähtökohtana, jos velallinen kuuluu lainanantajan lähipiiriin (RÅ 1985 Aa 204, RÅ 2003 ref.12, RÅ 2003 not. 56). Lainanantajalla on tällöin näyttövelvollisuus siitä, että velan anteeksianto on tehty taloudellisista syistä (eikä intressiyhteyden vuoksi).³⁵⁰

Takaussitoumukseen perustuvan regressisaamisen *myynnistä* johtunutta luovutustappiota on pidetty vähennyskelpoisena oikeuskäytännössä (RÅ 2001 ref. 57). Julkaistua oikeuskäytäntöä ei sen sijaan ole siitä, saako regressisaamisen *lopullisen arvonmenetyksen* vähentää verotuksessa. Ruotsin Verohallinto on kuitenkin osakkaiden saamisten tappioita koskevassa kannanotossaan³⁵¹ ilmaissut käsityksensä asiasta: Kannanoton mukaan takaajan tulisi saada vähentää luovutustappio yhtiön konkurssista johtuneen regressisaamisen menetyksestä, mikäli alkuperäinen velka on perustunut sellaiseen dokumentoituun velkakirjaan, jota pidetään arvopaperina³⁵². Tällöin myös

³⁴⁷ Skatteverket 2010. Kyseistä kannanottoa ei ole rajattu koskemaan vain osakeyhtiön osakkaita, joten sen voidaan todeta koskevan yleisesti kaikkia luonnollisia henkilöitä, ks. Skatteverket 2010.

³⁴⁸ Luopuminen ei siten saa sisältää ehtoja, joiden perusteella saatava voisi vielä myöhemmin tulla voimaan/aktivoitua, ks. Skatteverket 2010, k. 4.

³⁴⁹ Skatteverket 2010.

³⁵⁰ Skatteverket 2010. Ks. myös Skatteverket 2022d, k. När ska kapitalvinstbeskattning ske? > Ackord ja k. Skattepliktig och avdragsgill del > Personlig levnadskostnad. Oikeuskäytännössä (RÅ 1985 Aa 204, RÅ 2003 ref.12, RÅ 2003 not. 56) on todettu, että yleisesti lähipiirille annetuille lainoille on ominaista, että laina on annettu henkilökohtaisen suhteen vuoksi, jolloin lainasta johtuva tappio on elantokustannusta, jollei vero-velvollinen näytä toisin. Skatteverket 2022c, k. Skattepliktiga och avdragsgilla > Återbetalning av lån med högre eller lägre belopp än det ursprungliga lånebeloppet ja > Personliga levnadskostnader.

³⁵¹ Skatteverket 2009.

³⁵² Skatteverket 2009, k. 3 ja k. 4a. Ks. myös edellä käsitellyt RÅ 2004 ref. 142 ja RÅ 2005 not. 166, joissa HFD on pitänyt yhtiön antamaa dokumentoitua tavallista velkakirjaa IL:ssä tarkoitettuna arvopaperina.

regressisaamisen voidaan kannanoton mukaan katsoa perustuvan arvopaperiin, jolloin sen lopullisen arvonmenetyksen tulisi olla luovutustappiona vähennyskelpoinen takaajalle. Tappion vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on kuitenkin, että kyseessä ei ole elantomeno eli esimerkiksi läheisen omistamalle yhtiölle henkilökohtaisen suhteen vuoksi annettu takaussitoumus (RÅ 2003 ref. 12).³⁵³

4.2 Tanska

Tanskassa muun muassa luonnollisten henkilöiden rahasaamisten tappioiden ja menetysten verotuksesta säädetään kursgevinstloven:ssa (1390/2022, KGL), joka koskee velkasaamisten, velkojen ja rahoitussopimusten voittojen ja tappioiden/menetysten verotusta. KGL 1 §:n 1 kohdan mukaan lakia sovelletaan muun muassa rahasaamisten, kuten joukkovelkakirjojen ja velkakirjojen, luovutuksesta ja lunastuksesta syntyneisiin voittoihin ja tappioihin/menetyksiin³⁵⁴. Lain soveltamisalaan kuuluvat kaikenlaiset rahasaatavat, myös yksityiset saatavat. Lain soveltamisedellytyksenä on, että kyseessä on todellinen saatava, josta velkoja voisi vaatia velalliselta suoritusta tuomioistuimessa.³⁵⁵ Lainapääoman takaisinmaksusta lyhennyksin ei realisoidu velkojalle verotettavaa tuloa³⁵⁶.

KGL 14.1 §:n³⁵⁷ mukaan lainasaamisten menetykset ovat vähennyskelpoisia, jos verovelvollisen koko vuoden nettotappiot/nettomenetykset ylittävät 2 000 DKK (noin 270 EUR³⁵⁸). Kun 2 000

³⁵³ Skatteverket 2009, k. 3 ja k. 4a.

³⁵⁴ KGL:ää sovelletaan sekä Tanskan kruunuissa oleviin saamisiin että ulkomaan valuutassa oleviin saamisiin, ks. Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.1.

³⁵⁵ Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.2.1, C.B.1.4.1 ja C.B.1.4.2.2.

³⁵⁶ Tell – Jensen 2015, k. 5.1.

³⁵⁷ KGL 14 §:ää sovelletaan muun muassa luonnollisen henkilön saamisiin. Sen sijaan KGL 13 §:ää sovelletaan silloin, jos luonnollinen henkilö harjoittaa rahoitukseen liittyvää elinkeinotoimintaa, jonka varoihin saamiset luetaan, ks. tarkemmin esim. Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.4.2.1.

³⁵⁸ Ks. esim. Kauppalehti valuuttamuunnin 2022.

DKK:n raja ylittyy, ovat tappiot ja menetykset koko määrästä vähennyskelpoisia.³⁵⁹ Vähennyskelpoisuus koskee saatavien luovutuksista ja lunastuksista syntyvien tappioiden lisäksi saatavien menetyksiä, jotka aiheutuvat velkojalle velallisen lopullisen maksukyvyttömyyden vuoksi. Velkojan menetyksen vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on, että menetyksen on todettu olevan lopullinen. Lopullisuus voidaan todeta esimerkiksi velallisyhtiön konkurssissa.³⁶⁰ Jos velallinen on luonnollinen henkilö, menetyksen katsominen lopulliseksi edellyttää sitä, että saatava lakkaa lopullisesti esimerkiksi saatavan vanhenemisen tai saatavan anteeksiannon seurauksena.³⁶¹

Myös takaussitoumukseen perustuvat regressisaatavat ovat sellaisia rahasaatavia, joiden menetykset ovat tavallisesti vähennyskelpoisia KGL:n mukaisesti. Menetyksen vähennyskelpoisuuden kannalta ei ole siten merkitystä sillä, onko menetys syntynyt välittömän lainasuhteen perusteella vai takaussuhteen perusteella.³⁶²

KGL:ssä on säädetty kuitenkin seuraavat rajoitukset rahasaatavien tappioiden ja menetysten vähennyskelpoisuuteen: Tappiot ja menetykset eivät ole vähennyskelpoisia, jos i) lainasaaminen on sukulaiselta tai ii) sellaiselta yhtiöltä, jossa lainanantaja on pääosakkaana, eli jossa lainanantajalla on tai on ollut merkittävä omistus tai äänivalta (KGL 14.2 §)³⁶³. Siten merkittävä intressiyhteys estää lainasaamisen menetyksen vähentämisen.

KGL 14.2 §:ssä säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta lainasaatavien menetykset ovat siten vähennyskelpoisia luonnollisen henkilön verotuksessa, mikäli hänen verovuoden kaikkien nettotappioiden / nettomenetysten määrä on yli 2000 Tanskan kruunua. Lainasaatavien menetysten

³⁵⁹ Ks. Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.4.2.2. KGL:n mukaisten tappioiden ja menetysten vähennyskelpoisuus edellyttää, että saatava on hankittu/syntynyt 27.1.2010 tai myöhemmin, lakimuutos 724 af 25.6.2010, KGL 1390/2022 Officielle noter 2, ks. myös Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.4.2.2.

³⁶⁰ Skattestyrelsen 2019, k. Hvornår skal du oplyse om gevinst og tab; Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.4.2.2.

³⁶¹ Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.7.5.

³⁶² Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.4.2.2.

³⁶³ Kyseinen pääosakkaan omistus/äänivalta on vähintään 25 %:n omistus osakkeista tai yli 50 %:n osuus äänimäärästä, ks. pääosakkaan määritelmä tarkemmin Tanskan osakevoittoverotuslain, aktieavancebeskatningsloven (172/2021, ABL), 4 §.

vähennyskelpoisuuden kannalta merkitystä ei siten ole sillä, onko lainasaaminen luonteeltaan arvopaperi³⁶⁴ vai ei.

Tanskan KGL:ssä ei ole elantomenojen vähennyskeltvottomuutta koskevaa nimenomaista säännöstä³⁶⁵ – toisaalta sukulaiselle annetusta lainasta johtuvan menetyksen vähennyskeltvottomuus voidaan tulkita osittaiseksi elantomenojen vähennyskielloksi. KGL:n soveltamisalaan kuuluvien rahasaamisten menetykset saa vähentää KGL:ssä säädettyjen, edellä käsiteltyjen, edellytysten täyttyessä. Yleisesti pääomatulosta saa vähentää muun muassa KGL:n mukaiset nettotappiot, sekä *tämän lisäksi* muun muassa pääomatulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot (personskatteloven (1284/2021, PSL) 4.1 §:n 2 k. ja 4.2 §).³⁶⁶

Myös lainamuotoista joukkorahoitusta³⁶⁷ pidetään verotuksen näkökulmasta tavallisena lainanottajan ja lainanantajan välisenä lainasuhtena, jossa lainapääomalle maksetaan korkoa. Joukkorahoituksen verotuksesta ei ole erillisiä säännöksiä, vaan yleisiä säännöksiä lainasaamisten menetyksen vähennyskelpoisuudesta sovelletaan myös joukkorahoituksesta aiheutuneisiin lainasaamisten menetyksiin.³⁶⁸ Siten mikäli lainamuotoisen joukkorahoituksen kautta lainaa ottanut taho ei pysty maksamaan lainaa takaisin, lainanantajana olevan luonnollisen henkilön lainaattavan menetyksen vähennysoikeus määräytyy samoin perustein KGL:n mukaisesti kuin muidenkin lainasaamisten menetyksen vähennyskelpoisuus.³⁶⁹

³⁶⁴ Arvopapereiden, kuten osakkeiden ja osuustodistusten, voittoihin ja tappioihin/menetyksiin sovelletaan osakevoittoverotuslakia (ABL). Ks. ABL 1 §. Ks. myös Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.2.1, C.B.2.1.3.1. Jos arvopaperit menetetään esimerkiksi yhtiön konkurssin tai purkamisen seurauksena, arvopaperit katsotaan luovutetuksi ja tappion saa vähentää ABL:n säännösten mukaisesti, ABL 1 §, 2 § ja 30 §. Ks. myös Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.2.1.4.1 ja C.B.2.1.4.17.

³⁶⁵ Esimerkiksi polkupyörän varastamisesta syntyvän, polkupyörän varkaushetkisen arvon suuruisen rahasaatavan menetys on vähennyskelpoinen siltä osin kuin vakuutus ei korvaa menetystä, mikäli varas tiedetään eli velallinen tunnetaan ja siten saatavaa voidaan yrittää periä häneltä. Menetyksen vähentäminen edellyttää kuitenkin menetyksen lopullisuuden toteamista esimerkiksi saatavan anteeksiannon seurauksena. Ks. Skattestyrelsen 2022b, k. C.B.1.4.2.2 ja esimerkki 5.

³⁶⁶ Ks. myös Skattestyrelsen 2022a, k. C.A.4.2.

³⁶⁷ Lainamuotoisessa joukkorahoituksessa yksityiset ja ammattimaiset sijoittajat lainaavat rahaa yrityksille alustan kautta, Ministry of Business and Growth Denmark 2015, s. 21–22

³⁶⁸ Ks. myös Skattestyrelsen 2022c, k. Lånebaseret crowdfunding.

³⁶⁹ Ks. Ministry of Business and Growth Denmark 2015, s. 15 ja 24–25; Tell – Jensen 2015, k. 5.1.

4.3 Oikeusvertailu ja yhteenveto

Suomen ja Ruotsin tuloverotuksessa luonnollisen henkilön lainasaatavan lopullinen arvonmenetyks on vähennyskelpoinen luovutustappiona vain, mikäli kyseistä lainasaamista voidaan pitää arvopaperina. Mikäli lainasaatava perustuu muuhun kuin arvopaperina pidettävään velkakirjaan, sen lopullisesta arvonmenetyksestä ei voida vahvistaa luovutustappiota, koska Suomen ja Ruotsin tuloverolakien mukaan vain *arvopaperin* lopullinen arvonmenetyks rinnastetaan vähennyskelpoiseen luovutustappioon.

Ruotsin oikeuskäytännön (esim. RÅ 2001 ref. 57, RÅ 2008 ref. 46, HFD 2013 ref. 3) perusteella on pääteltävissä, että Ruotsissa esiintyy sitä, että käytännössä arvonsa menettäneitä saamisia – johon liittyvät realistiset tulonodotukset ovat enää hyvin epätodennäköisiä – myydään alhaisella hinnalla, jotta luovutustappio vahvistettaisiin. Tämä keinotekoiseksi luonnehdittavien kauppojen tilanne muistuttaa hyvin paljon arvottomilla osakkeilla käytävää kauppaa, joka aikanaan Ruotsissa johti siihen, että säännös arvopapereiden lopullisten arvonmenetyksien vähennyskelpoisuudesta otettiin tuloverolakiin.

Tanskan tuloverotus eroaa tältä osin olennaisesti Suomen ja Ruotsin tuloverotuksesta. Tanskassa arvopapereiden luovutusvoitoista ja -tappioista säädetään erikseen ABL:ssä (osakevoittoverotuslaki), joka koskee siis ainoastaan arvopapereiden kuten osakkeiden voittoja, tappioita ja menetyksiä – ei lainasaatavien. Lainasaatavien luovutusvoitoista ja -tappioista/menetyksistä säädetään puolestaan KGL:ssä (saatavien, velkojen ja rahoitussopimusten voittojen ja tappioiden verotusta koskeva laki). Tanskassa luonnollisen henkilön lainasaatavien menetykset ovat vähennyskelpoisia, mikäli saatava ei ole sukulaiselta tai sellaiselta yhtiöltä, jossa lainantaja on tai ollut pääosakkaana. Lisäksi vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on, että lainantajan verovuoden yhteenlasketut nettotappiot/nettomenetykset ovat yli 2 000 Tanskan kruunua, jolloin tappiot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia koko määrästä. Kyseisiä vähennyskelpoisuuden edellytyksiä sovelletaan kaikenlaisten rahasaatavien menetyksiin, jotka on todettu lopulliseksi.

Edellä todetusti Suomessa ja Ruotsissa arvopaperin lopullista arvonmenetystä koskevat tuloverolain säännökset ovat samantyyppiset. Sen sijaan tulkinnat siitä, millaista velkakirjaa voidaan pitää arvopaperina, eroavat tietyltä osin merkittävästi.

Suomessa tavallisen velkakirjan arvonmenetyksen ei ole katsottu kuuluvan arvopaperin arvonmenetystä koskevan TVL 50.3 §:n 2 kohdan soveltamisalaan, sillä vakiintuneesti on yksityisoikeudellisen velkakirjaoikeuden perusteella katsottu, että tavallinen velkakirja ei ole arvopaperi. Suomessa tosin tavallisen velkakirjan arvonmenetyksen vähennyskelpoisuus TVL 50.3 §:n 2 kohdan nojalla ei sinänsä ole ollut suoraan julkaistussa oikeuskäytännössä ratkaistavana. – Kuitenkin KHO on pääomallainan luovutusta koskeneen päätöksensä 2018:170 perusteluissa³⁷⁰ todennut, että OYL 12 luvun mukainen pääomallaina ei ole arvopaperi. Lisäksi KHO on julkaisemattomassa ratkaisussaan 9.9.2022 t. H2628 todennut, että tavallista velkakirjaa ei voida pitää TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuna arvopaperina. – Tavallista velkakirjaa koskevassa KHO:n vuosikirjapäätöksessä 2014:21 arvonmenetyksen vähennyskelpoisuutta arvioitiin ainoastaan tulonhankkimismenona³⁷¹. Siten tavallisen velkakirjan lopullisen arvonmenetyksen vähennyskelpoisuutta arvioidaan tulonhankkimismenona koskevien TVL:n säännösten sekä päätöksen KHO 2014:21 oikeusohjeen perusteella. Juoksevien velkakirjojen osalta KHO:n oikeuskäytännössä on todettu, että juoksevat velkakirjat ovat TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuja arvopapereita, joiden lopullinen arvonmenetys rinnastetaan luovutustappioon (KHO 2018:11).

Ruotsissa HFD on sen sijaan pitänyt yhtiön osakkaalle antamaa tavallista velkakirjaa IL:ssä tarkoitettuna arvopaperina, jonka lopullinen arvonmenetys yhtiön konkurssissa rinnastetaan luovutus-

³⁷⁰ K. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu / Perustelut / k. Oikeudellinen arvio.

³⁷¹ Ratkaisun KHO 2014:21 alkuperäisen päätöstaltion mukaan lainanantaja ei ollut vaatinut saatavan arvonmenetyksen vähentämistä TVL 50 §:n mukaisena luovutustappiona, ks. myös Nykänen 2019c, s. 410. Ratkaisun jälkeen oikeuskäytännössä (KHO 2018:170) on vahvistettu, että tavallinen velkakirja on sellaista omaisuutta, jonka *vastikkeelliseen luovutukseen* sovelletaan luovutusvoittoverosäännöksiä, jolloin luovutustappio on vähennyskelpoinen TVL 50.1 §:n nojalla. Tähän viitaten Nykänen toteaa, että jos tavallisen velkakirjan *lopullinen arvonmenetys* tulisi nyt oikeuskäytännössä ratkaistavaksi, tulisi sen arvonmenetyksen vähennyskelpoisuuteen ottaa kantaa myös luovutustappion osalta. Nykänen 2019c, s. 410. Tämän jälkeen annetussa julkaisemattomassa ratkaisussa KHO 9.9.2022 t. H2628 on todettu, että tavallisia velkakirjoja ei ole katsottava TVL 50.3 §:n 2 kohdassa tarkoitetuiksi arvopapereiksi.

tappioon (RÅ 2004 ref. 142, RÅ 2005 not. 166). HFD:n mukaan velkakirja oli tehty ja dokumentoitu yhtiön aktiivisella toiminnalla ja katsottiin siten annetun arvopaperilta vaadittavien edellytysten mukaisesti. Kyseiset Ruotsin korkeimman hallinto-oikeuden päätökset ovat tosin saaneet oikeuskirjallisuudessa kritiikkiä osakseen. Joka tapauksessa ratkaisujen perusteella ainakin yhtiön osakkaalle annettuja tavallisia velkakirjoja voidaan pitää IL:ssä tarkoitettuna arvopaperina, kun velkakirjat vastaavat kyseisten HFD:n ratkaisujen velkakirjoja. – Tältä osin siis Suomen ja Ruotsin oikeustila eroaa merkittävästi.

Takausvastuuseen perustuvien regressisaamisten menetysten eli takaustappioiden vähennyskelpoisuutta on arvioitu vertailuvaltioissa eri tavoin. Suomessa arviointi on perustunut tulonhankkimismenoja koskeviin säännöksiin, ja tällaisia menetyksiä on pidetty takaajan verotuksessa vähennyskeltottomina, koska takausvastuu ei ole perustunut henkilön omaan tulonhankkimistoimintaan. Ruotsissa sen sijaan Ruotsin Verohallinto on esittänyt kannanottonaan, että mikäli takaajan regressisaaminen perustuu arvopaperina pidettävään tavalliseen velkakirjaan, tulisi regressisaamisen lopullinen arvonmenetyks rinnastaa luovutustappioon. Regressisaamisen menetysten osalta Ruotsissa ei ole kuitenkaan julkaistu oikeuskäytäntöä. Tanskassa regressisaamiset kuuluvat puolestaan KGL:n soveltamisalaan ja niiden menetykset ovat luovutustappiona vähennyskelpoisia takaajan verotuksessa, vaikka menetys ei synnykään välittömän lainasuhteen vaan takaussuhteen perusteella.

Velan anteeksiannon seurauksena syntyvän menetysten perusteella voidaan Ruotsissa vahvistaa luovutustappio, mikäli lainantaja luopuu lopullisesti ja ilman ehtoja saatavastaan taloudellisista syistä, eli esimerkiksi velallisen maksukyvyttömyyden vuoksi. Tällainen velan anteeksianto katsotaan siis luovutukseksi, vaikka vastiketta ei saada. Jos velallinen kuuluu velkojan lähipiiriin, velan anteeksiantoa pidetään lähtökohtaisesti lahjana tai elantomenona, ellei verovelvollinen näytä toisin. Myös Tanskassa velan anteeksiannosta johtuva lainasaatavan menetys on vähennyskelpoinen – Tanskassa velan anteeksianto on nimenomaan yksi tapa, jolla saatavan menetysten voidaan todeta olevan lopullinen siten, että menetys realisoituu. Suomessa tavalliseen velkakirjaan perustuvan saatavan anteeksiannosta johtuvan menetysten vähennyskelpoisuutta luonnol-

lisen henkilön tuloverotuksessa ei toistaiseksi ole käsitelty oikeuskäytännössä eikä oikeuskirjallisuudessa. Sen sijaan juoksevaa velkakirjaa koskeneessa tuoreessa ratkaisussa KHO 2022:107 on ollut todennäköisesti taustalla osittainen velan anteeksianto, joka on perustunut velallisen saaneerausohjelmaan.

Ruotsissa ja Tanskassa saatavien menetysten vähennyskelpoisuus ei ole tullut arvioitavaksi tulonhankkimisesta johtuneena menona, toisin kuin Suomessa. Ruotsissa lainasaatavien menetysten vähennyskelpoisuutta on arvioitu nimenomaan luovutustappiona. Suomen ja Ruotsin samantyyppisistä arvonmenetyssäännöksistä huolimatta lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuus luovutustappiona on Ruotsissa laajempaa kuin Suomessa, koska HFD:n arvopaperitulokinnan myötä luovutustappioon rinnastetaan myös yhtiön antaman tavallisen velkakirjan arvonmenetys. Myös Tanskassa lainasaatavien menetysten vähennyskelpoisuutta arvioidaan luovutustappiona suoraan KGL:n perusteella.

Suomessa ja Ruotsissa edellytyksenä luovutustappion vahvistamiselle – ja menon vähennyskelpoisuudelle – on kaikissa tilanteissa, että kyseessä ei ole elantomeno. Elantomenojen vähennyskelvottomuudesta on myös säädetty samantyyppisesti Suomessa ja Ruotsissa. Tulkinnat tulonhankkimistarkoituksen ja elantomenojen rajanvedosta ovat myös suurilta osin samanlaisia; esimerkiksi lähipiiriltä oleviin lainasaamisten menetyksiin liittyy vahva oletama muusta tarkoituksesta kuin tulonhankkimistarkoituksesta, ellei verovelvollinen muuta näytä. Kuitenkin Suomessa tulkinnanvaraisuutta ja epäselvyyttä on aiheuttanut ratkaisussa KHO 2014:21 esitetyt perustelut toiminnan laajuudesta menetyksen vähennyskelpoisuuden edellytyksenä, vaikka TVL 29 ja 54 §:n sanamuotoon perustuvan vakiintuneen tulkinnan mukaan olennaista on vakaa tulonhankkimistarkoitus – ei toiminnan laajuus sinänsä³⁷². Tanskassa sen sijaan lainasaatavien tappioiden ja menetysten verotusta koskeva KGL ei sisällä vastaavaa nimenomaista elantomenojen vähennyskelvottomuutta koskevaa säännöstä. Siten Tanskassa myös muiden kuin suoraan tulonhankkimiseen liittyvien rahasaatavien menetykset voivat olla vähennyskelpoisia.

³⁷² Toki toiminnan laajuus on yleensä (yksi) vahva merkki vakaasta tulonhankkimistarkoituksesta, ks. myös Harsu 2018, s. 322.

5 Hyvän verojärjestelmän ominaisuuksien toteutumisen arviointia kansallisesti

5.1 Hyvän verojärjestelmän ominaisuuksista

Hyvän verojärjestelmän ominaisuuksia voidaan kuvata yleisillä kriteereillä. Toisaalta hyvän verojärjestelmän määrittelyyn liittyy aina myös subjektiivisuutta erilaisten yhteiskunnallisten arvojen vuoksi.³⁷³ **Nissinen** on systematisoinut teoreettisesti hyvän verojärjestelmän kriteerit sekä niihin liittyvät periaatteet³⁷⁴, joiden pohjalta hyvästä verojärjestelmästä on mahdollista muodostaa objektiivisempi käsitys³⁷⁵.³⁷⁶ Nissisen mukaan hyvän verojärjestelmän **pääkriteerit** ovat i) fiskaalisuus, ii) tehokkuus, joka jakautuu taloudelliseen ja hallinnolliseen tehokkuuteen sekä iii) oikeudenmukaisuus, joka jakautuu yleiseen oikeudenmukaisuuteen ja verotuksen oikeudenmukaisuuteen. Näihin pääkriteereihin liittyy lisäksi niiden alle systematisoitavat **periaatteet**³⁷⁷.³⁷⁸

Hyvän verojärjestelmän kriteereiden avulla on mahdollista saavuttaa verojärjestelmän tavoitteet parhaalla mahdollisella tavalla. Mikäli eri kriteerit ovat ristiriidassa keskenään, veropoliittisen ratkaisun on oltava suhteellisuusperiaatteen mukainen: jonkin kriteerin vastainen ratkaisu voidaan hyväksyä, mikäli ratkaisua puoltaa perusteltu suhteellisuusperiaatteen mukainen oikeutusperuste. Hyvän verojärjestelmän toteutumista edistää parhaiten sellainen ratkaisu, joka huomioi

³⁷³ Ks. Tikka 1990, s. 47; Nissinen 2019, s. 128–129.

³⁷⁴ Systematisoinnin pohjana hyödynnetyistä hyvästä verojärjestelmästä koskevista eri näkemyksistä ja teorioista ks. tarkemmin Nissinen 2019, s. 44–58.

³⁷⁵ Nissinen toteaa, että “[p]erustellun veropoliittisen näkökulman muodostamiseksi johtopäätösten tulee perustua muuhun kuin subjektiivisiin veropoliittisiin näkökulmiin”, Nissinen 2019, s. 23.

³⁷⁶ Nissinen 2019, s. 23–24 ja 62.

³⁷⁷ i) Fiskaalisuuteen liittyvät periaatteet: verotuottovakaus ja verotuottojoustavuus. ii) Taloudellisen tehokkuuden periaatteet: neutraalisuus ja ohjaustavoite. Hallinnollisen tehokkuuden periaatteet: Compliance Cost and Administration sekä uskottavuus. iii) Yleisen oikeudenmukaisuuden periaatteet: perusoikeudet ja perusvapaudet, yhdenvertaisuus ja yhdenmukaisuus, syrjintäkielto, oikeusturva, hyvän hallinnon periaatteet, legaliteettiperiaate. Verotuksen oikeudenmukaisuuden periaatteet: etuperiaate, veronmaksukykyperiaate, verotuksen syrjintäkielto, verotusvalta, symmetriaperiaate. Nissinen 2019, s. 112.

³⁷⁸ Ks. tarkemmin pääkriteereistä ja periaatteista Nissinen 2019, s. 111–112.

fiskaalisen tavoitteen lisäksi hallinnollisen ja taloudellisen tehokkuuden sekä oikeudenmukaisuuden. Tosiasiallinen hyvä verojärjestelmä on kuitenkin eri kriteerien suhteellinen kompromissi, koska kriteerien keskinäisiä suhteita on hankala määrittää absoluuttisesti.³⁷⁹

Tässä luvussa luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuutta TVL-tulo-lähteessä tarkastellaan Nissisen systematisoimista hyvän verojärjestelmän kriteereistä³⁸⁰ ensin näkin taloudellisen tehokkuuden näkökulmasta, johon liittyvät neutraalisuuden ja toisaalta ohjaustavoitteen periaatteet. Toiseksi arvioidaan hallinnollisen tehokkuuden näkökulmaa Compliance Cost and Administration -periaatteen osalta. Lisäksi arvioidaan, miten yleiseen oikeudenmukaisuuteen sisältyvät syrjintäkiellon/yhdenvertaisuuden ja oikeusvarmuuden vaatimukset, sekä verotuksen oikeudenmukaisuuteen liittyvät veronmaksukykyperiaate ja symmetriaperiaate toteutuvat luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuudessa.

Taulukko 1. Tutkielmassa tarkasteltavat hyvän verojärjestelmän kriteerit ja periaatteet.

KRITEERIT	Taloudellinen tehokkuus	Hallinnollinen tehokkuus	Yleinen oikeudenmukaisuus	Verotuksen oikeudenmukaisuus
PERIAATTEET	Neutraalisuus	Compliance Cost and Administration	Syrjintäkielto/yhdenvertaisuus	Veronmaksukyky
	Ohjaustavoite		Oikeusvarmuus	Symmetria

5.2 Taloudellisesta tehokkuudesta

Taloudellisesti tehokkaassa verojärjestelmässä minimoidaan verotuksen aiheuttamat vääristymät talouteen. Taloudellisesti tehokas verojärjestelmä on **neutraali**, jolloin veropohja on laaja ja verokannat ovat matalat. Neutraali verotus ei muuta verovelvollisten valintoja siitä, mitä ne olisi-

³⁷⁹ Nissinen 2019, s. 111–114 ja 129.

³⁸⁰ Ks. Nissinen 2019, Kuvio 4. Hyvän verojärjestelmän kriteerit, s. 112.

vat ilman verotusta. Koska verotus kuitenkin vaikuttaa aina talouteen sen tavoitteista riippumatta, voidaan taloudellinen tehokkuus määritellä ”taloudellisten ja muiden haluttujen ohjaustavoitteiden muodostamaksi kokonaisuudeksi”.³⁸¹

Verojärjestelmän neutraalisuutta voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta.³⁸² Tämän tutkielman kannalta olennaisia ovat sijoitusmuotoneutraalisuus ja osittain myös rahoitusmuotoneutraalisuus. Sijoitusmuotoneutraalissa verojärjestelmässä eri sijoituskohteiden verotuskohtelu on keskenään yhdenmukaista, jolloin verotus ei vaikuta verovelvollisten valintoihin eri sijoitusmuotojen välillä. Tällöin sijoitukset kohdentuvat rahoitusmarkkinoiden toimivuuden kannalta tehokkaasti. Rahoitusmuotoneutraalissa verojärjestelmässä puolestaan yritysten rahoituksen lähteet (oma tulorahoitus, oman pääoman ehtoinen rahoitus ja vieraan pääoman ehtoinen rahoitus) ovat verotuksellisesti samanlaisessa asemassa. Tällöin verotus ei ohjaa yrityksen rahoitusmuodon valintaa, vaan valinta tehdään puhtaasti liiketaloudellisesti.³⁸³ Lainaustoiminnan menetysten vähennyskelpoisuuden neutraalisuutta tarkasteltaessa kansallisella tasolla³⁸⁴ keskeisenä ulottuvuutena voidaan pitää i) erilaisten lainaustoiminnan menetysten vähennyskelpoisuuden keskinäistä neutraalisuutta sekä ii) lainaustoiminnan menetysten vähennyskelpoisuuden ja muiden sijoituskohteiden menetysten vähennyskelpoisuuden välistä neutraalisuutta.³⁸⁵

Erilaiset verotuksen keinoin toteutettavat **ohjaustavoitteet** voivat rajoittaa taloudellista tehokkuutta. Ohjaustavoitteiden tarkoituksena ei kuitenkaan ole taloudellisen tehokkuuden optimointi, vaan yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttaminen verotuksen avulla. Ohjaavalla vero-

³⁸¹ Nissinen 2019, s. 64–65. Ks. myös Tikka 1990, s. 47–49.

³⁸² VM 2002, s. 18. Ks. tarkemmin neutraalisuuden eri näkökulmista esim. VM 2002, s. 18–19; Nykänen 2004, s. 117; Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s. 77–80; Nissinen 2019, s. 30 alaviite 44.

³⁸³ VM 2002, s. 18.

³⁸⁴ Tutkielman rajauksen vuoksi lainaustoiminnan menetysten vähennyskelpoisuuden neutraalisuutta tarkastellaan tässä vain kansallisella tasolla.

³⁸⁵ Ks. Nykänen, joka on todennut arvopapereiden luovutusvoittojen osalta, että kansallisella tasolla arvopapereiden luovutusvoittojen verotuksen neutraalisuuden tarkastelu voidaan tehdä suhteessa i) kaikkien tulojen verotukseen, ii) muiden pääomatulojen verotukseen, iii) muista sijoituskohteista saatujen luovutusvoittojen verotukseen ja iv) erilaisten arvopapereiden luovutusvoittojen verotukseen. Nykänen 2004, s. 123–124.

tuksella pyritään vaikuttamaan taloudellisten toimijoiden valintoihin, jolloin verotus ei ole neutraalia. Hyvässä verojärjestelmässä neutraalisuudesta tulisi poiketa vain, mikäli lainsäätäjä on nimenomaisesti asettanut verotukselle ohjaavan tavoitteen, tai poikkeama neutraalisuudesta perustuu hyväksyttävään suhteellisuusperiaatteen mukaiseen oikeutusperusteeseen.³⁸⁶ Verojärjestelmän täydellinen neutraalisuus ei ole käytännössä koskaan mahdollista³⁸⁷, joten veropoliittisesti neutraali verotus on sellaista, jossa pyritään mahdollisimman vähäiseen ohjailuun.³⁸⁸

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että pääomatulojen ja siten esimerkiksi sijoitus- ja rahoitusinstrumenttien verotuksen tulisi olla mahdollisimman neutraalia.³⁸⁹ Nykyisen TVL:n esitöiden mukaan tuloverojärjestelmän tavoitteena oli muun muassa pääomatulojen verotuksen kehittäminen yhtenäisemmäksi ja neutraalimmaksi aiempaan sijoituspäätöksiä voimakkaasti ohjailleen järjestelmään verrattuna.³⁹⁰ Neutraalisuuden toteuttamista on pidetty ensisijaisesti lainsäätäjän tehtävänä. Neutraalisuusperiaatteella on kuitenkin katsottu olevan nopeasti syntyvien uusien tulkintatilanteiden vuoksi merkitystä myös lain soveltamisessa, koska neutraalisuuden tavoite pääomatulojen verotuksessa on todettu lain esitöissä. Neutraalisuutta säännösten tulkinnassa tulee kuitenkin toteuttaa muun muassa legaliteettiperiaate ja suhteellisuusperiaate huomioiden, sekä tasapainossa hyvän verojärjestelmän muiden ominaisuuksien kanssa.³⁹¹

Lainasaamisten menetysten verotuskohtelu on **neutraalia** siten, että sovellettavat säännökset eivät riipu siitä, onko kyseessä esimerkiksi vertaislainaukseen liittyvät saamiset vai muun tyyppiset saamiset. Sen sijaan muutoin lainasaamisten menetysten verotuskohtelussa on poikkeamia neutraalisuudesta, koska niiden vähennyskelpoisuuden perusteena olevat säännökset sekä vähennyskelpoisuuden arviointi ja tulkinnanvaraisuuden aste riippuvat ensinnäkin siitä, onko lainasaaminen arvopaperi vai ei. Mikäli lainasaaminen on arvopaperi, sen lopullinen arvonmenetyks

³⁸⁶ Nissinen 2019, s. 64–69. Ks. myös Tikka 1990, s. 49.

³⁸⁷ Verotus vaikuttaa aina joka tapauksessa yleiseen hintatasoon ja kysyntään ja tarjontaan, ks. esim. VM 2002, s. 17; Niskakangas 2011, s. 53.

³⁸⁸ VM 2002, s. 17; Nissinen 2019, s. 66.

³⁸⁹ Tikka 1990, s. 76; Knuutinen 2009, s. 51.

³⁹⁰ HE 200/1992 vp, s. 1, 4 ja 6. Ks. myös VM 2002, s. 18.

³⁹¹ Nykänen 2004, s. 126–129, alaviite 55 s. 129 ja s. 623–624 ja 626.

rinnastetaan suoraan³⁹² vähennyskelpoiseen luovutustappioon TVL 50.3 §:n 2 kohdan nojalla (KHO 2018:11). Sen sijaan, mikäli saaminen ei perustu arvopaperina pidettävään velkakirjaan, saamisen menetys ei ole vähennyskelpoinen TVL 50.3 §:n 2 kohdan mukaisesti. Tällöin sen vähennyskelpoisuutta on arvioitava tulonhankkimismenona TVL 29.1 ja 54.1 §:n ja ratkaisun KHO 2014:21 mukaan, jolloin vähennyskelpoisuuteen liittyy eri tavalla tulkinnanvaraisuutta verrattuna arvopaperimuotoisen lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuuteen.

Lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuutta arvioidaan myös osittain eri tavalla, jos kyseessä on pääomalainasaaminen. Pääomalaina perustuu tavalliseen velkakirjaan, joten se ei ole arvopaperi. Sen menetys voi kuitenkin yhtiön konkurssin vuoksi olla lainanantajan verotuksessa vähennyskelpoinen, mikäli lainanantaja on osakas. Tällöin menetetty lainapääoma katsotaan osakkaan lisäsijoitukseksi yhtiöön, ja lainapääoman menetys vähennetään osakkaan omistamien osakkeiden hankintamenon lisäyksenä osana osakkeiden lopullista arvonmenetystä (TVL 50.1 § ja 50.3 §) (KHO 2016:49).

Lisäksi verojärjestelmä ei ole *sijoitusmuotoneutraali*³⁹³, koska velkakirjoista aiheutuvien menetysten verotuskohtelu poikkeaa osittain muiden sijoituskohteiden, kuten osakkeiden, verotuksesta. Toisaalta velkakirjoihin sijoitettaessa sijoitus tehdään vieraaseen pääomaan³⁹⁴, kun taas esimerkiksi osakesijoituksissa sijoitus tehdään omaan pääomaan. Sijoituksen kohdistumisella omaan tai vieraaseen pääomaan ei voitane kuitenkaan perustella poikkeamista neutraalisuudesta, koska osa vieraan pääoman sijoitusten menetyksistä on vähennyskelpoisia (arvopaperina pidettävät velkakirjat sekä tavallisen velkakirjan muotoiset pääomalainat). Siten verotus voi vääristää velkakirjoihin sijoittavien valintoja siitä, mitä ne olisivat ilman verotusta. Verojärjestelmä ei ole myöskään täysin *rahoitusmuotoneutraali*, jos asiaa tarkastellaan rahoituksen antajan, eli esimerkiksi osakeyhtiölle rahoitusta antavan osakkaan näkökulmasta. Menetyksen vähennyskelpoisuu-

³⁹² Ilman harkintaa – toisin kuin tulonhankkimismenona arvioitaessa.

³⁹³ Velkakirjat, joihin sijoitetaan tulonhankkimistarkoituksessa, voidaan määritellä sijoituskohteeksi. Ks. myös vertaislainoja koskeva KHO 2018:11.

³⁹⁴ Tästä poikkeuksena ovat pääomalainat, joissa on myös oman pääoman piirteitä.

den kannalta osakkaan on kannattavampaa tehdä lainamuotoinen sijoitus yhtiöön pääomallainana, ei tavallisena lainana, koska pääomallainan arvonmenetykset on osakkaalle vähennyskelpoisia. Lisäksi osakkaan takaustappion vähennyskeltottomuus kannustaa siihen, että (pien)yhtiön rahoitus hankitaan mieluummin osakkaan kautta kuin suoraan yhtiön kautta.³⁹⁵

Epäneutraalisuutta ilmentää myös se, että juoksevaan velkakirjaan perustuvat lainasaamisten menetykset (KHO 2018:11) ovat vähennyskelpoisia sijoituksen suuruudesta riippumatta³⁹⁶, mutta tulonhankkimistarkoituksessa annetun tavalliseen velkakirjaan perustuvan saatavan menetys on vähennyskelpoista vain, mikäli rahanlainaustoiminta on laajamuotoista (KHO 2014:21).³⁹⁷ Tällä hetkellä siis tulonhankkimistarkoituksessa annetuista juoksevasta velkakirjasta ja tavallisesta velkakirjasta aiheutuvia saatavien menetyksiä kohdellaan verotuksessa eri tavalla; niiden vähennyskelpoisuutta arvioidaan eri säännösten perusteella, ja lisäksi tavallisen velkakirjan aiheuttaman saatavan menetyksen vähennyskelpoisuus riippuu toiminnan laajuudesta.

Kokonaistaloudellinen tehokkuus sallii kuitenkin **poikkeamat** neutraalisuudesta, jos ne johtuvat i) lainsäätäjän nimenomaisesti asettamista ohjaustavoitteista tai ii) hyväksyttävästä suhteellisuusperiaatteen mukaisesta oikeutusperusteesta kuten verotuksen oikeudenmukaisuutta toteuttavasta veronmaksukykyperiaatteesta.³⁹⁸ Lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden keskinäisestä neutraalisuudesta poikkeamiselle ei löytyne lainsäätäjän nimenomaisesti asettamaa ohjaustavoitetta. Sitä vastoin TVL:n esitöiden mukaan pääomatuloverotusta oli tarkoitus kehittää aiempaa neutraalimmaksi³⁹⁹. Oikeuskirjallisuudessa on lisäksi todettu, että taloudellisesti sijoittajan kannalta ei ole eroa sillä, johtuuko menetys juoksevasta vai tavallisesta velkakirjasta⁴⁰⁰. Myöskään esimerkiksi verotuksen oikeudenmukaisuus ei edellytä, että tavallisen velkakirjan ja juoksevan velkakirjan menetyksiä kohdellaan verotuksessa eri tavalla – vaan sitä vastoin

³⁹⁵ Ks. pääomallainasijoituksen ja tavallisen lainan antamisen sekä toisaalta oman yhtiön lainan takaamisen verotuksellisesta vertailusta myös esim. Nykänen 2019b, k. 3 Ratkaisun arviointia.

³⁹⁶ Ratkaisussa KHO 2018:11 juoksevan velkakirjan lopullisen arvonmenetyksen vähennyskelpoisuuden arvioinnissa merkitystä ei annettu vertaislainasijoitusten suuruudelle, Nieminen – Nykänen 2018, s. 20.

³⁹⁷ Ks. Nieminen – Nykänen 2018, s. 20 ja alaviite 86.

³⁹⁸ Ks. Nissinen 2019, s. 66.

³⁹⁹ HE 200/1992 vp, s. 4 ja 6.

⁴⁰⁰ Nieminen – Nykänen 2018, s. 26.

se edellyttää, että niitä tulisi kohdella verotuksessa samalla tavoin. Poikkeuksena edelliseen, voidaan kuitenkin osakkaan antaman pääomalainasaamisen ja muun tavallisen lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuuden eroa puoltaa sillä, että pääomalainassa on myös oman pääoman piirteitä, joka erottaa sen puhtaasti vieraan pääoman ehtoista lainasaamisesta⁴⁰¹.

5.3 Hallinnollisesta tehokkuudesta

Hallinnolliseen tehokkuuteen liittyvä **Compliance Cost and Administration** -periaate sisältää verovelvollisten, muiden ilmoitusvelvollisten sekä viranomaisen näkökulman. Hallinnollisesti tehokas verojärjestelmä vääristää mahdollisimman vähän resurssien kohdentumista ja on yksinkertainen. Yksinkertainen verojärjestelmä helpottaa säännösten noudattamista ja pienentää verotuksesta eri osapuolille aiheutuvia hallinnollisia kustannuksia.⁴⁰² Sen sijaan neutraalisuudesta poikkeava (ohjaava) verotus on usein monimutkaista, joten siihen liittyvät tulkintaongelmat lisäävät osapuolten hallinnollisia kustannuksia.⁴⁰³ Lisäksi hallinnolliseen tehokkuuteen vaikuttavat muun muassa se, miten paljon verotuksessa voidaan hyödyntää Verohallinnon rekisteritietoja, ja toisaalta kuinka paljon esimerkiksi tuloverotuksessa vähennyksen myöntäminen edellyttää tositteiden ja muun selvityksen pyytämistä ja esittämistä.⁴⁰⁴ Kuitenkin jos verojärjestelmässä otetaan huomioon hallinnollinen tehokkuus, mutta ei lainkaan yksilöllisiä tekijöitä ja veronmaksukykyperiaatetta, verojärjestelmä voi olla ristiriidassa verotuksen oikeudenmukaisuuden kanssa. Näin voi olla esimerkiksi silloin, jos tuloverotuksessa tuloista ei voi vähentää niihin kohdistuvia menoja.⁴⁰⁵

Lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuus on tällä hetkellä melko monimutkainen kokonaisuus, mikä heikentää verojärjestelmän hallinnollista tehokkuutta (**Compliance Cost and Administration**). Arvopaperimuotoisista lainasaamisten menetyksistä aiheutuvien hallinnollisten

⁴⁰¹ Mattila toteaa, että tavallisen menetetyt lainasaamisen katsominen osakkeiden hankintamenon osaksi on vieras ajatus, Mattila 2017, s. 9.

⁴⁰² Nissinen 2019, s. 72–73.

⁴⁰³ Määttä, K. 2007, s. 90; Niskakangas 2011, s. 54. Ks. myös Nissinen 2019, s. 119.

⁴⁰⁴ Ks. Määttä, K. 2007, s. 83–85.

⁴⁰⁵ Nissinen 2019, s. 123 ja alaviite 503.

kustannusten voidaan kuitenkin arvioida olevan pienemmät verrattuna tavallisten lainasaamisten menetysten hallinnollisiin kustannuksiin. Jälkimmäiset aiheuttavat enemmän hallinnollisia kustannuksia sekä verovelvollisen että veroviranomaisen näkökulmasta, koska niihin liittyy enemmän tulkinnanvaraisuutta, ja verovelvolliselta voidaan joutua pyytämään erilaisia selvityksiä vähennyskelpoisuuden ratkaisemiseksi.

Sekä arvopaperimuotoisten että muiden lainasaamisten menetysten osalta myös sivullisilmoittajille syntyy kustannuksia ilmoittamisvelvollisuuksien täyttämisestä⁴⁰⁶. Toisaalta sivullisilmoittajien ilmoitusvelvollisuutta voidaan helpottaa erilaisten tietoteknisten järjestelmien ja automaation avulla. Lisäksi kokonaisuutena tämä lisää verojärjestelmän hallinnollista tehokkuutta, kun Verohallinnon rekisteritietoja voidaan hyödyntää suoraan verovalvonnassa. Sen sijaan sellaisten lainasaamisten menetykset, joista kukaan kolmas osapuoli ei ole ilmoitusvelvollinen, hallinnolliset kustannukset ovat suuremmat. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, jos yksityishenkilö lainaa suoraan varoja velallisille ilman mitään välityspalveluita tai verkkoalustoja⁴⁰⁷.

5.4 Oikeudenmukaisuudesta

Hyvässä verojärjestelmässä on huomioitava lisäksi oikeusperiaatteet, jotka kuvaavat oikeusjärjestykseen muodostuneita arvoja ja tavoitteita eli sitä, miten oikeudenmukaisuus ilmenee oikeusjärjestyksessä⁴⁰⁸. Oikeudenmukaisuus voidaan jakaa yleiseen oikeudenmukaisuuteen ja erityisesti verotusta koskevaan verotuksen oikeudenmukaisuuteen^{409, 410}.

⁴⁰⁶ Sivullisen tiedonantovelvollisuudesta säädetään VML 15 luvussa.

⁴⁰⁷ Ratkaisun KHO 2014:21 äänestyslausunnossa hallintoneuvokset totesivat, että henkilökohtaisen tulolähteen varallisuuden menetykset voivat johtua monista syistä, joiden selvittäminen verotuksessa on käytännössä ongelmallista, mikä puoltaa kaavamaisia menetysten vähentämisen perusteita. – Toisaalta Nissinen on katsonut, että hallinnollisen tehokkuuden lisäksi on huomioitava myös verotuksen oikeudenmukaisuus, joka edellyttää riittävällä tasolla veronmaksukyvyyn huomioimista ja sitä kautta veronalaisiin tuloihin kohdistuvien menojen vähennyskelpoisuutta, ks. Nissinen 2019, s. 123.

⁴⁰⁸ Oikeusperiaatteet voivat olla joko lakitekstistä ilmeneviä oikeusperiaatteita tai vahvoja kirjoittamattomia ja tunnustettuja oikeusjärjestelmässä noudatettavia yleisiä oikeusperiaatteita, ks. tarkemmin Nissinen 2019, s. 74–77. Ks. oikeusperiaatteista myös esim. Tolonen 2003, s. 39–50 ja 132–137.

⁴⁰⁹ Ks. tarkemmin yleisten oikeusperiaatteiden ja verotusta koskevien oikeusperiaatteiden välisestä rajanvedosta Nissinen 2019, s. 94–95.

⁴¹⁰ Nissinen 2019, s. 74, 94 ja 112.

Tässä tutkielmassa **yleistä oikeudenmukaisuutta** kuvaavista yleisistä oikeusperiaatteista on valittu tarkasteltavaksi syrjäntäkielto- ja yhdenvertaisuusperiaate sekä oikeusturvaan⁴¹¹ sisältyvä oikeusvarmuuden periaate⁴¹². *Syrjäntäkielto- ja yhdenvertaisuusperiaate* perustuu keskeisesti PL 6 §:ään, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä⁴¹³, sekä muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklaan⁴¹⁴. Yhdenvertaisuuden ja syrjäntäkiellon sisältö ja tarkoitus ovat osittain limittäiset. Yhdenvertaisuutta verotuksessa voidaan tarkastella muun muassa verovelvollisten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta⁴¹⁵. Oikeusturvaan sisältyvä *oikeusvarmuus* tarkoittaa puolestaan muun muassa ennustettavuutta ja oikeudellista hyväksyttävyyttä. Riittävän yksityiskohtaisilla säännöksillä voidaan vahvistaa ennustettavuutta, jota vastaavasti kovin yleisluontoiset säännökset heikentävät. Joka tapauksessa olennaista oikeusvarmuuden kannalta on säännösten selkeys, riippumatta siitä ovatko säännökset yleisluontoisia vai yksityiskohtaisia.⁴¹⁶

Tavallisten lainasaamisten menetysten osalta **yleiseen oikeudenmukaisuuteen** kuuluva *syrjäntäkielto- ja yhdenvertaisuusperiaate* ei välttämättä toteudu tällä hetkellä kaikilta osin. Luonnollisen henkilön tavallisen lainasaamisen menetystä koskevassa ratkaisussa KHO 2014:21 menetyksen vähennyskelpoisuutta perusteltiin muun muassa rahanlainaustoiminnan laajuudella. Mikäli tulonhankkimistarkoituksessa annetun tavallisen lainasaamisen menetys riippuu velan pääoman suuruudesta tai verovelvollisen toiminnan laajuudesta, ovat verovelvolliset tällöin varallisuusasemansa perusteella keskenään eri asemassa verotuksessa. Oikeuskirjallisuudessa on tuotu esiin, että tällainen tulkinta ei ole yhdenvertaisuuden kannalta perusteltua, koska TVL:ssä ei nimenomaisesti säädetä tulonhankkimistoiminnan laajuutta vähennyskelpoisuuden edellytykseksi.⁴¹⁷

⁴¹¹ Oikeusturvasta säädetään PL 21 §:ssä. Oikeusturva muodostuu muun muassa oikeusvarmuuden, hyväksyttävyyden, muutoksenhakuoikeuden, saavutettujen etujen suojan ja taannehtivuuden kiellon muodostamasta kokonaisuudesta, ks. tarkemmin Nissinen 2019, s. 86–88 ja 112. Tässä tutkielmassa oikeusturva ei tarkastella koko laajuudessaan, vaan tarkasteltavaksi on valittu oikeusvarmuuden toteutuminen.

⁴¹² Ks. Nissinen, kuvio 4. Hyvän verojärjestelmän kriteerit, s. 112.

⁴¹³ PL 6 §:ssä säädetty yhdenvertaisuus on yksi PL 22 luvussa tarkoitetuista perusoikeuksista.

⁴¹⁴ Ks. tarkemmin Nissinen 2019, s. 83.

⁴¹⁵ Ks. tarkemmin Nissinen 2019, s. 84 ja alaviitteet 321 ja 322.

⁴¹⁶ Nissinen 2019, s. 83–84 ja 86–87. Ks. oikeusvarmuudesta ja ennustettavuudesta myös esim. Tikka 1990, s. 55–56.

⁴¹⁷ Nieminen – Nykänen 2018, s. 24 ja alaviite 98.

Jotta verotuksessa voidaan poiketa syrjintäkiellon ja yhdenvertaisuuden periaatteesta eli perusoikeuksien toteutumisesta, on poikkeaman oltava suhteellisuusperiaatteen mukainen ja välttämättömän jonkin hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi⁴¹⁸. Tällaista perustetta yhdenvertaisuudesta poikkeamiselle ei ole osoitettu olevan käsillä lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden kohdalla.

Oikeusvarmuuden toteutuminen eroaa arvopaperimuotoisten lainasaamisten ja muiden lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden osalta. Arvopaperimuotoisten lainasaamisten menetyksiin sovellettava TVL 50.3 §:n 2 kohta on sanamuodoltaan yksityiskohtaisempi ja sisältää vähemmän tulkinnanvaraisuutta kuin tulonhankkimismenoja koskevat säännökset TVL 29.1 § ja 54.1 §. Siten arvopaperimuotoisen lainasaamisen⁴¹⁹ menetyksen vähennyskelpoisuuden ennustettavuus on parempi kuin tavallisen lainasaamisen menetys, jonka vähennyskelpoisuudesta ei ole nimenomaisesti säädetty TVL:ssä ja jonka vähennyskelpoisuutta arvioidaan tulonhankkimismenoja koskevien joustavien normien perusteella. Lisäksi tavallisen lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuuden oikeusvarmuutta heikentää aihepiiriin liittyvä niukka ja tulkinnanvarainen oikeuskäytäntö (KHO 2014:21), joka heikentää ennustettavuutta. Myös tavallisen lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuuden edellytysten oikeudellista hyväksyttävyyttä kohtaan on esitetty kritiikkiä oikeuskirjallisuudessa⁴²⁰, koska oikeuskäytännössä (KHO 2014:21) on esitetty vähennyskelpoisuuden edellytyksesi toiminnan laajuus, joka ei kuitenkaan tuloverolain mukaan ole tulonhankkimismenon vähennyskelpoisuuden edellytyksenä.

Verovelvollisen näkökulmasta erityyppisten lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuus näyttäytyy melko monimutkaisena kokonaisuutena, jossa velkakirjatyyppistä riippuen sovelletaan eri säännöksiä ja säännöksistä riippuen menetyksen vähennyskelpoisuuden arviointi tehdään eri

⁴¹⁸ Ks. PeVM 25/1994 vp; Nissinen 2019, s. 124–127. Nissinen viittaa hyvän verojärjestelmän oikeudenmukaisuutta ja verotuksen oikeudenmukaisuutta käsitellessään ratkaisuun KHO 2016:180, jossa KHO arvioi muun muassa perustuslakivaliokunnan mietintöön (PeVM 25/1994 vp) perustuen, oliko TVL 124 §:n 1 ja 4 momentin mukainen eläketulon lisävero vastoin ikään perustuvan syrjinnän kieltoa ja yhdenvertaisuutta koskevaa sääntelyä, ks. tarkemmin Nissinen 2019, s. 124–128.

⁴¹⁹ Toki myös lainasaamisen arvopaperiluonteeseen voi liittyä tulkinnanvaraisuutta (esim. julkaisematon KHO 9.9.2022 t. H2628, jonka pohjalla oli ratkaisu KVL 28/2021).

⁴²⁰ Ks. esim. Nieminen – Nykänen 2018, s. 24; Ossa 2020, s. 260.

perustein. Jos verovelvollinen esimerkiksi sijoittaa velkakirjoihin erilaisten vertaislainapalveluiden kautta, niistä syntyvät menetykset voivat tietyissä tilanteissa olla vähennyskelpoisia ja tietyissä tilanteissa eivät. Oikeusvarmuus heikentyy, koska verojärjestelmä ei ole tältä osin kovin selkeä.⁴²¹

Hyvää verojärjestelmää kuvaavan **verotuksen oikeudenmukaisuuden** kriteerin osalta keskeinen kysymys on, miten verotus toteutetaan oikeudenmukaisesti.⁴²² Verotuksen oikeudenmukaisuuteen liittyvistä keskeisistä vero-oikeuden oikeusperiaatteista tarkastellaan seuraavaksi veronmaksukykyperiaatetta ja symmetriaperiaatetta⁴²³ nettotulon verottamisen näkökulmasta.

Hyvä verojärjestelmä huomioi *veronmaksukykyperiaatteen*, jolloin verorasitus jaetaan veronmaksukyvyyn perusteella.⁴²⁴ Tuloverotuksessa veronmaksukykyä kuvaavat ne tulot, joista on vähennetty tuloihin kohdistuvat menot⁴²⁵. Jos tuloverotuksessa ei voi vähentää tulonhankintaan kohdistuvia menoja, kyseessä on bruttoverotus, joka ei huomioi veronmaksukykyä. Puhtaasti bruttoverotukseen perustuvaa verojärjestelmää ei voitaisi pitää verotuksen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta hyvänä.⁴²⁶ Menojen vähennysoikeuden periaatteestakin voidaan kuitenkin poiketa, mikäli siihen on perusteltu syy.⁴²⁷ Nettotulon verotus aiheuttaa tyypillisesti hallinnollisia kustannuksia, koska verovähennysten huomioiminen edellyttää erilaisten tietojen keräämistä ja selvittelytyötä niin verovelvollisilta kuin veroviranomaisilta. Toisaalta nettotulon verotus toteuttaa oikeudenmukaista verotusta, koska se huomioi veronmaksukyvyyn.⁴²⁸

Verotuksen oikeudenmukaisuuteen ja veronmaksukykyyn liittyy myös tulon ja menon välinen symmetria. *Symmetriaperiaatteen* mukaan, mikäli tulo on veronalaista, siihen kohdistuva meno

⁴²¹ Ks. myös esim. Päläs – Manninen 2019, s. 234–235.

⁴²² Nissinen 2019, s. 94–95.

⁴²³ Ks. Nissinen 2019, s. 95 ja kuvio 4. Hyvän verojärjestelmän kriteerit, s. 112.

⁴²⁴ Nissinen 2019, s. 97–98 ja 101.

⁴²⁵ Nettotulon verotuksen tarkoituksena on verovelvollisen verottaminen hänen veronmaksukykynsä mukaan, ks. esim. Nykänen 2008, s. 286; Myrsky 2014a, s. 776.

⁴²⁶ Nissinen 2019, s. 97.

⁴²⁷ Nissinen viittaa tältä osin esim. TVL 54.2 ja 93 §:iin, joiden mukaan vasta omavastuuosuuden ylittävä osuus kuluista on vähennyskelpoista menoa, Nissinen 2019, s. 101 ja alaviite 410. Omavastuuosuuden olemassaolo pienentää hallinnollisia kustannuksia, ks. Määttä, K. 2007, s. 84; Nissinen 2019, s. 100–101.

⁴²⁸ Nissinen 2019, s. 100–101.

on vähennyskelpoista⁴²⁹. Nissisen mukaan hyvässä verojärjestelmässä huomioidaan symmetriaperiaate. Symmetria ei ole kuitenkaan ehdoton edellytys, vaan siitä voidaan poiketa perustelusta syystä.⁴³⁰ Oikeuskäytännössä on joissakin tapauksissa hyväksytty tulon veronalaisuuden ja menetyksen vähennyskelpoisuuden välinen epäsymmetria (esim. KHO 2010:74).⁴³¹ Tällaista tulon ja menon/menetyksen epäsymmetriaa on tosin myös kritisoitu oikeuskirjallisuudessa.⁴³²

Nykyisen TVL:n esitöiden mukaan uudistetun tuloverojärjestelmän tärkeimpiä piirteitä oli pääomatulojen ja pääomatulovähennysten symmetrinen kohtelu, jossa pääomatuloihin kohdistuvien vähennysten verovaikutus määräytyy pääomatulojen verokannan mukaan. Tämän todettiin estävän verokeinottelun lisäksi myös verosanktioita, joissa veronalaisen tulon hankkimisesta aiheutuneita menoja ei voitaisi vähentää täysimääräisesti.⁴³³ Verosanktiolla tarkoitetaan normaalia verotuskohtelua ankarampaa verotusta, jolla voidaan tavoitella esimerkiksi tietynlaisen toiminnan vähentämistä^{434, 435}.

Verotuksen oikeudenmukaisuutta ilmentävä *veronmaksukykyperiaate* toteutuu arvopaperimuotoisten lainasaamisten menetysten osalta, sillä nämä menetykset ovat vähennyskelpoisia pääomatulosta luovutustappiona⁴³⁶ (TVL 50.3 §). Tällöin lainapääoman menettänyt lainanantaja

⁴²⁹ Kysymys on vastaavuudesta tulon ja siitä tehtävien vähennysten välillä. Tällöin esimerkiksi tuloverotuksessa verovapaiden tulojen hankkimiseen kohdistuvat menot ovat (pääsääntöisesti) vähennyskeltvottomia (TVL 31.4 §), ja toisaalta veronalaisiin tuloihin kohdistuvien menojen tulisi olla vähennyskelpoisia. Ks. Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s. 172–173.

⁴³⁰ Nissinen 2019, s. 110 ja 119. Ks. myös VM 2018, s. 199–201. Tikka on katsonut, että hyvä verojärjestelmä on mahdollisimman symmetrinen, jolloin tuloverotuksessa tulon veronalaisuuden ja siihen liittyvän menon vähennyskelpoisuuden tulisi olla yhdenmukaista, Tikka 1990, s. 58–59 ja 69.

⁴³¹ VM 2018, s. 199 ja alaviite 216. Ratkaisussa KHO 2010:74 hinnanerosopimuksesta aiheutuneita menoja ei katsottu vähennyskelpoiseksi TVL 54 §:ssä tarkoitettuna tulonhankkimismenona eikä TVL 50 §:ssä tarkoitettuna luovutustappiona tai luovutustappioon rinnastettavana tappiona. Hinnanerosopimuksesta saatujen tulojen todettiin kuitenkin olevan TVL 32 §:n mukaista veronalaista pääomatuloa.

⁴³² VM 2018, s. 199 ja alaviite 216. Ks. kritiikistä esim. Haapaniemi 2013, s. 376–377; Nykänen 2014b, s. 300–301; Harsu 2018, s. 322–323.

⁴³³ HE 200/1992 vp, s. 7–8 ja 19.

⁴³⁴ Verosanktion vastakohta on verotuki, joka puolestaan on normaaliverotukseen verrattuna lievempää verotusta, ks. esim. Tikka 1990, s. 63; Määttä, K. 2007, s. 93.

⁴³⁵ Tikka 1990, s. 63; Määttä, K. 2007, s. 93.

⁴³⁶ Nykyisin luovutustappiot voi vähentää luovutusvoittojen ylimenevältä osin myös muusta puhtaasta pääomatulosta (TVL 50.1 §).

maksaa veroa nettotulonsa perusteella. Tavallisten lainasaamisten menetysten osalta veronmaksukyvyyn edellytys täyttyy, mikäli menetystä pidetään tulonhankkimismenona (TVL 29.1 § ja 54.1 §). Sen sijaan, mikäli tulonhankkimistarkoituksessa annetun tavallisen lainasaamisen menetystä ei katsota vähennyskelpoiseksi tulonhankkimismenoksi, veronmaksukykyperiaate ei toteudu, eikä siten myöskään verotuksen oikeudenmukaisuus. Myöskään takaustappioiden osalta veronmaksukykyperiaate ei toteudu. On selvää, että lainapääoman menetys ja takaustappio pienentävät verovelvollisen veronmaksukykyä. Tältä osin kyseessä on bruttoverotus, jos verovelvollinen ei saa vähentää tulon hankkimiseksi annetun lainapääoman menetystä. Takaustappion osalta tulon ja menon välinen yhteys voi tosin olla välillinen, jos takaaja (esimerkiksi osakas) ei ole saanut takauspalkkiota, vaan vain välillisesti tuloa yhtiöstä, jolle on antanut takauksen. Tällöin oikeuskäytännössä on katsottu, että tulon ja menon välinen yhteys ei ole riittävän läheinen⁴³⁷.

Jotta menojen vähennysoikeudesta voidaan hyvässä verojärjestelmässä poiketa, on siihen oltava perusteltu syy. Tällainen syy voi olla esimerkiksi hallinnollinen tehokkuus, mutta kuitenkin siinä määrin, että samalla huomioidaan muun muassa verotuksen oikeudenmukaisuus eli erityisesti veronmaksukyky. Siten muiden kuin aivan pienten omavastuutyypisten menetysten vähennyskelvottomuutta⁴³⁸ ei voida oikeuttaa hallinnollisella tehokkuudella, koska muutoin jätetään huomioimatta verotuksen oikeudenmukaisuus. Siten jos verovelvollisen tavallisiin velkakirjoihin perustuvaa rahanlainaustoimintaa ei katsota riittävän laajaksi, veronmaksukykyperiaate ei toteudu.

Menojen vähennysoikeudesta poikkeamisen oikeutettua perustetta arvioitaessa on lisäksi huomioitava, onko lainsäätäjät nimenomaisesti asettanut jonkin ohjaustavoitteen. Lainasaamisten menetysten osalta olennaisia kysymyksiä ovat ainakin: i) Miksi TVL 50.3 § koskee vain arvopapereiden lopullisia arvonmenetyksiä, eikä myös muun omaisuuden lopullisia arvonmenetyksiä? ja ii) Miksi tulonhankkimisesta johtuvat menot on säädetty TVL:ssä vähennyskelpoiseksi, mutta ei

⁴³⁷ Tätä tulkintaa on kuitenkin oikeuskirjallisuudessa pidetty hyvin muodollisena, ks. Nykänen 2019b, k. 3 Ratkaisun arviointia; Nykänen 2022, s. 142.

⁴³⁸ Vrt. esim. TVL 93 §, jossa asunnon ja työpaikan välisten matkakulujen omavastuuosuus on 750 euroa. Tanskassa puolestaan luonnollisen henkilön lainasaamisten menetykset ovat vähennyskelpoisia, jos koko vuoden nettomenetykset ylittävät 2 000 DKK, edellyttäen että lainasaaminen ei ole sukulaiselta tai intressipiiriin kuuluvalta yhtiöltä (KGL 14 §), ks. tämän tutkielman luku 4.2.

menetyksiä? Näihin kysymyksiin ei löydy vastauksia lain esitöistä. Huomioitava on kuitenkin, että tuloverolakia säädettäessä taloudellinen ympäristö oli erilainen, ja tulonhankkimistoiminnan muodot ovat kehittyneet vuosikymmenten aikana. Lakia säädettäessä ei ole voitu ennakoida kaikkia tulevaisuudessa tapahtuvia muutoksia. Tulonhankkimismenojen osalta oikeuskäytännössä on voitu tehdä linjanvetoja, jossa menetyksiä on pidetty menoina, koska tulonhankkimismenoja koskevat säännökset, TVL 29.1 § ja 54.1 §, ovat joustavia. Sen sijaan TVL 50.3 §:n 2 kohta koskee sanamuotonsa mukaan vain arvopapereita, joten tältä osin tulokinnanvaraa ei juuri ole. Oikeuskirjallisuudessa onkin esitetty, että tuloverolakia olisi perusteltua muuttaa sijoitustoiminnan ja rahoitusmarkkinoiden kehittymisen vuoksi⁴³⁹ muun muassa siten, että muutkin kuin arvopapereiden lopulliset arvonmenetykset säädettäisiin vähennyskelpoiseksi⁴⁴⁰.

Samoin kuin veronmaksukykyperiaate, toteutuu myös *symmetriaperiaate* arvopaperimuotoisten lainasaamisten menetysten osalta, koska nämä menetykset voi vähentää pääomatulosta luovutustappiona. Tavallisten lainasaamisten menetysten osalta symmetriaperiaate toteutuu, jos menetystä pidetään vähennyskelpoisena tulonhankkimismenona. Mutta mikäli tulonhankkimistarkoituksessa annetun tavallisen lainasaamisen menetystä ei katsota vähennyskelpoiseksi tulonhankkimismenoksi, tulon ja menon – tai tarkennettuna tulon ja menetyksen – välinen symmetria ei toteudu. Takaustappion osalta tulon ja menon välinen symmetria ei tosin ole suora vaan välillinen, mikäli takaaja ei ole saanut takauspalkkiota.

Hyvässä verojärjestelmässä symmetriasta voidaan poiketa, mikäli poikkeamiselle on perusteltu syy. Lainasaamisten osalta perusteltuna syynä symmetriasta poikkeamiselle voitaisiin mahdollisesti pitää edellä veronmaksukyvyyn kohdallakin käsiteltyjä TVL:n säännöksiä: TVL 50.3 §:n 2 kohdassa luovutustappiona vähennyskelpoiseksi on säädetty vain arvopaperin arvonmenetykset. Laki on kuitenkin säädetty 30 vuotta sitten, eikä siinä ole voitu ennakoida taloudellisen ympäristön muutoksia. Lisäksi TVL 29.1 ja 54.1 §:ssä vain tulonhankkimisesta johtuneet menot on sää-

⁴³⁹ Päläs – Manninen 2019, s. 228–229.

⁴⁴⁰ Nykänen 2019c, s. 412.

detty vähennyskelpoiseksi, ei menetyksiä. Tätä perustetta kuitenkin heikentää se, että oikeuskäytännössä myös menetyksiä on pidetty vähennyskelpoisina tulonhankkimismenoina. Lisäksi TVL:n esitöissä todettiin, että uudistetussa tuloverojärjestelmässä keskeistä on pääomatulojen ja menojen symmetrinen kohtelu⁴⁴¹. Oikeuskirjallisuudessa on myös katsottu, ettei laajaan tulokäsitteseen perustuvassa tuloverotuksessa ole perusteltua, että tulonhankintaan liittyvät menetykset ovat vähennyskeltottomia⁴⁴². Lisäksi takaustappioiden osalta vähennyskeltottomuuden perusteena oikeuskäytännössä pidettyä tulon ja menon välillistä liityntää – jossa takaustappio ei ole liittynyt henkilön omaan tulonhankintaan – on oikeuskirjallisuudessa⁴⁴³ pidetty muodollisena perusteena, jos takaaja on kuitenkin saanut elantonsa yhtiöstä, jonka velalle on antanut takauksen.

Oikeuskäytännössä on joskus poikettu tulon ja menon välisestä symmetriasta: Esimerkiksi ratkaisussa KHO 2010:74⁴⁴⁴ CFD-sijoitusinstrumentista (hinnanerosopimus) saatua tuloa pidettiin veronalaisena pääomatulona, mutta tuloon kohdistuvaa menoa ei katsottu vähennyskelpoiseksi tulonhankkimismenoksi. Päätöksen perusteluissa todettiin lyhyesti, että CFD-sopimuksesta koituva meno ei ole luonteeltaan TVL 54.1 §:ssä tarkoitettu pääomatulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtunut meno eikä muullakaan perusteella verotuksessa vähennyskelpoinen meno⁴⁴⁵. Perusteluista ei kuitenkaan käy tarkemmin ilmi, *minkä vuoksi* veronalaisen tulon hankkimiseksi tehtyä menoa ei pidetty vähennyskelpoisena tulonhankkimismenona⁴⁴⁶. Oikeuskäytäntö⁴⁴⁷ ei tuo siten lisävalaistusta siihen, mikä olisi tarkemmin kuvattuna sellainen perusteltu syy, jolla tulon ja menon välisestä symmetriasta voidaan poiketa.

⁴⁴¹ HE 200/1992 vp, s. 19.

⁴⁴² Päläs – Manninen 2019, s. 234. Ks. myös Harsu 2018, s. 320.

⁴⁴³ Ks. Nykänen 2019b, k. 3 Ratkaisun arviointia: Nykänen 2022, s. 142.

⁴⁴⁴ Vastaavasti myös KHO 11.4.2005 t. 802 (LRS), joka koski vakioimattomilla johdannaisilla käytävää valuuttajohdannaiskauppaa.

⁴⁴⁵ Nämä perustelut ovat KVL:n ennakkoratkaisun perusteluita, joita KHO ei muuttanut. Kyseisessä KHO:n päätöksessä 2010:74 käsiteltiin myös menon vähennyskeltottomuutta *luovutustappiona*, mitä oli perusteltu jonkin verran. Menon vähennyskeltottomuus luovutustappiona on myös selkeämpää, koska CFD-sopimus ei kuulu TVL 50.3 §:n soveltamisalaan, ja lisäksi kyseisessä tapauksessa CFD-sopimusta ei luovutettu kolmannelle, ks. tarkemmin esim. Nykänen 2014b, s. 301 alaviite 34; Nykänen 2019c, s. 411.

⁴⁴⁶ Ks. myös esim. Nykänen 2014b, s. 300–301; Nykänen 2021, s. 33.

⁴⁴⁷ Myöskään päätöksessä KHO 11.4.2005 t. 802 menon vähennyskeltottomuutta tulonhankkimismenona ei tarkemmin perusteltu.

6 Johtopäätökset

6.1 Yhteenveto lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden arvioinnista voimassa olevan oikeuden mukaan

Luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden kannalta olennaista on ratkaista ensin, perustuuko lainasaaminen arvopaperiin. Mikäli kyseessä on arvopaperina pidettävä lainasaaminen, sen lopullinen arvonmenetys on vähennyskelpoinen luovutustappiona TVL 50.3 §:n 2 kohdan sanamuodon mukaisesti. Lainasaamisten arvopaperiluonnetta on käsitelty korkeimman hallinto-oikeuden julkaistussa oikeuskäytännössä (KHO 2018:11 ja 2022:107), jonka perusteella juoksevan velkakirjan muotoinen saamistodiste on TVL:n 50 §:ssä tarkoitettu arvopaperi, jonka lopullisesta arvonmenetyksestä voidaan vahvistaa luovutustappio. Joukkovelkakirjalainojen kohdalla arvopaperiluonnetta koskevaa oikeustilaa voidaan tosin pitää avoimena sellaisten joukkovelkakirjojen osalta, joita ei ole liitetty arvo-osuusjärjestelmään ja laskettu yleiseen liikkeeseen. Tämä joukkovelkakirjalainoja koskeva tulkinnanvaraisuus johtuu siitä, että julkaistua oikeuskäytäntöä asiasta ei suoranaisesti ole, ja oikeuskirjallisuuden tulkinnat ja verotuskäytäntö eroavat tältä osin toisistaan.

Mikäli lainasaaminen perustuu tavalliseen velkakirjaan, se ei ole TVL:ssä tarkoitettu arvopaperi. Tällöin lainasaamisen menetystä ei voida rinnastaa vähennyskelpoiseen luovutustappioon, koska TVL 50.3 §:n 2 kohta koskee sanamuotonsa mukaan vain arvopapereiden lopullisia arvonmenetyksiä. Verotuskäytännössä TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön tavallisten lainasaamisten menetyksiä on vakiintuneesti pidetty vähennyskeltottomina, koska niitä ei rinnasteta TVL 50.3 §:n 2 kohdan mukaiseen arvopaperin lopulliseen arvonmenetykseen, ja koska tavallisen lainasaamisen arvonmenetyksen vähennyskelpoisuudesta ei ole erikseen säädetty TVL:ssä.

KHO:n päätöksen 2014:21 perusteella tavallisen lainasaamisen menetys voi kuitenkin olla TVL:n mukaisessa verotuksessa vähennyskelpoinen, mikäli sitä voidaan pitää TVL 29 / 54 §:ssä tarkoitettuna tulonhankkimismenona. Tavallisen lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuutta tulonhankkimismenona arvioidaan siis tämän KHO:n ratkaisun perusteella, sillä se on tällä hetkellä

ainoa aiheesta julkaistu prejudikaatti. Kyseisessä KHO:n päätöksessä merkitystä annettiin saatavan menettäneen henkilön rahanlainaustoiminnan laajuudelle ja luonteelle. Lisäksi päätöksessä tuotiin esiin, että velkojalla ja velallisella ei ollut ilmennyt olevan erityistä intressiyhteyttä. Kyseistä KHO:n päätöstä sovellettaessa on huomioitava, että se on perusteluidensa mukaan ns. "näissä oloissa" -päätös. Siten ratkaistavana olevan konkreettisen tapauksen tosiseikkojen on vastattava hyvin läheisesti KHO:n päätöksen olosuhteita, jotta ratkaistavana olevaan tapaukseen voidaan soveltaa kyseistä KHO:n päätöstä.

Päätöksen KHO 2014:21 perusteella TVL:n mukaan verotettavan luonnollisen henkilön tavallisen lainasaamisen menetyksen vähentämisen tulonhankkimismenona voidaan katsoa edellyttävän ensinnäkin sitä, ettei velkojalla ja velallisella ole intressiyhteyttä. Toiseksi saatavansa menettäneen velkojan rahanlainaustoiminnan tulisi olla luonteeltaan ja laajuudeltaan samantyyppistä kuin kyseisessä KHO:n ratkaisussa. Toiminnan laajuuden ja luonteen rajan arviointi ei ole kuitenkaan yksiselitteistä. Tulkinnanvaraisena voidaan pitää sitä, miten laajaa toiminnan tulee olla ja määritetäänkö laajuus euromääräisesti vai rahalainojen lukumäärän perusteella, vai kummankin perusteella. Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemys, että ratkaisun perustelua toiminnan laajuudesta tulisi tulkita vain osoituksena vakaasta tulonhankkimistarkoituksesta. Lisäksi toiminnan luonteen osalta tulkinnanvaraista on, mitä sillä on KHO:n ratkaisussa tarkoitettu. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että toiminnan luonteella on viitattu toiminnan aktiivisuuteen.

Koska tämä KHO:n päätös on "näissä oloissa" -päätös, on hyvin varovaisesti suhtauduttava siihen, että päätöksen perusteella voitaisiin tehdä johtopäätöksiä tavallisten lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuudesta esimerkiksi tilanteessa, jossa olisi lukumääräisesti paljon velkakirjoja, mutta joihin sijoitetut euromäärät ja joista saatavat tuotot olisivat yksittäin ja yhteenlaskettuna huomattavasti pienemmät kuin päätöksessä KHO 2014:21⁴⁴⁸. Siten tätä KHO:n päätöstä ei voitane soveltaa esimerkiksi sellaisiin lainasaamisten menetyksiin, jotka ovat aiheutuneet pie-

⁴⁴⁸ Päätöksen KHO 2014:21 tilanteessa yksityishenkilön lainaustoimintaan sijoittamat pääomat olivat vaihdelleet vuosittain noin kolmen miljoonan ja yhdeksän miljoonan euron välillä, ja hänen vuosittain saamansa korkotuotot olivat vaihdelleet noin 220 000 ja 700 000 euron välillä.

nempien summien sijoittamisesta tavallisen velkakirjan muotoisiin vertaislainoihin – vaikka sijoitusten voitaisiin katsoa olevan tehdyn vakaassa tulonhankkimisen tarkoituksessa. Myös verotuskäytännössä suhtaudutaan edelleen pidättyväisesti tavallisten lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuteen TVL-tulolähteessä, ja niiden vähennyskelpoisuutta tulonhankkimismenona pidetään lähinnä poikkeustapauksina.

Osakeyhtiölain 12 luvun mukaisten osakkaiden pääomainojen menetykset vähennetään oikeuskäytännön mukaan osana osakkaan omistamien osakkeiden lopullista arvonmenetystä, sillä pääomainana lisätään osakkeiden hankintamenoon (KHO 2016:49). Siten pääomainojen menetykset vähennetään luovutustappiona TVL 50.1 §:n ja 50.3 §:n 2 kohdan nojalla. Mikäli pääomainan on antanut muu kuin osakas, tällöin pääomainaa ei voida lisätä osakkeiden hankintamenoon, koska henkilö ei omista yhtiön osakkeita. Siten muun kuin osakkaan antaman pääomainan menetyksen vähennyskelpoisuutta arvioidaan tulonhankkimismenona ratkaisun KHO 2014:21 mukaisesti, ja vähennyskelpoisuuden arviointiin liittyy samaa tulkinnanvaraisuutta kuin edellä on todettu. Osuuskuntalain 12 luvun mukaisten pääomainojen menetysten osalta ei ole julkaistua oikeuskäytäntöä, joten niiden osalta oikeustila ei ole varma. Todennäköisenä voitaneen kuitenkin pitää, että OKL 12 luvun mukaisten pääomainojen menetykset olisivat samoin edellytyksin vähennyskelpoisia kuin OYL 12 luvun mukaisten pääomainojen menetykset.

Osakkaan yhtiölleen antamista takauksista aiheutuneita takaustappioita ei vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan pidetä osakkaan verotuksessa vähennyskelpoisina tulonhankkimismenoina (esim. KHO 2019:6, KHO 2000:5, KHO 1985 B II 576). Tämä perustuu siihen, että takauksen antaminen ei ole liittynyt välittömästi ja suoraan osakkaan omaan tulonhankintaan vaan hänen yhtiönsä tulonhankintaan. Oikeuskäytännön tapauksissa takaaja on saanut välillisesti tulonsa yhtiöstä. Oikeuskäytännön tapauksista ei ole käynyt ilmi, että takaaja olisi saanut takauspalkkiota. Siten sellaisten tilanteiden, joissa takaajalle on maksettu käypää takauspalkkiota tms. korvausta takausriskin ottamisesta, oikeustilaa ei voida pitää varmana. Näissä tilanteissa voisi olla mahdollista, että takaustappio katsottaisiin takaajan vähennyskelpoiseksi tulonhankkimismenoksi, koska tappiolla olisi näissä tilanteissa suora ja välitön yhteys takaajan omaan tulonhankintaan.

6.2 De lege ferenda

Luonnollisen henkilön tulonhankintaan liittyvien lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden kannalta TVL:n sääntely nykyisessä muodossaan sisältää joitakin ongelmallisia piirteitä. Tuloverojärjestelmä perustuu nettotulon verotukseen ja sen peruslähtökohtana on, että tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot saa vähentää. Tällä hetkellä TVL:ssä on säädetty vähennyskelpoiseksi arvopaperin lopullinen arvonmenetys, mutta ei muun omaisuuden lopullista arvonmenetystä. Lisäksi tulonhankintaan liittyviä menetyksiä ei ole säädetty TVL:ssä erikseen vähennyskelpoiseksi. Tällainen sääntelyn aukollisuus on johtanut tulonhankintaan liittyvien lainasaamisten osalta tulkinnanvaraiseen oikeustilaan TVL:n mukaisessa verotuksessa siltä osin kuin kyseessä on muun kuin arvopaperina pidettävien lainasaamisten menetykset. Etenkin legaliteettiperiaatteen ja oikeusvarmuuden näkökulmasta sääntelyn aukollisuus on ongelmallista.

Lisäksi tutkielmassa tehdyn hyvän verojärjestelmän ominaisuuksien toteutumista koskevan arvioinnin pohjalta voidaan todeta, että myös lainasaamisten menetysten kokonaisuuden näkökulmasta TVL:n sääntelyssä on puutteita. Luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuteen liittyvää sääntelyä olisi perusteltua kehittää, jolloin olisi mahdollista huomioida paremmin hyvän verojärjestelmän kriteerien toteutuminen. Myös oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että TVL:n sääntelyä tulisi tältä osin kehittää, koska sääntely ei ole neutraalia ja symmetristä ja koska sääntely aiheuttaa osittain vaikeasti ennustettavia lopputuloksia⁴⁴⁹.

Tutkielmassa tehdyn arvioinnin perusteella TVL:n sääntely on tällä hetkellä epäneutraalia, koska lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden perusteena olevat säännökset ja tämän seurauksena lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden arviointi ja tulkinnanvaraisuuden aste riippuvat siitä, onko lainasaaminen arvopaperi vai ei. Lainasaamisen *arvopaperiluonteesta* riippuen sen menetys voi tulla vähennettäväksi joko luovutustappiona tai tulonhankkimismenona – tai tulonhankkimistarkoituksesta huolimatta ei lainkaan. Lisäksi oikeuskäytännön (KHO

⁴⁴⁹ Ks. Harsu 2018, s. 320 ja 323–324; Päläs – Manninen 2019, s. 228–229 ja 234–235; Nykänen 2022, s. 147.

2014:21) perusteella tavalliseen velkakirjaan perustuvan lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuus riippuu rahanlainaustoiminnan *laajuudesta* – vaikka toiminnan laajuutta ei ole TVL:ssä edellytetty tulonhankkimistarkoitukselta.

Verojärjestelmä olisi neutraalimpi ja selkeämpi, mikäli kaikkien tulonhankintaan liittyvien lainasaamisten menetykset olisivat vähennyskelpoisia yhdenmukaisesti, eli joko luovutustappiona tai tulonhankkimisesta johtuneena menona/menetyksenä. Lisäksi vakaan tulonhankkimistarkoituksen – ei toiminnan laajuuden – tulisi ratkaista vähennyskelpoisuus. Tämän tutkielman hyvän verojärjestelmän kriteereiden tarkastelussa on päädytty siihen, että lainasaamisten keskinäisestä neutraalisuudesta poikkeamiselle ei löydy lainsäätäjän nimenomaisesti asettamaa ohjaustavoitetta eikä suhteellisuusperiaatteen mukaista oikeutusperustetta. Lisäksi veronmaksukyvyyn ja symmetriaperiaatteen näkökulmasta arvioituna verotuksen oikeudenmukaisuus edellyttäisi, että tavallisen velkakirjan ja juoksevan velkakirjan menetysten verotuskohtelu olisi samanlaista. Tällä hetkellä verotuksen oikeudenmukaisuus toteutuu arvopaperimuotoisten lainasaamisten menetysten osalta – mutta ei tavallisten lainasaamisten menetysten osalta, jos lainaustoiminta ei ole riittävän laajamuotoiseksi arvioitua – eikä lainkaan takaustappioiden osalta.

Säätelyä ei voida pitää myöskään yleiseen oikeudenmukaisuuteen kuuluvan oikeusvarmuuden kannalta hyvänä, sillä tavallisten lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden ennustettavuus on tällä hetkellä hankalaa. Tämä johtuu keskeisesti oikeuskäytännön (KHO 2014:21) tulkinvaraisuudesta. Lisäksi oikeusvarmuuden aste eroaa sekä ennustettavuuden että oikeudellisen hyväksyttävyyden osalta arvopaperimuotoisten ja muiden lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden kesken. Tähän liittyy myös syrjintäkielto-/yhdenvertaisuusperiaate, jonka kannalta on ongelmallista, että tavallisen lainasaamisen menetyksen vähennysoikeus oikeuskäytännön mukaan määrittyy sen perusteella, kuinka laajaa verovelvollisen lainaustoiminta on – vaikka TVL:ssä toiminnan laajuutta ei ole säädetty vähennyskelpoisuuden edellytykseksi.

Erityyppisten lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuus on myös tällä hetkellä melko monimutkainen kokonaisuus, mikä lisää hallinnollisia kustannuksia. Toisaalta hallinnolliset kustan-

nukset voivat kasvaa myös, mikäli tavallisten lainasaamisten menetykset säädetään vähennyskelpoiseksi. Tämä ei ole kuitenkaan riittävä oikeutusperuste jättää tulonhankintaan liittyvät saamisten menetykset vähennyskelpoisuuden ulkopuolelle, koska verotuksen oikeudenmukaisuus edellyttää kaikkien tulonhankintaan liittyvien saamisten menetysten vähennyskelpoisuutta. Hallinnollisia kustannuksia voidaan hillitä siten, että kaikkien tulonhankintaan liittyvien lainasaamisten pienet menetykset säädettäisiin omavastuutyypisesti vähennyskelvottomaksi. Tai vaihtoehtoisesti Tanskan mallia mukaillen verovuoden luovutustappioiden ja (niihin rinnastuvien) menetysten ylittäessä tietyn eurorajan olisivat ne vähennyskelpoisia koko määrästä.

Ruotsissa tavallisiin velkakirjoihin perustuvien saamisten menetyksiä on pidetty vähennyskelpoisena ainakin osakkaan verotuksessa – siitä huolimatta, että Ruotsin tuloverolaissa vain arvopaperin lopullinen arvomenetys on säädetty vähennyskelpoiseksi samantyyppisesti kuin Suomen tuloverolaissa. Kyseinen Ruotsin oikeustila perustuu Ruotsin korkeimman hallinto-oikeuden arvopaperikäsitteen tulkintaan, joka poikkeaa Suomen vakiintuneesta tulkintalinjasta. Kuitenkin legaliteettiperiaatteen ja oikeusvarmuuden vuoksi lainaukkotilanteet tulisi ratkaista lainsäädännöllä⁴⁵⁰, ei pelkästään tulkinnalla. Siten Suomessa lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuteen liittyvät tulkintaongelmat tulisi ratkaista lainsäädännöllä – toisin kuin Ruotsissa on tehty.

Tanskan tuloverolain mukaan luonnollisen henkilön lainasaamisten menetykset ovat vähennyskelpoisia, jos koko vuoden nettotappiot/-menetykset ylittävät 2 000 Tanskan kruunua, ja jos lainasaamiset eivät ole intressipiiriltä. Tanskassa merkitystä ei ole siten sillä, onko lainasaaminen luonteeltaan arvopaperi vai ei. Suomessa voitaisiin säätää lainasaamisten menetykset vastaavasti vähennyskelpoiseksi riippumatta velkakirjan arvopaperiluonteesta.

Suomessa luonnollisen henkilön menot tuloverotuksessa ovat joko tulonhankkimismenoja, elantomenoja tai korkomenoja⁴⁵¹. Tämä jako ei kuitenkaan toteudu tällä hetkellä, jos tulonhankin-

⁴⁵⁰ Ks. Malmgrén 2018, s. 282 ja 291.

⁴⁵¹ Ks. Nykänen 2008, s. 289.

taan liittyviä lainasaamisten menetyksiä ei voi vähentää. Epäselväksi jää tällöin, mikä meno lainasaamisen menetys on, koska se ei ole elantomeno, mikäli se on suoritettu vakaassa tulonhankkimisen tarkoituksessa – eikä se ole korkomeno. Esimerkiksi Ruotsissa menojen voidaan todeta olevan selkeämmin joko vähennyskelpoisia menoja tai vaihtoehtoisesti vähennyskelvottomia elantomenoja. Siten Ruotsissa vähennyskelpoisen menon ja vähennyskelvottomana pidettävän elantomenon väliin ei jää samalla tavoin menon luonnetta koskevaa 'harmaata aluetta' kuin Suomessa luonnollisten henkilöiden menetysten osalta tällä hetkellä. Suomessa tulisikin selkeästi säätää tavallisten lainasaamisten menetykset joko vähennyskelpoiseksi tai vähennyskelvottomaksi – ja hyvän verojärjestelmän näkökulma puoltaa niiden säätämistä vähennyskelpoiseksi.

Olennaista sekä taloudellisen tehokkuuden, hallinnollisen tehokkuuden että oikeudenmukaisuuden perusteella arvioituna on, että sekä juoksevien että tavallisten tulonhankintaan liittyvien velkakirjojen menetykset ovat vähennyskelpoisia *samoin perustein*, eli kummatkin joko luovutustappiona tai tulonhankkimisesta johtuneena menona/menetyksenä.

Suomessa nykyisen TVL 50.3 §:n 2 kohdan nojalla arvopaperimuotoisen lainasaamisen menetys rinnastetaan jo vähennyskelpoiseen luovutustappioon. Siten selkeintä olisi säätää myös tulonhankintaan liittyvän muun omaisuuden / muiden lainasaamisten lopullinen arvonmenetys vähennyskelpoiseksi luovutustappiona vastaavasti kuin arvopaperin lopullinen arvonmenetys. Tällöin tulisi sovellettavaksi myös TVL 50.2 §:ssä säädetty pienten luovutustappioiden vähennyskelvottomuus. Oikeuskirjallisuudessa on tuotu lisäksi esiin, että vähennyskelpoisuutta luovutustappiona puoltaisi myös se, että tällöin sekä saamisen vastikkeellisesta luovutuksesta että sen arvonmenetyksestä vahvistettaisiin luovutustappio⁴⁵². Lainasaamisen menetyksen vähennyskelpoisuutta luovutustappiona puoltaa lisäksi se, että se on fiskaalisesti eli valtion verotulojen näkökulmasta todennäköisesti parempi vaihtoehto, koska luovutustappioista ei vahvisteta pääomatulojen alijäämää (TVL 50.1 §) eivätkä ne siten tule vähennetyksi ansiotulojen verosta.

⁴⁵² Nykänen 2022, s. 147.

6.3 Lopuksi

Suomen tuloverotus perustuu nettotulojen verotukseen, jonka mukaan tulosta saa vähentää siihen kohdistuvat menot. Menetyksen ja menon raja ei ole selkeä, ja oikeuskäytännössä menetyksiäkin on voitu pitää tulon hankkimisesta johtuneina menoina. Joka tapauksessa tuloverotuksen peruseriaate on myös se, että elantomenot ovat vähennyskelvottomia. Rahoitusmarkkinoiden muutoksen ja tulonhankintatapojen monipuolistumisen, esimerkiksi joukkorahoituksen ja vertaislainauksen, myötä tuloverolakia olisi perusteltua kehittää siten, että se huomioi taloudellisessa ympäristössä tapahtuneet muutokset.

Edellä on systematisoiden esitetty perusteita, suuntaviivoja ja ehdotuksia TVL:n kehittämiseksi luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuuden osalta. TVL:n kehittämistä puoltaa tässä tutkielmassa tehty arviointi hyvän verojärjestelmän eri kriteerien täyttymisestä. Myös esimerkiksi tutkielmassa tarkasteltu Tanskan malli osoittaa, että luonnollisten henkilöiden lainasaamisten menetykset on säädetty toisaalla vähennyskelpoiseksi (tietyin rajoituksin). Myös Ruotsissa tavalliseen velkakirjaan perustuvat saatavien menetykset ovat vähennyskelpoisia, mikäli kyseessä on velallisyhtiön aktiivisesti antama velkakirja, jonka mukainen velka näytetään yhtiön taseessa – Ruotsissa tämä vähennyskelpoisuus tosin perustuu Ruotsin korkeimman hallinto-oikeuden tulkintaan, ei lain säännökseen.

Kun lisäksi otetaan huomioon, että Suomessa arvopapereiden lopulliset arvonmenetykset on säädetty vähennyskelpoiseksi, tulisi myös tulonhankintaan liittyvän muun omaisuuden – kuten lainasaatavien – lopulliset arvonmenetykset säätää vähennyskelpoiseksi. Vain vakaan tulonhankkimistarkoituksen tulisi ratkaista menon/menetyksen vähennyskelpoisuus, ei toiminnan laajuuden sinänsä. Tällöin elantomenot rajataan vähennyskelpoisuuden ulkopuolelle; esimerkkinä sukulaisille annetut lainat, joissa laina on annettu muussa tarkoituksessa kuin vakaassa tulonhankkimisen tarkoituksessa. Tulonhankkimistarkoituksen rajanvetoon voi tuki liittyä tulkinnanvaraisuutta, joka liittyy eniten juuri intressiyhteys-tilanteisiin. Tavallisesti verovelvollinen pystyy kuitenkin osoittamaan aidon tulonhankkimistarkoituksen, kuten käyvän markkinakoron perimisen lainasta.

Tässä tutkielmassa on arvioitu osaa hyvän verojärjestelmän kriteereistä. Jo nämä arvioinnit osoittavat, että luonnollisen henkilön lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuutta koskevassa TVL:n sääntelyssä on kehitettävää. Jatkotutkimuksessa olisi tarpeellista arvioida myös muiden hyvän verojärjestelmän kriteerien täyttymistä. Kokonaisuuteen voisi liittää myös tulonhankintaan liittyvät valuuttasaamisista aiheutuneet kurssitappiot; miten niiden vähennyskelpoisuus määrittyy ja olisiko myös niiden nykyistä sääntelyä tarvetta kehittää. Lisäksi jatkotutkimuksessa voisi luoda laajemman katsauksen siihen, miten eri maissa on säädetty ja tulkittu luonnollisen henkilön erityyppisten lainasaamisten menetysten vähennyskelpoisuutta.